

Ціна 2.50 дол.

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УКРАЇНСЬКИЙ УНІВЕРСАЛЬНИЙ ЖУРНАЛ

Vol. XXXVII

ЛЮТИЙ — 1986 — FEBRUARY

№ 432

NOWI DNI

A Ukrainian Monthly published every month
except August by the Nowi Dni Co. Ltd.
in Toronto, Ont., Canada

NOWI DNI
P.O. Box 130
ETOVICOKE, ONT., CANADA
M9C 4V2

Tel.: (416) 621-2605

Editor-in-Chief: M. Dalney

Second Class Mail Registration Number 1668
International Standard Serial Number ISSN 0048-1017

1 YEAR SUBSCRIPTION — РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА:

CANADA : Can. dol. 20.00 кан. дол.

U.S.A. : U.S. dol. 18.00 амер. дол.

OVERSEAS — ЗАОКЕАНСЬКІ КРАЇНИ
U.S. dol. 18.00 амер. дол.

Avio — U.S. dol. 30.00 амер. дол.
or equivalent — або рівновартість

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

AUSTRALIA — АВСТРАЛІЯ:

Mr. Z. Steciuk, 10 Bates Court
Jacana 3047, Vic. Australia
Mr. A. Komar, 62 Cullford Ave.,
Klemzig 5087, S.A. Australia

GR. BRITAIN — ВЕЛ. БРИТАНІЯ:

Mr. A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London W. 11, England

U.S.A. — СПОЛ. ШТ. АМЕРИКИ:

Чікаго і околиці:

Mr. D. Hrushetsky, 2635 Spruce Street
River Grove, Ill. 60171, USA

Філадельфія і околиці:

Mr. S. Jewsevskyj, 420 Woodhaven Place,
Philadelphia, Pa. 19116, USA

Бостон і околиці:

Mrs. L. Dijak, 115 Connell Dr.
Stoughton, Mass., 02072, USA

CANADA — КАНАДА:

Тандер Бей:

Mr. P. Swyrydenko, 133 Bethune Street
Thunder Bay "F", Ont. P7C 2G4

Засновник і редактор 1950-1969 П. К. Волиняк

Видає Спілка "НОВІ ДНІ" з обм. відповідальністю

Мар'ян Дальний — головний редактор
Редколегія: Тоня Горохович, Василь І. Гришко,
Дмитро Кислиця, Олексій Коновал, Карло Рогов-
ський.

У ЦЮМОУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Петро Косенко, Гр. Вишневий,	1
Ніна Таракюк — ПОЕЗІЇ	
Віталій Бендер — МОЯ ВАРТИСТЬ	3
Леся Богуславець — ЛОГІКА (гумореска)	5
Андрій Качор — ВОЛОДИМИР КУБІЙОВИЧ	7
Володимир Кубійович — ОСТАННЄ СЛОВО	12
Ігор Бардин і П. Магочий — ТИСЯЧОЛІТТЯ (інтер'ю)	13
СПІЛЬНА РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА ЗАЯВА	17
Дмитро Кислиця — ПРО НАШОГО ШЛЯХЕТ- НОГО МЕЦЕНАТА — ПЕТРА ЯЦІКА	19
Іван Лепша — "КОЛОСКИ ВОРОНИНЦЬ" ФЕРЕНЦА ЛІСТА	24
Юрій Соловій — ІНШІ ВРАЖІННЯ, ІНШІ ДУМКИ І ВІСНОВКИ	26
Борис Мигаль — КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ З 1981 РОКУ	28
Яр Славутич — МІЦНЕ КОРІННЯ РОДУ	30
А. Мушинська — ЩЕ ПРО "ШОРИ" НА ОЧАХ	32
Петро Одарченко — ПРАВОПИС ВЛАСНИХ ІМЕН ЛЮДЕЙ	33
Уляна Пелех — АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР ВАСИЛЯ СОКОЛА В ТОРОНТО	34
Лев Яцкевич — СНАГА НЕВІДОМОГО	34
Петро Яцик — П'ЯТИРІЧЧЯ ТОРОНТСЬКОЇ КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА	35
ХРОНІКА, ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ, ЛІСТИ ДО РЕДАКЦІЇ	36

На першій сторінці обкладинки: ПЕТРО ЯЦІК пе-
ред мікрофоном (див. сторінки 19-23 і 35-36).

• Передруки і переклади дозволені за поданням джерела. • Статті з поданими іменами авторів не
конче висловлюють погляди редакції. • Незамовлених матеріалів редакція не повертає. • Редакція
не відповідає за зміст платних оголошень і застежує собі право виправлюти і скорочувати на-
діслані матеріали.

Література, наука, мистецтво, суспільне життя

Петро КОСЕНКО

ТРИПТИХ

КОЛИСЬ ДАВНИМ-ДАВНО

Фанаріоти — визначні грецькі роди, які після здобуття турками Царгороду залишились жити біля царгородського маяка (фанаарія), довгі роки постачали турецькому урядові високих урядовців. (З історії).

Колись давним-давно, як турки Візантію
В пожежі і крові назавжди загребли,
До них фанаріоти в холуї пішли,
Щоб якось пережити знищення стихію.

А потім видохли. Пізніше і Росію
Ще гірші холуї облогою взяли.
Та тільки це були не греки, а хахли,
Що рідну матір проміняли на повію.

Спустися, Господи, з незміряних висот
І якось впорай родженій тобою скот —
Даруй цим холуям такі хижакькі зуби

Укупі з полум'ям холуйської жаги,
Щоб, врешті, довели пройдисвітку до згуби
Ta видохли й самі безславно до ноги!

Я ЗНАЮ, БОЖЕ

...Встань же, Боже!
Вскую будеш спати,
Од спіз наших одвертатись,
Скорби забувати?

(Т. Шевченко. Давидові
псалми, ХЛ-ІІІ)

Я знаю, Боже наш, що ти в тяжкій роботі,
Що ти один для всіх на вічність, на віки,
Та вислухай мене: з чиеї бо руки
Мій рідний край — тюрма, цвинтаріще в
скорботі?

З чиеї бо руки обдуреній, в гризоті
Мій люд тюремникові служить залюбки,
Тюремникові топче віддано стежки
І на тюремниковім гине ешафоті?

Невже ти, Боже, нас створив на перегній?
Невже? Якщо це так, то, прошу, злагідний,
Бо де ж твоя любов до власного створіння,

Що кров'ю підплива у власній сліпоті?
Невже даремними були оті терпіння,
Що Син твій переніс за всіх нас на хресті?

РОЗЛОГОЮ ГОРОЮ

В грудні 1647 р. Богдан Хмельницький прибув до Запорізької січі на Микитиному Розі, який після ліквідації Покровської січі російським урядом було переіменовано на Нікополь.

(З іст.)

Розлогою горою Нікополь убогий
Обшарпані хатки розкидав над Дніпром.
Напроти — зелень плавнів й синь за стариком
А навкіл — степ і степ хвилястий іrozlogий.

Південний теплий бриз грайливий, прудконоғий
На степ спада віками золотим добром,
Нужденне, бідне місто ласкою й теплом
Голублять сонечко і місяць златогорий.

На цій горі колись серед страшних заграв
Свободи смолоскип народний запалає,
І воля наша народилася довгожданна.

А потім воля вмерла. I з тих пір гора
Жде знов на смолоскип і новсго Богдана
На вічних берегах преславного Дніпра.

Григорій ВИШНЕВИЙ

У ЛІСІ

Ідеш у ніч глуху й німу,
Надію зустрічі лелієш,
Не ввіриш смутку будь-кому,
Минути ж друга не посмієш.

В долині туляться хатки,
Десь вогник штору пробиває.
Тебе веде Рябко чуткий,
Нічний володар гаю.

У горах тиша, птах мовчить,
А небо мляву мжичку сіє.
Думок снується довга нить,
І вірш у серці легко зреє.

К В І Т І

У домі пишнім гамір, крик,
Рясні на віях сліози.
Вмирас згода, як квітник
Зимою на морозі.

У домі пишнім гамір стих,
Гуде блаженна тиша.
І слів образливих, гірких
Злостивість не колишє.

І знову щастя розцвіло,
Запахли квіти ніжні.
А крику ніби й не було,
Із усього стало смішно.

ШВЕДСЬКА МОГИЛА

Дорога колісна,
Курган малий ліворуч,
Тополь рядочок поруч.
Вже зелень кинула весна
На поля край праворуч.

Он зліва гай шумить,
Біллям берізок манить,
Весінній верх багрянить...
І ви спиняєтесь на митті
Зблизька курган оглянуть.

Хто в цій могилі спить?
Москаль? Козак? Шведчина?
Тяжка, сумна родина —
Німа, не чус і не снить...
Над нею пісня журавлина.

Р О З З Я В И

Вас чорт лукавим обізвав
І злісно шкірився опісля.
А з гурту слинявих роззяв
Шалений регіт довго нісся.

Не вірилось, не зналось вам,
Що дурнем світ бува широкий,
Що в душу, як у Божий храм,
Плювати може люд жорстокий.

Один лиш з гурту відійшов
І став сміливо поруч з вами.
Козацька грала в ньому кров,
І враз замовкли дики хами.

Зненацька чорт хвоста зібгав
І бруком кулею подався,
А гурт люлюкав і кричав,
Іому услід гарчав, сміявся.

Ніна ТАРАСЮК

ЗІРКАМИ ЗІТКАНІ УЗОРИ

Не принижуй людей зневагою!
Возвеличуй людей повагою!..

Людську силу підсилюй увагою.
Розвеселюй людей розвагою...

Люби людей людською ти любов'ю.
Честь і совість не оскверни кров'ю!

Осягни життя висоти крилами —
Душі в просторі живуть щасливими.

Людина багатіс лиш роздачею —
Людина определюється вдачою.

Не ховай до схову серце —
Роздавай сердечність з серця!

Як любов роздав — про себе подбав.
Як чуття сховав — себе потоптав.

Не затяжуй себе думками —
Ти оспівуй людей піснями!

Людину просто так ти не здобудеш!
Людину просто так ти не забудеш...

Життя в житті усе життям прощає —
Кохання без кохання погасає...

ВІД РЕДАКЦІЇ: Хоч ми збільшили це число журнала до 40 сторінок, все ж таки, через брак місця, деякі запляновані тексти довелось відкласти.

У наступних числах друкуватиметься інтерв'ю з маестром Яковом Гніздовським (зроблене під час його останньої ретроспективної виставки), стаття про замученого поета Василя Стуса, продовження щоденника ред. Миколи Коляніївського "Так будувалися фундаменти", статті з приводу 10-річчя КУМФ та інші цікаві матеріали, які чекають своєї черги. Просимо всіх співробітників-авторів бути терпеливими.

МОЯ ВАРТІСТЬ

(З рукописного циклу "Правдиві історії")

Як каральна установа, в'язниця ввійшла в мою свідомість дуже рано, головним чином з книг і фільмів, але справжньої земної в'язниці я не бачив зблизька аж до 1959 року. А побачив я її так.

Працюючи продавцем у великому фешенебельному магазині на знаменитій Оксфордській вулиці в Лондоні, де мені часто доводилося мати справу навіть з фільмовими зірками, я помітив як одного осіннього дня до мене підтюпцем спішив молодий урядовець в гарно скроєному крамничному строї. Він шепнув мені на вухо, що мене негайно викликають до вартівничого бюро, яке містилося на найвищому поверсі. Ліфтом я піднявся до "небес" і, зляканий та розгублений, вступив до вартівні.

— Ага, нарешті, — посміхнувся до мене чергуючий детектив. — Сідай. Та ти не бійся й не хвiliуйся, нічого надзвичайного...

Я сів, прикурив запропоновану цигарку. Таким товариським тоном детектив інформує, що дзвонили з Брікстонської в'язниці, найбільшої в Лондоні і такої ж славної як і колишня Бастилія в Парижі, і питали за мною.

Я зіщулився. Господи мій Боже! Із злочинним світом я не знався, виучені гроши акуратно здаю в касу щовечора, ніякого недобору у мене ще ніколи не було. Чому це моєю скромною особою раптом зацікавилися в такій застрашливій установі?

— Ти знаєш, сидить там у них такий... — детектив зиркнув в записник, — такий Ігор Б. Ти його знаєш?

Ошелешений, я ледве-ледве вимовив:

— Трохи...

— Він що, земляк твій, приятель, родич?

— Знайомий... Гарну ж він прислугу зробив мені, раптом надумавшись стати моїм другом. Знаєте, на моїй теперішній праці такі друзі мені зовсім не потрібні...

— А що він вчинив? — і детектив наставив вухо до мене.

— А Бог його знає. Я оце щойно від вас почув, що він у в'язниці. А вони не казали?

— На жаль, ні... Але справа така. Він дістав три місяці. І тепер шукає поручителя... Назвав тебе. Чи ти візьмеш його на поруки чи ні, це твоя справа, тобі видніше. Оце і все. Ага, справу його розбирав Кенсінгтонський окружний суд. Туди звертайся. Ну, тепер іди, вторгай там ще пару сотень до вечора...

Їдучи з праці додому вечером, я в думках ново вирисував Ігоря. Що змусило його подати мене як поручителя? Я знов його лише так, мимоходом. Кмітливий, але несерйозний. Великий любитель випити, розказати анекдоту, заспівати

"НОВІ ДНІ", лютий 1986

романс під гітару, мав непоганий голос. Майстроритий — ліпив, різбив, малював. До війни був актором в якомусь обласному театрі. Завжди такий вихолений, чистий, обхідливий. Міг легко говорити як жулик, а де треба — як вчена особа. Перевтілилися з жебрака в аристократа не завдавало йому ніякого труду. Гарний з обличчя. До нього по черзі в гості приїжджають звідкись дві досить пристійні англійки. Не то жартуючи, не то серйозно він сповіщав товариство, що ніяк не може вирішити, з якою з них одружитися. І обов'язково при цьому трішки перефразовував куплет відомої совєтської пісні:

Обе девки ладные, обе хороши —
Милая рябинушка, сердцу подскажи...

Мене він явно не долюблював і часто називав "отрутою". Довкола нього завжди юрмився гурт розвяз, бо що-що, а оловідницький хист він мав. Часто я ловив його на слабих місцях, вибиваючи клинці з-під його "правдивих історій", які після того розсипалися вдрузки, а його минулі бравади й ескапади ставали гарно підфарбованою брехнею. Це його злило, він загризався зі мною, а на громадських оказіях норовив отaborюватися десь подалі від мене.

І ось — несподіванка. Ігор шукає у мене захисту. Порадившись вдома з дружиною, я прийняв рішення: що ж, нехай, спробую виручити. Ранком мене відпустили з праці на кілька годин і я з місця подався до Кенсінгтонського суду. В приймальні сказав в якій справі і за пару хвилин Ігорева папка вже лежала на столі.

— Сядьте отам на лаві і чекайте виклику, — запропонував реєстратор, а сам, з папкою під пахою, попрямував до залі суду.

Чекати довелось недовго. Раптом по коридорах залунало мое прізвище. Реєстратор вказав на мене пальцем і відчинив двері до залі. Це були бічні двері, бо ступивши до середини, зліва я побачив на підвищенні довгий стіл, за яким силіли троє старших мужчин в перуках і мантіях. Спереду них, на нижчій плятформі стояли столи, а за ними в писальних позах позгиналися секретарі. Перед ними — судова заля, майже вщерть заповнена.

Один з секретарів підійшов до мене, злегка вклонився і повів до стендзу, зарезервованого для свідків. Я зайшов за пюлпітр і вже не знаю яким чином, але в моїй правій руці опинилася чорна біблія і картка з відомою присягою "говорити правду, лише правду і нічого більше окрім правди". Я, зрозуміло, прочитав це формулювання з тяженьким акцентом і секретар, помітно скисши і зневажливо скривившись, якось механічно випиував мене чи я маю постійне житло, чи одружений, де працюю. А настанку поставив таке питання:

— Do you think you are worth a sum of 35 pounds?
(— Чи, на вашу думку, ви варті 35 фунтів?)

Я отетерів. Кожне окреме слово я розумів дore, але ціле речення звучало нісенітніцею, повний його сенс до мене не доходив.

— I'm sorry, I don't perceive the meaning of your question — сумирно відповів я.

— Ви не розумієте по-англійському?

— Розумію. Але якими калькуляціями я можу обрахувати, скільки я вартую? І як можна людську вартість передати в грошах? Ось ви — скільки б ви дали за мене?

Секретар промовисто зітхнув, не усміхнувшись навіть бровами.

— We are not interested here in your human qualities but rather in your financial position...

Не ховаючи свого подразнення, він пояснив мені, що їх цікавить вартість моєї мастиности. Бо якщо я не розпоряджаю власністю, що коштує не менше 35 фунтів, то не можу бути поручителем...

Нарешті дійшло. Єс, сказав я, до 35-фунтового багатства я вже доробився. По залі майнув легкий смішок. І тут озвався один з трьох суддів на підвищенні:

— Якщо в'язень Ігор Б. порушить спокій у володіннях королеви протягом трьох місяців від сьогоднішнього дня, то ви будете зобов'язані вплатити 35 фунтів у скарбницю міністерства справедливості...

Вдарив молотком по дерев'яній колодці і заля загомоніла.

Я вийшов крізь ті самі бічні двері, де мене чекав реєстратор з Ігоревою папкою в руках. Він швиденько підписав ордер і подав мені, повчаючи:

— З цим документом прямуй до Брікстонської в'язниці, покажи його урядовцям і в'язень буде звільнений на поруки...

Вернувшись до магазину, я відпрацював решту робочого дня, а вечером, вже затемна дібрався до "Бастілії".

Боже праведний! В'язнична стіна гнітила своєю солідністю, вже одним видом вона відстрашувала. А височезна — постав поруч неї зрілу тополю, то й вершка з середини не побачиш. Від стіни віяло відчуждженням і невблаганністю. Здавалося, що її вимурувано не так для охорони в'язнів, як з мотивів не допустити до них анічогісін'ко із світу, по вузькій смузі якого я марширував до воріт.

Все закрите наглухо. Я застукав в щось лерев'яне. Відкрилося віконце і я подав ордер. Хтось відчинив двері, впускаючи мене до середини. Сказали, щоб зачекав, бо візьме з півтори години на процедуру-звільнення.

Я сидів в офісі, курив і нудьгував. А тоді спітав урядовця за столом, чи не показали б мені хоч краєчок в'язничних нутрощів. Англійці — дивні люди, завжди вони погодяться там, де згоди найменше сподіваєшся. Він викликав якогось наглядача і той, неначе гід, повів мене на кухню, де один з кухарів-в'язнів почав ставити кавою. Звідти ми зайдли до бібліотеки, де всі книги на полицях були на досить лагідні теми: як доглядати за огородом, як виховувати дітей, як робити дрібний ремонт в будинку. Стояли томи й томи з біографіями великих людей, з описами по-дорожей, війн, інших плянет. І ні однієї криміналної новелі. Після десяти-двадцяти років такого читання напевно вийдеш у світ зразковим доброчинцем, подумав тоді я. Були в концертovий

залі, заглянули в майстерні. До бльоку, де містилися ряди камер, візиторів не пускали.

Повернувшись назад до офісу, я вгледів спину Ігоря, який розписувався в книзі. Розписався, згорнув із столу свої дрібні речі в свій синій берет, і спітав:

— Could you tell me the name of the person who has bailed me out?

Урядовець, посміхаючись лише очима, відповів:

— Turn round and see for yourself..

Ігор обернувся і застиг. Властиво, трішки по-задкував від несподіванки, а тоді завмер. Вираз глибокого здивування ніби спаралізував його обличчя.

— Ти???

— Я...

Він кинувся до мене обніматися. І розридався від вдячності.

— Слухай, Ігоре, — сказав я півтоном, — у англійців чоловіки не плачуть. А подруге, полегше з обніманням, бо ще подумають Бог зна що...

Він зареготав і відсахнувся від мене. А доро-гою до автобусної зупинки він довільно виливав свій біль.

— Знаєш, за що мене зацупили? Випив з одним ірландцем в барі, а на вулиці зайшло непорозуміння, що скінчилося бійкою. В тій суматоці я нехочачи розбив дві вітрини в магазині, за що мені всутили три місяці як за хуліганський вчинок. Десять днів відсидів в неволі. Такої пригоди й ворогові не бажаю. Боже, що за типи там сидять! Так і чекай, що якийсь з них заради розваги скалічить тебе чи взагалі закатрупить. Натерпівся я. І багато передумав. Кого не просив в поручителі, всі відмовилися — священик, одноквартирники, знайомі. Невже, думаю, я отаке бидло, що вже нікому й непотрібний? Дожився, значить, до ручки. А одного разу натрапив в думках на тебе. Ніякої надії не мав, але дай, думаю, спробую, випробую, чи в того писаки є хоч крихта душі? Зовсім не мав надії на тебе, а воно ба... Не знаю, як і чим я тобі віддячуся, але на-магатимуся...

— Ігоре, ти нічого мені не винен, — потішав я його. — Я дуже тобі вдячний, що заповзявся мене провірити. Завдяки цьому і я узівав скільки саме я вартую...

І ми сіли в автобус.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ И ЧИТАЙТЕ
цикавий тижневик політики, економіки, культури і громадського життя

"УКРАЇНСЬКІ ВІСТИ"

Річна передплата 30 ам. дол. Адреса:

Ukrainian News

19411 W. Warren, Detroit, Mich. 48228-3389
U.S.A.

ЛОГІКА

(ГУМОРЕСКА)

Їдемо з кумасями на зустріч. От і зайдли в нас балачки про те, як важливо берегти рідну мову. Про її багацтво й красу згадали, мовляв, крашої від неї на всім білім світі немає. А одна й своїх п'ять докинула: "Е, що не кажіть, а люди з ваших сторін не дописують на тім фронті, можна сказати проявляють свою явну безхребетність!" І пішла, і пішла... Цілу доповідь нам влаштувалася. Бо воно, бачте, вона не проста кумася, а наше світило, одна з патріотичних патиків на яких тримаються вітрила нашого еміграційного човна.

Що ж нам не новина такі закиди слухати.

— А якже, — знову вона своеї, — не встигне хто до вас заштокати чи задакати, ви вже й спішите, з шкіри лізете, заговорити "благородною мовою". Отут і проявляється брак національної гідності, пошани до власної мови. Інші й собі підхопили і почали доказувати, що взагалі все у нас не так, як у інших людей.

А сусідку, бачу, від твої розмови аж судома бере, не до шмиги їй наші роздуми.

— Ну, що ж, — кажу, — правда очі коле. Нічого не поробиш, з пісні слова не викинеш. Що правда, то не гріх.

Не витримала вона, давай земляків своїх вигороджувати:

— Як квіти, — говорить, — стригти, чи багато цвіту буде. А нас же відколи стрижуть... Сім мільйонів померло в тридцять третьому році, а доки ні до цього приріст, скільки б ото квіту було, запашного, найкращого. Та що там казати, — ситий голодного не зрозуміє.

Я підморгую до інших, мовляв, не чіпайте її, бо розійдеться, як гарячий самовар, буде дертись, як старе простидало, та своє доказувати. Дарма, що не раз і не два за це сама нарікала...

Приїхали. Наш промовець недавно прибув із Союзу. Батько в нього українець, а по матері на квоту сюди приїхав. Працював у ділянці кіноматографії. В рідній стороні роботи не дали, то й прийшлося тинятися працювати по інших республіках. Та й в дитинстві у Харкові, мабуть, не часто мав нагоду рідною мовою розмовляти. По роботі стрічав багато відомих людей. Наводить факти, розказує ріжні ситуації, подає діялоги, розкриває закулісні інтриги. Сидимо ми й вуха розвісили. Тільки він спинеться перепочити, а ми ще просим розповідати. Отак би й до ранку сиділи і слухали!

— Чого наші не вміють так цікаво розказувати? — питала куми.

— Виговорилися наші, — пояснює вона. — Сорок років уже говорять, що можна нового сказати? Я он чоловікові лиши почну щось говорити, а

він махає руками й кричить: — "Годі, вже всоте про те чую. Краще помовч, як нема про що розмовляти..."

Дарма, що доповідач скільки років прожив у Росії, рідної мови все ж не забув. Хай часом якесь слово не так вимовив, вжив якийсь русизм, чи відмінок не так поставив, та загалом, як кажуть брати галичани, "вив'язався" із свого обов'язку дуже добре. Слухаєш і дивуєшся, як ото він не забув рідної мови. Он моя кума що суботи неділі з своїм родом стрічається, а послухаєш її і не втіміш, якою ж таки вона мовою сокоче. Спитаєш, а вона засміється й скаже, 'серединка на половинку'.

Ото ж розповів нам чоловік багато цікавого. Ще на стрічку люди його записали і уривки пізніше передали по радіо. Багатьох тоді жаль брав, що пропустили таку нагоду. Хоч, правда, один панок таке мені рік: — Та хіба він, прошу пані, українською мовою вогорив? Та мене шляк трафив, як я ту мову слухав. Не схотів я собі кров пускати, зразу виключив радіо.

Я пробувала заступатися, доказувати, то він і зі мною "не патикувався":

— Задурно, пані добродійко, перечите. Я, прошу пані, проти вас ніч не маю, але як за те балак зайшов, то й ваша мова дуже шванькує. Вживаете якісь дивні слова і наголоси...

Що ж, на колір і смак товариш не всяк. Прийшла друга неділя. Знову котимо всим своїм кошем на іншу зустріч. Цим разом доповідач приїхав із Польщі. Молодий, симпатичний, щирій. Відсідів якийсь час у тюрязі, а пізніше власті імущі закордон вислали.

— Чи школуєте по втраченій батьківщині? — запитують його.

— Найболючіше мені за малих діток, яких теж позбавили громадянства. Чим вони завинили перед державою?

Говорить з ним любенько моя кума: він по-польському, а вона рідною мовою. Оце, кажемо, і є солідарність.

Почався вечір. Перекладач поруч з ним сидить:

— Розумієте мене панове? — питає доповідач польською мовою.

— Так, — гукаємо. Бо таки метикуємо, що брат слов'янин до нас каже.

— Ну, то я хоч вашою мовою не розмовляю, але теж вас розумію. Так і будемо діалоги вести. А коли б якесь непорозуміння зайдло, звернемось до перекладача.

Ото ж розповідає він про сучасний стан у Польщі, згадав про минулі наші кривди, які радить забути, про бажану майбутню співпрацю обох народів. Програв їхні нові пісні, написані в часи буреній... Все цікаво, інформативно. Далі пішли запитання. Сидимо й слухаємо.

— Дивина, — говорить моя сусідка. — Доповідача розуміла, а своїх рідних ніяк не розберу.

— Ти, — речу їй, — не єдина. Промовець теж намагається, та ніяк не второпа. Бо воно бач, люди хочуть близнути своїм знанням іншої мови, якою колись говорили. А воно сорок літ промінуло. Пам'ять тепер підкачала.

Дивлюся, а наші світила встають і так намагаються пшикати й пшакати, аж пір'я летить, щоб показати, що їй ми, мовляв, не ликом шити.

А один неборака всіх переборщив, почав говорити англійською мовою. Тільки ж ні доповідачі ми його не розуміємо. Бо ж старші мають кожне свою власну англійську граматику й вимову.

Сусідка моя, бачу, уже кипить, йорзаться. А потім раптом ні з того ні з цього, як розрегочеться:

— Ха-ха-ха, роками нас навчали про безхребтність, оце приклад дали молоді...

Бачу вже й люди на нас оглядаються. Що робити? Збила мене зовсім спантелику. Але треба якось рятувати ситуацію. От я встала та й кажу:

— Я в справі поточній. Чи включили бачок з водою на каву? Ну, я ж так і знала, найголовніше забули! Так і вечір міг провалитися.

Що значить молоді, зелені влаштовували. Завжди їх треба навчати... Побігли, включили. І все добре пройшло. Випили ми всі каву, заїли тістечками. Ніхто й калорій не рахував. Потім вже в авті знову пішли розмови:

— Де ж логіка, — обурюється, сусідка. — Ті, що нас роками повчали, самі при першій нагоді нехтують рідною мовою.

А світоч наша, наш патріотичний стовп, що тримає рідне щатро на своїх плечах і слідкує щоб тиск і в ньому був відповідний, і повітря рідне консервоване (за давніми приписами), мовчить, мов води в рот набрала.

— Заціпило, — шепче сусідка.

— Ех людоњки, — мовить інша кума, — як подивишся на все, послухаєш, та й гадаєш: не гани Панька, не хвали і Оришки. А логіка, як дішло, куди повернув туди й вийшло. Он я недавно на семінарі однім була. Тема доповідей: як рятувати нам молодь від асиміляції. І слухали ми доповідачів. Говорили старші, говорили молодші. Подавали статистику, наводили цифри, давали поради. Студенти, народжені в Австралії, говорили українською мовою, а старші, як прийде... Народжені в Україні й таборах Німеччини, бачте, звикли на роботі говорити чужою то й тепер ця ім зручніша для вислову. І дуже вони турбувалися, за долю рідної мови, мовляв, та капосна асиміляція глитає наш доріст. Де поділися молоді, як запобігти їхній втраті... І читали-виголошували ті активні панове, свої ідеї, поради... англійською мовою. А ти кажеш логіка!

І коли вони виступали із таким пафосом-ліднесенням, мій сусід, злегка, штовхнув мене лікtem і сказав: — А як ви гадаєте, якою мовою вони дома з дітками гуторят?

А пізніше, під час обіду, один з цих промовців, інтелігентний такий чоловік, висловив свою думку: — Для чого нам на еміграції письменники, для чого українські книжки? Лишні витрати часу й ресурсів. Ну танці, співи, це потрібне, молодь треба чимось забавити. А книжки, хто їх буде читати? Яке їхнє майбутнє? Не ті тепер часи, не ті обставини!

— А коли, — запитую його, — були для нас прихильні часи? За Котляревського, Шевченка, Франка, Лесі Українки, Стуса? В яких умовах воно творили?

І згадала вірш Чернявського, надрукований 1906 року в українськім журналі "Вільна Україна":

Ви думали, що наша воля
До нас прилине у квітках,
Немов весна з ясного поля,
що нам ввижається у снах?
Даремно! Прииде наша воля,
Немов поранений борець

І на її змарнілім чолі
Побачать мученства вінець,
Уся в крові та воля буде,
По трупах прийде... І її
Ще довго будуть шарпати люди
Чужі, а гірш того — свої.

**КАНАДСЬКА ФУНДАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СТУДІЙ
ОГОЛОШУЄ ПОСТИЙНИЙ ФОНД ДЛЯ ВИДАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ
УКРАЇНОЗНАВСТВА**

Минулого року провінційний уряд Саскачевану призначив дотацію в висоті \$225,000 на видання другого тому АЕУ-II. Ця дотація, разом з попередньою пожертвовою того ж уряду в висоті \$100,000, значною мірою забезпечує видання другого тому. Але потрібні ще великі кошти до зреалізування видання всіх чотирьох томів АЕУ-II, тому Дирекція К.Ф.У.С. створила нерухомий фонд (Endowment Fund) щоб забезпечити повне видання цієї енциклопедії.

Більшість канадців та американців українського походження краще володіють англійською мовою, але прагнуть знати свою історію та роль українського народу в розвитку світової культури. Для цієї частини українців, і для всіх англомовних науковців й урядовців ця енциклопедія стає необхідним підручником і достовірним джерелом інформації про Україну та український народ.

Дирекція К.Ф.У.С. заснувала нерухомий фонд, що складатиметься з усіх пожертв і посмертних дарів. Лише відсотки з цього фонду будуть призначенні на фінансування різних проектів К.Ф.У.С. Цим способом всі пожертви й посмертні дари (які відраховуються від прибуткового податку) створять постійний фінансовий засіб, який уможливлюватиме дальшу працю К.Ф.У.С. на ниві розвитку українських наук.

Нерухомий фонд К.Ф.У.С. вже започаткований трьома вкладами з маєтків слідуючих осіб:

пан Микола Дорош ,Ст. Кетерінс — \$10 106.47
пані Анна Тимофій-Запоржан, Торонто — \$10 000.00
пані Катерина Котович, Торонто — \$18 000.00

К.Ф.У.С. розглядає й інші способи фінансування третього й четвертого томів АЕУ-II.

Ваші щедрі дари на працю К.Ф.У.С. запевнять розвиток українських студій та розповсюдження української культури в вільному світі.

ВОЛОДИМИР КУБІЙОВИЧ

Доповідь на сесії УВАН у Вінниці 15 грудня 1985 р. в 40-вий день смерті.

Вступ

Високоповажаний Пане Президенте! Вельмишановні Пані і Панове, учасники сьогоднішньої сесії!

Мені припав сумний, але почесний обов'язок, накреслити сильветку найбільшого сучасного українського науковця, патріарха української науки у вільному світі, проф. д-ра Володимира Кубійовича, якого я мав шану знати особисто ще у Львові та в Krakovі і з яким я співпрацював до останніх днів його життя, виготовляючи для ЕУ деякі гасла з історії української кооперації.

Українці у вільному світі, в різних містах США, Канади і Австралії приготувалися до зустрічі з проф. В. Кубійовичем, щоб відзначити його 85-річчя, особисто його привітати та вшанувати його багатогранну наукову і громадську працю для українського народу. На жаль, не так сталося.

До Вінниці він мав приїхати 13 жовтня 1985 р., відвідуючи перед тим Нью-Йорк, Чікаго, Філадельфію, Торонто, Бонфallo і Едмонтон. І яке ж було наше розчарування, коли 13 жовтня приїхав до нас тільки його найближчий співробітник д-р Атанас Фіголь, від якого ми довідалися, що проф. В. Кубійович не міг приїхати, бо несподівано перед віїздом впав, зломив собі клуб й опинився в лікарні. У всіх містах 85-літній його ювілей відсвяткували без ювіляра, надіючись, що він скоро видужає і колись ще до нас загостить...

Тимчасом наспіла сумна вістка, що 2 листопада 1985 р. проф. Володимир Кубійович вже до нас ніколи не приїде, бо він відійшов у вічність, щоб перед Всешишнім скласти остаточний звіт із своєї довголітньої праці для свого поневоленого народу.

Хто такий В. Кубійович?

Щоб на це питання відповісти треба було б писати велику книжку. Однаке, він нас частково вірчлив, бо ще в 1970 році сам про себе написав коротку розвідку п. н. "Мені 70" і там, на 134 сторінках, подав свій життєпис.

Проте його приятелі "скритикували" ці його спомини, мовляв, вони дуже загальні, неповні. I тоді він обіцяв їх доповнити й поширити. Це він зробив і напередодні свого 85-ліття подарував українській громаді основнішу працю про себе, на 308 сторінках друку, п. н. "Мені 85". Цю книжку видало видавництво "Молоде Життя" в Мюнхені, за старанням д-ра А. Фіголя, під фірмою НТШ.

Володимир Кубійович

Коротку відповідь на питання "хто такий В. Кубійович дав проф. Василь Ленцик із Стемфорської Академії, на науковій конференції Наукового Товариства ім. Т. Шевченка в Америці, яка відбулася 28 вересня 1985 р. в Нью-Йорку, присвячена 85-літтю В. Кубійовича. Він прирівняв В. Кубійовича до Михайла Грушевського — величчина української науки з подиву гідною роботягістю та подиву гідним даром організувати наукову працю (див. "Свобода" із 6 листопада 1985 р.). Д-р Я. Падох, президент НТШ у США прихилився до цієї характеристики та розвинув цю тематику, підкреслюючи, що оба ці мужі золотими буквами записалися в історії НТШ, в історії всієї української науки та в новітній історії України.

В. Кубійович був унікальною появою на ґрунті української науки. У своїх мемуарах він щиро й одверто признається, що ріс і вчився в чисто польському середовищі і що йому було легше говорити й писати по-польськи, як по-українському. I тому у книжці "Мені 85" маємо такі розділи: "Як я став українцем" і "Як я став українським географом". Він поволі ставав українцем і не відразу був українським вченим. Але як ним став, то не вагався виявити брехню і фальшування української правди панівними польськими чинниками і польським науковим світом, рискуючи своєю кар'єрою в престижному Ягеллонському університеті в Krakovі.

В. Кубійович був ворогом патріотичних фраз у наукі. Він завжди обстоював тезу, що науковець мусить писати правду, свої праці мусить ба-

зувати на фактах і вірних джерелах. І тому він постійно спростовував фальшиві інформації польської і радянської статистики, які стояли на послугах політики і національної асиміляції. За цю правдомовність він багато натерпівся не тільки від чужих, але й від своїх, однаке він не поступався, але фактами і статистикою доказував українську правду й реальну дійсність...

Родина й освіта В. Кубійовича

Батько В. Кубійовича, Михайло, походив із селянської родини, з села Корнів Городенського повіту на Покуттю. Він ходив до гімназії в Коломиї і Стрию. По закінченні шостої класи став приватним домашнім учителем, а відтак державним урядником у податковому уряді в Новому Санчі. Тут він оженився з Марією Добровольською, донькою дрібного польського купця і тут, 23 вересня 1900 року, народився їх син Володимир, якого охрестили в греко-католицькій церкві і він автоматично став, як тоді казали, "русином".

Народню школу і польськомовну гімназію закінчив у Новому Санчі. Українською мовою користувався тільки в розмові з татом і катехитом, а з мамою говорив тільки по-польському. Новий Санч — це польсько-жидівське місто, в якому була дуже мала українська громада і малий "Влодзьо" майже постійно перебував у польсько-жидівському середовищі.

У жовтні 1918 року В. Кубійович записався на філософічний факультет Ягеллонського університету в Krakovі, де крім лекцій з історії учащав також на виклади української мови і літератури, що їх провадив проф. Т. Лер-Сплавінський. Це тривало дуже коротко, бо розвал Австроїї переврів навчання. Молодий студент покинув Krakovі, попрощався з батьками і через Угорщину подався до Коломиї, щоб стати живніром Української Галицької Армії.

Пізною осінню 1919 року В. Кубійович вертається до Krakova, щоб продовжувати свої студії історії та географії. Свою науку мусів кілька разів переривати, із-за матеріальних причин. Батько хворів і помер у 1921 році, а мама потребувала помочі сама й не могла помагати синові. В. Кубійович був примушений якийсь час учителювати в різних приватних школах, а що був здібний викладач географії, одержав працю в державній гімназії в Krakovі. Це жому помогло закінчити свої університетські студії докторатом у червні 1923 року.

Після здобуття докторату В. Кубійович далі учителював у гімназії, але рівночасно поглиблював свої студії з географії. Робив різні досліди пастушого життя в Карпатах. А далі, за порадою професора Л. Савінського, В. Кубійович взявся до студії географії Східної Європи. У вислідітих студій він написав габілітаційну працю на тему "Розміщення населення в європейській частині Радянського Союзу" і на основі цієї праці у 1928 році став доцентом Krakівського університету.

У тому ж часі В. Кубійович одружився з польською, товаришкою по праці. Вона погодилася, що

діти будуть хрещені в церкві. Однаке це подружжя не було щасливе. Дружина, по шлюбі, почала йому докоряті, що він переключився на українського географа, замість робити наукову кар'єру серед поляків, в польському університеті, де по смерті проф. Савінського була для В. Кубійовича відкрита дорога до професури і до катедри. На цьому тлі прийшло до різних конфліктів. Напр., вони мали двох дочек. Першу охрестили в церкві, але другу, молодшу, в часі неприсутності батька, мама охрестила вже в костелі, в римо-католицькому обряді.

По розвалі Польщі, з приходом німців до Krakova, коли В. Кубійович став провідником Українського Центрального Комітету, це подружжя в 1940 році розビлося, а в 1944 році вони взяли судову сепарацію. Дружина залишилася з дочеками в Krakові, а проф. В. Кубійович подався на еміграцію з постановою далі працювати для української науки. І цю постанову він виконав.

Як В. Кубійович став українським географом

Це, мабуть, найцікавіший та найважливіший епізод у житті професора, і заслуговує на окрему розвідку. Я обмежуся тільки короткою інформацією.

В. Кубійович, маючи вже поважну позицію в польському науковому світі, почав шукати зв'язків з українською науковою, зокрема з Науковим Товариством ім. Т. Шевченка у Львові. Спершу він запізнувся у 1927-30 рр. у Krakові з українськими професорами і такими діячами, як проф. С. Томашівський, проф. I. Фещенко-Чопівський, проф. I. Зілинський, проф. B. Лепкий, а у Львові пізнав проф. K. Студинського, молодого географа д-ра I. Федіва, Миколу Кулицького, пізніше близького співробітника в ділянці географії, Стефанію Пащкевич, Олену Степанів-Дашкевич, Юрія Полянського та інших українських географів, які втягнули його у своє львівське наукове русло.

У 1931 році В. Кубійович став уже дійсним членом НТШ і в його імені виступав на різних наукових заграницьких з'їздах і конференціях. Наприклад, він репрезентував НТШ на II Українському Конгресі в Празі у 1932 році, на Конгресі слов'янських географів у Болгарії в 1934 році і на такому ж з'їзді у Празі, де познайомився із славним чеським географом, професором університету в Празі і Братиславі, Їржі Кралем, дослідником антропогеографії на українському Закарпаттю, який допоміг В. Кубійовичеві видати кілька праць чеською і словацькою мовою.

I найважливіше: Кубійович досі друкував свої праці польською мовою. Тепер він почав писати та друкувати свої наукові праці українською мовою і в цей спосіб задокументував перед науковим світом, що він є українським географом.

Що було спонукою до того його кроку? Причин багато, але рішаючим був його український патріотизм, защеплений його батьком. Крім цього, він, будучи доцентом Ягеллонського університету в Krakові від 1928 року, спостеріг, що більшість польських професорів-географів, на чолі з

найвизначнішим тоді польським географом Е. Ромером, мають виразно антиукраїнське наставлення і в своїх працях вони просто ігнорують українську тематику, або її насвітлюють дуже необ'єктивно, а навіть фальшують історичні факти. Рівночасно, В. Кубайович, який виріс у польському середовищі, бачив запальний польський патріотизм і тоді вирішив стати таким же самим українським патріотом.

Вже на початку свого зацікавлення українською науковою, він стверджив сумний факт, а саме, що в нашому українознавстві, крім кількох малих і популярно написаних підручників географії України, нема поважної, науково опрацьованої, географії про наші етнічні землі. І він вирішив цю прогалину землезнання України заповнити. Маючи вроджений організаційний хист, він зумів зацікавити цією проблемою інших науковців і знайшов також видавців для видання такої праці.

Кілька літ наполегливої праці і в 1937 році з'явилася його велика "Географія українських і сумежних земель", у виданні НТШ, а накладом "Українського Видавничого Інституту" у Львові, що його для видавання таких праць зорганізували М. Микитчук, В. Витвицький і І. Федів у 1936 році. Самозрозуміло, що таку працю не міг виконати сам В. Кубайович. Він запросив до співпраці над цією географією найкращих українських фахівців, а саме: доцента інж. Р. Димінського, д-ра Р. Єндика, мгра Е. Жарського, проф. д-ра І. Зілинського, проф. М. Кулицького, проф. д-ра І. Крип'якевича, проф. М. Мельника, проф. С. Пашкевич, проф. д-р Ю. Полянського, мгра І. Теслю, д-ра І. Федіва і проф. В. Чередієва. Ця праця з'явилася другим поправленим і доповненим виданням, на 520 стор. друку, в Krakovі у 1943 році в "Українському Видавництві".

У цій географії маємо науково опрацьовані розділи: Положення, граници і територія українських етнографічних земель, геологія, рельєф і морфологія українських земель, опис ґрунтів, підсона, вод, в тому опис Озівського і Чорного моря, а далі рослинність і тваринництво України, історія української колонізації, розміщення і рух людності, національні відносини та расові і мовні прикмети нашого народу, оселі, а вкінці географія сільського господарства, лісу, промисловості, транспорту і торгівлі. Ця праця мала дуже добре прихильні рецензії закордоном, зате польський науковий світ був заскочений появою такої географії, бо поляки такої ще самі не мали.

Доповненням до ""Географії України і сумежних країв, була друга капітальна праця В. Кубайовича — "Атлас України і сумежних країв", що з'явився також у 1937 році, як видання НТШ, накладом того ж Українського Видавничого Інституту у Львові. Цей Атлас проф. В. Кубайович опрацював при співучасті В. Дорошенка, Е. Жарського, проф. д-ра І. Зілинського, д-ра Р. Зубика, проф. В. Іваниса, проф. І. Іваницького, проф. д-ра І. Крип'якевича, М. Кулицького, Л. Лукасевича, проф. М. Мельника, інж. С. Пастернака, проф. д-ра Ю. Полянського, проф. В. Са-

довського, мгра І. Теслі, д-ра І. Федіва, д-ра інж. Є.К. Храпливого і проф. Чередієва.

Технічне оформлення карт опрацював Микола Кулицький, а обкладинку оформив відомий художник-малістр Павло Ковжуна. В атласі маємо 66 карт (мап), які охоплюють всі українські етнографічні землі, а також сумежні з ними країни. Діяграми стосуються тільки до української національної території. Уесь матеріал розподілено на шість відділів: I. Природа; II. Людність; III. Сільське господарство; IV. Інші галузі господарства; V. Різне і VI. Українські землі в Польщі. Атлас був виданий також англійською мовою.

До Атласу подано на 48 сторінках друку великої 8-ки науково опрацьовані докладні пояснення та статистичний матеріал до поодиноких карт. Це була праця, яку в державних народів виконують сотні працівників, які мають на це мільйонові фонди, а проф. В. Кубайович це зумів доконати з малою горсткою українських науковців-патріотів, при скромних фінансових засобах Навчового Т-ва ім. Т. Шевченка та Українського Видавничого Інституту у Львові.

За цю першу українську синтетичну велику працю із загальної географії України, яка була майже енциклопедичним довідником про Україну, В. Кубайович заплатив дуже високу ціну, бо польський уряд, на вимогу польських професорів, позбавив його праці в університеті і в гімназії. Що більше, уряд заборонив йому читати лекції, навіть безплатно, на всіх університетах у Польщі. Це був нечуваний науковий скандал, який мав свій вілгомін у міжнародних наукових колах.

У 1934-37 рр. заходами В. Кубайовича і при його інтенсивній співпраці з'явилися дуже цінні "Українські статистичні річники", що цифрами виказували стан українського народного господарства, торгівлі, населення і всі роди української науково-культурної праці.

Іого праці були друковані українською, польською, румунською, чеською, словацькою, німецькою, французькою і англійською мовами.

В. Кубайович був дійсним членом НТШ від

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА НА УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКИЙ АТЛАС

Катедрі Українознавчих Студій при Торонтському університеті призначено початкову допомогу в сумі \$10 000. — на виготовлення атласу під наглядом: "Крійтінг оф лендскейп" — географія поселення українців у Канаді

Українсько-Канадський Атлас приготовляють співпрацівники Катедри д-ра Любомир Луцюк та Богдан Кордан під керівництвом професора Магочого. Українсько-Канадський Атлас охоплюватиме 30 карт, на яких будуть показані демографічні та організаційні зміни українського поселення в Канаді від початків піонерського періоду до сьогодні.

Цей проект започаткував д-р Луцюк, одержавши на цю ціль також допомогу від Іванівської Фундації у Вінніпегу.

1931 року. У 1947 р., вже на еміграції, став генеральним секретарем, а від 1952 р. аж до смерті був головою НТШ в Європі.

Він також був професором УВУ від 1940 року. Його наукові праці подані у книжці "Мені 85" і тому їх не буде тут називати.

Цей дуже загальний перегляд його наукової праці до часу Другої світової війни не дає, очевидно, повної картини життя і праці В. Кубайовича. І тому треба бодай коротко згадати про його надзвичайно відповідальну громадську працю під час німецької окупації українських земель на пості провідника Українського Центрального Комітету та про його працю над *Енциклопедією Українознавства*.

Український Центральний Комітет і шість років праці В. Кубайовича в цьому Комітеті

Український Центральний Комітет у Krakovі (УЦК) — це була єдина суспільно-громадська установа для українців у Генеральній Губернії в рр. 1939-45, яку німецька влада визнавала і її контролювала.

В обсяз діяльності цієї установи входили майже всі ділянки українського громадського життя в ГГ, за віймком політичного, хоч саме існування УЦК було вже політикою, бо УЦК презентував українців в ГГ перед німецькою владою і силою обставин мусів робити з тою владою теж і "політику".

Бути провідником українців у такій державі як нацистська Німеччина, не було легко. Це була дуже відповідальна, а рівночасно дуже ризиковна праця, бо німці з своєю настановою до всіх негерманських народів, могли цілій провід УЦК, а в першу чергу самого провідника фізично зліквідувати (В. Кубайович був двічі німцями арештований), а всіх співробітників арештувати і вивезти до концентраційних таборів, що вони нормально практикували.

Про історію і працю УЦК треба було б мати окрему доповідь, бо це дуже цікава сторінка нашої новітньої історії. Я тільки пригадаю, що про діяльність УЦК маємо велике гасло в ЕУ і в документальній, на 480 сторінках, праці д-ра К. Паньківського п. н. "Роки німецької окупації", виданій у видавництві "Життя і Мислі" в 1965 році. Про цю працю маємо окремий розділ і в книжці "Мені 85". Тому я обмежусь до дуже короткої інформації, а саме:

На прохання проводу Організації Українських Націоналістів, яку в ГГ в тому часі презентував полковник Роман Сушко, за посередництвом д-ра Г. Коха і А. Бізанца, колишніх старшин УГА, генеральний губернатор Г. Франк, погодився, щоб українці в ГГ мали свою одну громадську організацію, але її провідником не може бути ніхто з українських політичних діячів. І тоді на пропозицію Р. Сушки та за порадою Д. Палієва, провідником цієї Централі обрано В. Кубайовича. Йому до помочі покликано О. Бойдуніка, М. Хронов'ята, І. Зілинського і Я. Рака. Перші співробітники, або дорадники В. Кубайовича, які намітили шлях громадської праці в ГГ в

рамках німецької дійсності були: Дмитро Палій, Роман Сушко, В. Глібовицький, М. Шлемкевич, О. Бойдунік, М. Добрянський, О. Тарнавський, Ю. Полянський, Р. Голод, А. Фіголь, Б. Гнатевич, С. Волинець, П. Палій, З. Зелений і інші.

У самому УЦК працювало, в різний час, 80 до 200 осіб, як керманичі і працівники різних відділів, не враховуючи працівників Українських Допомігових Комітетів, що входили в систему УЦК і яких у 1941 році було 26 у різних містах ГГ, ані працівників української кооперації, які теж входили в цю систему і яких було кілька сотень, а працювали під наглядом автономного Ревізійного Союзу Українських Кооператив, що мав два Відділи, в Krakovі і Любліні.

В. Кубайович був теж одним із ініціаторів, разом з кінцем 1939 р. засновання Українського Видавництва в Krakovі, яке видавало щоденник "Krakівські Вісти" (редактор М. Хом'як), тижневик цієї ж назви, декілька журналів, шкільних підручників і різні літературні твори.

Багато зусиль він вкладав для відновлення діяльності Української Автокефальної Православної Церкви. Це Кубайович добився у ген. губернатора дозволу, щоб митрополит Діонісій перебрав провід над цією Церквою (вересень 1940 р.) в Г.Г. і висвятив нових православних владик, а саме: архієпископа Іларіона (проф. І. Огієнко) для Холмщини і архієпископа Палладія (Видибіду-Руденка) для Лемківщини.

І вкінці, В. Кубайович, як провідник УЦК, у співпраці з Українським Крайовим Комітетом у Львові, що його очолював д-р Кость Паньківський, добилися того, що оба ті Комітети в 1942 р. злилися в один Український Центральний Комітет, щоб було одне українське представництво на цілу ГГ під проводом В. Кубайовича і його заступника д-ра К. Паньківського, з осідком у Львові (формально в Krakovі).

У тому часі В. Кубайович дуже часто зустрічався з митрополитом Кир Андреєм Шептицьким, щоб засягнути його мутрих порад і моральної пілтимки, якої толі УЦК дуже потребував.

З іменем В. Кубайовича пов'язана також Українська Лівізія "Галичина", пізніше перевезена на 1-шу Дивізію Української Національної Армії, яка була створена в квітні 1943 року. Він вів у цій справі переговори з галицьким губернатором Вехтером, з генеральним губернатором Франком і з іншими представниками німецького уряду та з представниками української організованої громади. Це дуже цікава тема, зокрема тепер у Канаді, коли діє Комісія Дешена, але це окрема широка тема, яка не є темою сьогоднішньої доповіді.

В. Кубайович на еміграції і нова праця над Енциклопедією Українознавства

У рр. 1945-47 після закінчення війни і розв'язання УЦК В. Кубайович в Німеччині став ніби вільною людиною. Насправді так не було. Больщевики проголосили його головним колаборантом з німцями, а польський екзильний уряд у Лондоні назвав його, як свого громадянина, зрадником, бо він співпрацював з ворогом Польщі, тобто з

німцями. Над ним зависло марево примусової репатріації...

Деякий час В. Кубійович мусів скриватися і жити в затишку, далеко від таборів переміщених осіб, в баварському селі Форарльбергу. І в тому часі В. Кубійович не сидів із заложеними руками. Він збирал інформації про долю УВУ, про його професорів і виготовив проект про організацію української науки на еміграції (цей проект був видрукований на циклостилі п. н. "Сучасні проблеми української науки" під псевдонімом Антін Корнівський). Він допоміг проф. Щербаківському відновити діяльність УВУ у Мюнхені.

У тому часі В. Кубійович написав також історію УЦК і був ініціатором відновлення діяльності НТШ, що сталося 30 березня 1947 р. на окремих зборах ініціативної групи з проф. З. Кузелею і проф. І. Раковським на чолі (найстарші члени НТШ). На цих зборах було заступлених 52 члени НТШ. Головою обрано тоді проф. І. Раковського, З. Кузелю заступником, а В. Кубійовича генеральним секретарем.

З того часу В. Кубійович починає нову еру своєї наукової праці в НТШ. Найбільше зусиль він зужив на виготовлення пляну видання української загальної енциклопедії, переконуючи всіх своїх найближчих колишніх співтоваришів праці, що такої другої нагоди не буде. У тому часі в Баварії опинилося велике число українських науковців і треба було використати їх знання і час їх бездіяльності перед виїздом за океан.

Він з проф. З. Кузелею очолив Редакцію енциклопедії. До Редакційної Колегії запросив проф. Є. Гловінського, проф. Р. Димінського, проф. Н. Полонську-Василенко, проф. Ю. Шереха (Шевельова), а на секретаря — Софію Янів. Діяgramи і карти погодився виготовляти М. Кулицький. Крім цього він зорганізував 21 редакторів різних відділів і 120 науковців-фахівців авторів окремих статей. Видавничу справу взяло на себе пластове видавництво "Молоде Життя" під проводом д-ра А. Фіголя. І так почалася велика праця над енциклопедією. Бракувало даху над головою, фінансових засобів, сталого приміщення, була тільки ідея і охота до праці.

Спершу був плян видати однотомову загальну енциклопедію українознавства на 800 сторінок друку. Але реалізуючи цей задум в рр. 1949-52, треба було цей плян змінити і видати три томи на 1230 сторінках. Цей твір є неоціненої вартості скарбницею відомостей з усіх ділянок українознавства.

Після появи перших трьох томів ЕУ I, зараз же виринула думка, що нам конче треба мати і гаслову, тобто словникову енциклопедію, яка допомогла б нашим науковцям, публіцистам, редакторам, студентам і всім культурним діячам у їхній праці в ділянці українознавства. Опрацьовано новий плян, новий бюджет і цей же гурт науковців-патріотів, під проводом В. Кубійовича як головного редактора і організатора цього нового діла, приступив до видання 10-томової ЕУ 2. Як знаємо, досі видано 9 томів і 2 зошити 10-го то-

Члени Патронату ЕУ в Торонті. Посередині сидить проф. В. Кубійович.

му — разом 3,760 сторінок друку (у підготовці три останні зошити).

А тим часом Український Народний Союз у США видав своїм коштом два великі томи ЕУ англійською мовою під редакцією В. Кубійовича.

Це видання спонукало В. Кубійовича і його співробітників до нового творчого діла, до підготовки і видання чотири-томової гаслової англомовної енциклопедії т. зв. А рУ 2. Перший том вже появився у 1984 році у видавництві Торон토-ского університету, при фінансовій допомозі Канадського Інституту Українських Студій в Едмонтоні і провінційних урядів Альберти, Сасачевану і Манітоби. Цей перший том треба було перевидати другим накладом (по 5,000 примірників).

Баланс цієї великої праці — 15 великих томів вже видано, а чотири томи у підготовці до друку. Про труднощі такої праці не буду говорити. Про них колись напише д-р А. Фіголь, адміністратор всіх цих видань.

Закінчуєчи свою доповідь, хочу ствердити, що Енциклопедія Українознавства — це найбільший княжий дар В. Кубійовича для українського народу. Вона стала першоджерелом повної і об'єктивної правди про Україну, про її минуле і сучасне. Вона стала могутньою зброєю української вільної науки, зокрема у виданні англійською мовою. Вона є нашою національною метрикою, яка спростовує багато фальшивих інформацій про Україну вsovєтській УРЕ, що хоче показати світові єдиність українського народу з російським народом, замовчуючи багато історичних фактів.

На жаль, доля не дозволила В. Кубійовичеві закінчити це велике діло. Його мрією було, як він про це пише у своїм останнім листі до нас, "погладити власною рукою останній том ЕУ". Як Мойсей, що провадив 40 років жидівський народ до обіцяної землі, але сам її не побачив, так і В. Кубійович, 40 років працював над ЕУ, але не судилось йому побачити 10-тий том закінченим...

З його смертю закінчується славна "епоха Кубайовича" в НТШ і ЕУ, та розпочнеться нова ера, в якій нові люди будуть продовжувати незавершене ще діло сл. п. В. Кубайовича.

Як знаємо, В. Кубайович помер 2 листопада 1985 р. в Парижі. Величавий похорон відбувся 8 листопада в катедральному храмі св. Володимира в Парижі під проводом Кир Михайла Гринцишина, в асистті багатьох священиків, у присутності декого з родини, представників різних наукових і суспільно-громадських організацій з Європи, Канади і США та української громади з Франції. Тіло його з катедрального храму перевезено до Сарселю, де вже поховано кільканадцять осіб з цього наукового осередку і де спочиває, перед восьми роками померла, його друга дружина, бл. п. Дарія Сіяк-Кубайович.

Цим дуже загальним переглядом життя і праці бл. п. В. Кубайовича, ми, члени УВАН і українська громада у Вінніпегу, віддаємо нашу шану цьому великому мужеві української науки, який безліч годин, днів, тижнів і років важкої праці віддав для українського народу і за це йому наша велика подяка. Ми клонимо низько наші голови перед його безсмертними заслугами для нас — Вічна Йому Пам'ять!

ОСТАННЄ СЛОВО В. КУБАЙОВИЧА

ШАНОВНА ГРОМАДО, ДОРОГІ СПІВРОВІТНИКИ,
ПРИЯТЕЛІ!

Звертаюся до всіх Вас листовним шляхом, а не безпосередньо, бо стан моого здоров'я мені не дозволив на далеку дорогу.

Я мав намір відвідати Вас, поінформувати про мою працю над "ЕУ" і АЕУ", подякувати за співпрацю, разом з Вами відсвяткувати мое 85-ліття. Можу це зробити тільки посередньо, повторюю — листовно. Подорожі 85-літнього пана не завжди легкі.

Як звичайно — на початок інформації: "на фронті "ЕУ 2" ситуація така — появився 47 зошит (останнє гасло "Чорне море"), вискладано решту гасел на літеру "Ч", в кінці цього року здамо до друку гасла на літеру "Щ" (серед них: Шевченко, Шевченкознавство). І це буде 48 зошит. Гасел на літери Щ, Ю, Я — небагато і вони виповнять 49 зошит. Хотів би я їх дати до складу на весні 1986; незабаром і Доповнення і Еррат — і це буде 50 зошит; д-р Фіголь додасть ще список меценатів.

Прошу Божої ласки, щоб я ще побачив 10 том і погладив його... (якщо Божа ласка, то навіть "вскочив" би до Вас на кілька днів і показав 10 том).

Одночасно працюємо над 2 томом "АЕУ 2" (газла на літери Г, Г, І, К, Л, М); в пляні закінчити цю роботу і переклад в наступному році.

Приємно мені, що можу Вам передати мої спогади "Мені 85" — 300 сторінок. Я щиро вдячний

моєму приятелеві І. М. Кошелізеві за добайливе відредактування моєї книжки. Я вдячний Танасові Фіголеві, що подбав про швидкий друк моїх спогадів.

Але повернемося до найголовнішого. "Енциклопедія Українознавства" я віддав більшість моого життя. Я працював над нею безперебійно, почавши з 1948 року. За цих 37 років доконано величезне діло, видано 15 томів енциклопедії, які становлять суму знання про Україну і то правдивих, не зфальшованих. Цей твір потрібний для українців у розсіянні сущих, він служитиме для наших співвітчизників на Батьківщині як дорожковий, щоб спростовувати неправду окупанта. Це джерело, з якого черпатимуть чужинці, спраглі пізнати правду про нашу великий край, про нашу Україну і його людність.

Нам вдалося виконати це величезне діло, чи не найтриваліше всієї української еміграції-діаспори, дякуючи співпраці чи не всіх науковців, що перевірвали і перебувають поза Україною. "Енциклопедія Українознавства" згуртувала навколо себе найкращі сили, якими пишиться українська спільнота. Якщо нам вдалося реалізувати це нелегке діло, то також завдяки допомозі якнайширших кіл української громади, яка увесь час жертвою підтримувала нас грошима. Ми пишемося з того, що "ЕУ" увесь час була фінансована виключно добровільними пожертвами свідомих українських патріотів. Цим шляхом складаю якнайсердечнішу подяку як всім співробітникам за довголітню співпрацю, так і всім меценатам, добродіям і жертводавцям, які допомогли, щоб правду про Україну довідався весь світ.

Але на цьому не кінець. Ми ще не закінчили працю над "Енциклопедією Українознавства". Як кожну енциклопедію, її потрібно доповнювати, оновлювати, усучаснювати. Якщо дозволять обставини, видамо її не тільки англійською мовою, але й іншими мовами. Тому я закликаю свідому українську патріотичну громаду допомогти, щоб правда про нашу Україну була вічно живою. Вірю, що й цим разом Ви виконаете Ваш громадський обов'язок для загального добра.

Вітаю Вас і ще раз дякую за все, що Ви зробили для нашого великого діла.

Вам відданій Володимир КУБАЙОВИЧ

Л. КОВАЛЬЧУК ЗДОБУЛА ВІДЗНАЧЕННЯ

Люба Ковальчук, 26-літня співачка групи "Люба" з Монреалю виграла нагороду "Джуно" в категорії жіночих естрадних солісток. Вона також була номінована в групах: "Пісня року" та "Композитор року". Нагороди кожного року уділює в Канаді Академія платівок і магнетофонних записів.

Номінований в категорії "найкращої класичної платівки року — сольо інструмент" був скрипаль Степан Старик за виконання сонати Бетговена. С. Старик є тепер концертмайстром Торонтської симфонічної оркестри. Він знаний як соліст та має награних понад 40 платівок.

ТИСЯЧОЛІТТЯ

ІНТЕРВ'Ю З ПРОФ. МАГОЧИМ

Тисячоліття християнства в Україні є однією з найвизначніших подій в українському історичному розвитку, і тому не дивно, що українці в діаспорі готуються якнайкраще вшанувати цю епохальну подію. На протязі кількох місяців з'являлися в українській пресі контролерсійні статті щодо запропонованої конференції, присвяченої Тисячоліттю християнства, під організаторським проводом професора Торонтського університету Павла Р. Магочого. "Нові Дні" в цій полеміці участі не брали.

Директори Фундації Катедри українознавчих студій на зустрічі в червні 1985 р. отримали від проф. Магочого повне звідомлення в цій справі. Питання, подані на зустрічі Фундації і згодом зібрані президентом Фундації Ігорем Бардином, разом з відповідями проф. Магочого, нижче друкуюмо скороочено. Повний текст можна прочитати в щоденнику "Свобода" від 26 листопада до 4 грудня м. р. — Редакція.

ЯК ЦЕ ВСЕ РОЗПОЧАЛОСЯ?

ПИТАННЯ: Професор Магочий, в останніх місяцях багато написано в українській пресі, а також і в "Торонто Стар" на тему запропонованої конференції в справі Тисячоліття Хрещення, до якої Ви постачетні. Про це Ви дотепер сказали дуже мало. Чому?

ВІДПОВІДЬ: Я уважав, що на етапі, коли ми лише говоримо про запропоновану конференцію, мені не було потреби щось додавати до моєї заяви, яка була вперше видрукована 16 травня.

П.: Що ж це була за заява?

В.: У заяві були показані фактичні помилки у статті проф. Гарвардського університету О. Пріцака. Ця стаття з'явилася у "Свободі" 7 травня п. з. "Тисячоліття християнства в Україні і українська національна гідність". Але, коли проф. Пріцак 13 травня оголосив у пресі, що його стаття була написана на основі "неповної і частинно неточної інформації", я уважав, що вся та справа є нещасливою помилкою, і на цьому кінець.

П.: Але вона не закінчилася, чи не так?

В.: Ви маєте рацію, на жаль, ні. І тому, що пресові коментарі та поголоски про цю "контролерсію", ще дотепер сперті на неправильній інформації або на повній відсутності інформації, я вирішив цю справу наспітлити.

П.: То як це все почалося? Як і чому Вас зацікавила справа тисячоліття християнства в Русі-Україні?

В.: Це все розпочалося восени 1984 р. перед

міжнародною конференцією в справі життя і діяльності митрополита Андрея Шептицького, яку я зорганізував під егідою Катедри Українознавчих Студій при Торонтському університеті. Оцінюючи ту конференцію по кількості учасників і по кількості друкованих і недрукованих коментарів, можу сказати, що вона була надзвичайно успішною. З уваги на тему конференції, до неї виявили інтерес різні зацікавлені групи, такі, як Ватикан, Советський Союз, Ізраїль. Ватикан прислав свого обсерватора в особі о. Сальватора Скрібано, який презентував Секретаріят сприяння християнській єдності. Головною метою о. Скрібано було не лише бути присутнім на конференції, але також і зустрітися з присутніми науковцями, щоб обговорити справу Тисячоліття.

П.: Чи така зустріч відбулася?

В.: Так, в неділю рано по закінченні конференції, присвяченій митр. А. Шептицькому... Зaproшено було ще кілька учасників, але з тої причини, що вони мали заздалегідь замовлені квитки додому, вони не змогли залишитися. Таким чином, присутніми були лише о. Скрібано, проф. Василь Маркусь, семінарист Андрій Кравчук, господар зустрічі проф. Річард Маршал і я.

П.: Що було дискутовано?

В.: о. Скрібано звітував, що Папа Іван-Павло II особливо зацікавлений святкуванням тисячоліття християнства на Русі-Україні і сказав, що з причини довготривалого роздору між різними Церквами, які присвоюють собі Тисячоліття, як частину своєї спадщини, було б дуже небажаним, якщо б ті святкування стали приводом до дальших роздорів. Щобільше, тому що Папа, правдоподібно, в часі святкування проголосить відповідну заяву, Секретаріатові сприяння християнської єдності доручено простежити ситуацію в діаспорі і дати рекомендації, що треба було б зробити, щоб допомогти краще зрозуміти проблеми, пов'язані з Тисячоліттям.

П.: Який був вислід тих дискусій?

В.: Я пропонував (не пригадую собі, чи я був єдиний хто дав таку пропозицію), щоб скликати науковий з'їзд найкращих знавців середньовічної історії — Тисячоліття християнства в Русі-Україні.

П.: Чи вашу пропозицію було прийнято?

В.: Як наслідок тієї першої зустрічі, цю ідею взято під увагу. Відтак справи пішли швидким темпом... Секретаріят сприяння християнській єдності вислав мені запрошення з датою 20 грудня взяти участь у засіданні в Римі 1-2 лютого, де будуть обговорені можливості формулювання і відбуття конференції в справі "відзначення Тисячоліття навернення Русі на християнство".

П.: То ідею конференції вже було прийнято?

В.: Виглядало, що так.

П.: I Ви вирішили те запрошення прийняти?

В.: Так, і що більш важливе, поїхати з готовою конкретною пропозицією, яка була б дискутована разом з іншими пропозиціями.

П.: Хто крім Вас, був запрошений до Риму?

В.: Були запрошенні з Північної Америки о. Джон Меєндорф, декан православної семінарії св. Володимира, і о. Джон Ф. Лонг, директор Екуменічного центру Івана ХХІІІ в Фордгамському університеті. З Європи з Франкфуртського університету був знавець київської релігійної думки о. Герард Подскальний; був теж французький знавець руської релігійної думки о. Ф. Рульо, а з Парижу прибув загальновідомий православний науковець о. Олівієр Клемент. В офіційній ролі Понтифікального орієнタルного інституту був проф. Ян Крайцар. Він репрезентував Святу конгрегацію для східних Церков. Були теж присутні о. П. Дупрей, секретар Секретаріату сприяння християнській єдності, і о. Скрібано зі Секретаріату...

П.: Був там представник Московського патріархату?

В.: Ні.

П.: Був там кардинал Віллебрандс, голова Секретаріату сприяння християнській єдності?

В.: Ні. Але я зустрів його під час перекуски і дуже коротко говорив з ним.

П.: Чи інші запрошені прибули з якимиєю пропозиціями?

В.: На моє здивування, ні... (Тому) мою пропозицію було обговорено і виправлено, передусім те, що стосується до осіб, намічених як потенційних доповідачів. Теж узгіднено було склад дуже важливого комітету для академічної програми, перший раз складено бюджет, і мене було запрошено очолити організаційний комітет. Наприкінці було запропоновано скликати конференцію в Торонто в останніх місяцях 1986 р.

П.: Чому так передчасно, якщо Тисячолітні святкування мають відбутися в 1988 р.?

В.: Бо в дійсності це не святкування Тисячоліття, а наукова конференція в справі приходу християнства на Київську Русь. Тому виглядає зовсім на місці відбути її перед властивими святкуваннями, щоб той, хто бажає, міг побачити висліди конференції та прийняти їх за дорожковаз до сучасного знання тієї справи і наукового становища до неї.

П.: То після зустрічі в Римі конференція була готова розпочатися?

В.: Ні... Бо в дискусії у Римі багато уваги приділено було можливим коштам. Ані в той час, на початку лютого, ані потім, не було фондів на проведення конференції по відзначенні такої важливої історичної події. Далі, маючи досвід з конференцією в справі Шептицького, коли то обіцяних релігійними групами фондів не було, а також послухавши церковних і світських дорадників, я, як організатор, вирішив ні до кого не звертатися, ані не відбувати зустрічі в справі запропонованої конференції аж до часу, коли фонди будуть запевнені.

П.: То, на Вашу думку, запропонована конференція може зовсім не відбутися?

В.: Так. Оглядаючись назад, на останні кілька місяців, це, можливо, найліпше відома і ненавмисно найліпше розголошена не-подія, яка коли-небудь відбувалася.

П.: Але я не можу собі уявити, що Ви завдали собі стільки клопоту, щоб запланувати не-подію... І чому Ви, як спеціаліст головно в сучасній східноєвропейській та українській історії, піклуетесь конференцією в справі середньовічного предмету?

В.: Я веду курс огляду української історії і семінар про Київську Русь. В обидвох приділяється багато уваги наверненню князя Володимира на християнство, але сумніваюся чи це буде повна відповідь...

..: Чи передбачені фінансові винагороди? І чи запрошені доповідачі не одержать дуже високих грошових сум?

В.: Що стосується гонорарів для запрошених доповідачів, то їх дуже розумно усталено на приваблюючі висоті: \$1,500 за присутність на триденній конференції і теж \$1,500 для тих у науковій програмі, хто надішле свої доповіді у письмовій формі щонайменше за шість місяців перед конференцією, щоб вони могли бути видрукувані на конференцію. Логіка такого підходу зовсім проста: якщо бажаєте мати найкращі успіхи, і якщо очікуєте від науковців роботи, а не обіцянок, то мусите згодитися заплатити, і то заплатити добре.

Що стосується до \$15,000 передбачених бюджетом для організатора конференції, тобто для мене, то ця сума рахувалася так, щоб повернути частину часу, відданого справам конференції, моєму працедавцеві. Торонтському університетові. Такі калькуляції "переданого часу" стандартні в академічному світі.

П.: Якщо для вас нема особливих кар'єрних або фінансових спонук, то пощо це робити?

В.: Проста відповідь: "чому ні?" може звучати несерйозно або жартівливо, хоч це не позбавлене деякої правди. Але бувають також важливіші причини... По-перше, як знаєте, моя професія — це студії східноєвропейської, а більш специфічно, української історії і культури. Дуже важливою частиною моєї роботи є ділитися тим, чого я навчився, дорогою навчання і публікування моїх власних творів, або уможливленням іншим доступу до форумів і ситуацій, де вони могли б говорити або публікувати речі, про які вони найбільше знають.

По-друге, живучи в Північній Америці, ми знаємо, як страшено непоінформованими є наші співгromadяни, американці і канадці, про "наші" культури. Фальшива інформація, чи брак інформації взагалі, не є обмежені до звичайної людини, а сягають найвищого рівня урядових кіл і туди, де формується політика. Той, хто народився, прийняв культуру і одержав освіту у США, уявляє, що моєю найважливішою професійною ме-

тою є дати моїм співгromадянам деякі знання про культуру, які я викладаю і про які я пишу. А представлення "нашої культури" американцям і канадцям мусить бути зроблене в можливо найкращий спосіб... Згідно з цим переконанням, я завжди старався видавати свої твори у передових університетських видавництвах у Північній Америці та Європі. Або коли я організував такі події, як конференція в справі Шептицького, то робив я це так, щоб не-українці, американці і канадці, мали позитивні враження про українські справи...

Коротко, я вірю, що ми, науковці в українській ділянці, маємо за обов'язок подавати найкращі сторінки українського минулого як найширшій неукраїнській публіці.

П.: *Що спільного має це з Тисячоліттям?*

В.: Прихід християнства на Русь за почином Великого Київського князя Володимира між 987 і 989 рр. є однією знайважливіших історичних подій у східноєвропейській історії. Вона заслуговує на те, щоб її доведено до відома північноамериканців.

П.: *А чи не приготовляються різні громади на Заході, як теж і в Советському Союзі, відзначити ту подію?*

В.: Так, це правда. Але тому, що прихід християнства до Київської Русі присвоюють собі, правильно, чи ні, як частину своєї духової спадщини, три різні народи: українці, росіяни і білоруси, то всі вони дивляться на минуле з досить виключної точки зору.

П.: *Як Ви розумієте виключну точку зору?*

В.: Наприклад, різні російські Церкви говорять про охрещення Росії так, ніби українців і України не було. У свою чергу, деяка українська преса пише про охрещення Руси-України, або просто, України, до якого росіяни не можуть мати ніяких претенсій, прямо чи непрямо.

П.: *Отже, Ви пропонуєте екуменічну конференцію, яка зведе ті різні погляди разом?*

В.: Передусім, запропонована конференція не є моя. Вона віддзеркалює серйозну потребу, висловлену багатьма людьми, поглянути на цю проблему з усіх боків. По-друге, назва "екуменічна конференція" не є відповідна. Якщо під "екуменічний" розуміємо намагання звести докупи різні Церкви до праці для загальних інтересів та евентуальної християнської єдності, то це справа духовенства, а не цієї, чи якоїсь іншої конференції науковців. Коли ж під "екуменічний" розуміємо репрезентацію різних поглядів, то тоді назва є недоречна, бо завданням академічного світу є в усікому разі аналізувати проблеми з усіх боків.

П.: *Але, нав'язуючи до Вашої попередньої відповіді, я запитаю, що тут злого, коли українці обходять "українське Тисячоліття", а росіяни "російське Тисячоліття"?*

В.: Тут немає нічого поганого, і це, власне,

діється. Що мене непокоїть, це те, як широкий північноамериканський світ розуміє Тисячоліття християнства, а тим самим, всякий інший аспект українського минулого.

.. Як же він його розуміє?

В.: А ось як: 1988 рік відзначає Тисячоліття християнства в Росії.

П.: *Як Ви можете так говорити? Чи ж росіяни не вібрали Володимирове хрещення так, як раніше вібрали в українців назустріч Руслану?*

В.: Я не тверджу, що "1988 рік відзначає Тисячоліття християнства в Росії". Я говорю, що так на цю справу дивиться Захід. І тут ми навіть не говоримо про Русь, а про Росію. Що ж стосується до крадіжки, то в загальному понятті Західу, українці ніколи не мали що-небудь до українського. Це не я створив цю ситуацію. Це, просто, реальність. Для пересічного і понадпересічного північного американця Советський Союз — це Росія, східна Європа це Росія, Київ — російський, а якщо трапляється, що екзотична назва Русь з'являється, то це теж Росія...

Кілька років тому вийшов за редакцією визначального європейського історика Geoffrey Barraclough, люксусовий том п. н. "Християнський світ". Прикрашений сотнями чудових образів та ілюстрацій, він продається у всіх синдикованіх книгарнях країни, цю книгу можна дістати по зниженні ціні у кожному торговельному центрі на цілому континенті. Автором вступу до розділу про Східне християнство є світової слави знавець Хрестоносних походів, Стівен Ранціман. Коли він пише про Східну Європу, то його головною темою є християнство в Росії. Русь і Україна зовсім не існують.

Цей самий підхід вражає теж у ще більш естетично виданій книзі: "Православна Церква в Росії", де згадується Тисячоліття. Редактором Пірітіом, архиєпископом московського патріархату, книга видана в 1982 р. в англійській, французькій, німецькій та італійській мовах; усі вони зі захоплюючими фотографіями виконання нагородженого швейцарського фотографа Фреда Маера. В 1984 р. з'явилася в англійському перекладі повість загальновідомого народженого в Парижі письменника Владіміра Волкофа, під самозрозумілим заголовком "Владімір, русский вікінг". Спісок на Росію орієнтованих публікацій про Тисячоліття, які міжнародна читацька маса може легко набути, вже сьогодні можна продовжувати в безконечність. Але було б дуже тяжко знайти будь-які подібні українсько-зорієнтовані книги...

Другий, навіть ще свіжіший, приклад відноситься до 1,000-річної згадки про смерть св. Методія, який разом зі своїм братом Кирилом є патрроном Європи. У зв'язку з поминками у Празі цього літа, Папа Іван-Павло II видав енцикліку на 51 сторінку "Славорум Апостолі", де він теж говорить про всіх слов'ян і зокрема вирізняє "Тисячоліття хрещення св. Володимира Київського, святого патрона русских католиків". Не маючи

доступу до оригінального папського тексту (здогадно, по-латинському), не можу докладно перевірити, що саме Папа писав, але, по правді, це не дуже доречне, бо ж там мова про християнство в Росії і "Київ у південній Росії", як виходить з його слів, цитованих Національною католицькою пресовою агенцією. Так то соткам католицьких газет і десяткам тисяч північно-американських представлено наступаюче Тисячоліття християнства в Росії, зовсім не згадуючи Русь і напевно без згадки про Україну.

П.: А як мається справа з Комітетом для Тисячоліття християнства в Україні, що складається з католицьких, православних і протестантських представників і який є очолений проф. Володимиром Яновим з Українського Вільного Університету? Як мається справа з гарвардським проектом Тисячоліття разом із запропонованими публікаціями і конференцією у Равенні, Італія? Чи ті заходи не допоможуть змінити образ християнства в Україні на північно-американському континенті?

В.: На жаль, не думаю, що допоможуть. Конференції в українській мові і в найбільшій частині при участі українських вчених навряд чи зможуть досягнути північно-американську наукову громаду, не говорячи вже про публіку, загально. А що стосується до Гарвардського проекту, то багато соток томів ранньої світської української літератури, хоч перекладених на багато мов, навряд чи зможуть мати безпосередній вплив, якщо навіть приймемо, що той монументальний проект буде довершений і виданий. Що ж до Равенни з її візантійською культурною атмосferою в зasadничо західному католицькому довкіллі, то вона є як географічно, так і духовно, далеко віддалена від північно-американського оточення.

Все сказане не означає, що таких проектів не треба здійснювати. Вони повинні бути реалізовані, і українська громада мудро зробить, коли підтримає їх морально і фінансово. Важливе те, щоб не очікувати, що вони змінять загальне поняття про українські справи.

П.: Чи не є це проблема браку публічних зв'язків?

В.: Українці завжди мали проблему їхнього зображення в неукраїнському світі. Мали вони її по Першій світовій війні, коли ніхто на Заході серйозно не підтримував їх справедливих претенсій до державної незалежності; мали вони її під час 1930-их років, коли Захід не знав про спустошення, спричинене голodomором; мали вони її під час і по Другій світовій війні, коли їх підозрівали у співпраці з Гітлером і в мордуванні юдів. Накінець, вони навіть мають проблему з публічними зв'язками в справі приходу християнства до їх власної Батьківщини тому тисяча років, бо, як я вже згадав, не-український світ, якщо він знає, або чув що-небудь про цю подію, то знає це виключно як охрещення Росії.

(Закінчення в наступному числі)

НА ШЛЯХУ ДО ПІДГОТОВИ НАУКОВОГО КОНГРЕСУ У ТИСЯЧОЛІТТЯ

5-8 жовтня 1985 р. відбулася у Римі третя підготовна конференція до наукового конгресу в тисячолітті хрещення Руси-України. Першу конференцію підготовили міжконфесійні наукові установи — УВУ при співдії НТШ в Європі (в травні 1984 р. у Мюнхені); ініціатива у другій конференції належала до православно-духовного середовища при Українській Православній Семінарії (червень 1985 в Бавнд-Бруку), а в третій до католицького осередка при Українському Католицькому Університеті та Богословському Науковому Товаристві. Символіка в унапрямленні, яка зумовила єдність у дії для уможливлення діялогу українських мирян-дослідників з ієархією. Це унапрямлення має таке сильне моральне значення, що цей "ритм" у чергуванні конференцій чи сесій рішено дотримати.

Плянований і сподіваний "діялог" справді відбувся.

Матеріял для діялогу дала в основному інформація, підготовлена на інавгураційне засідання головової ділової Президії, проф. В. Яневим на відкритті конференції. Поруч із історичними даними, як дійшло до постанови Комітету, було наголошено, що Комітет об'єднав практично ввесь український науковий світ у діаспорі: афільйовано 21 установу: 9 із США, по 4 з Канади й Італії, по одній із Німеччини, Франції, Аргентини та Австралії. Ці установи діють на засаді повної паритетності: рішення не переголосовуються, а узgіднюються. До ділової Президії входить 10 осіб, при чому при виборі звернено увагу на рівновагу конфесій, територіального розміщення об'єднаних Установ, їх "престижності" (традиційності, чисельного стану, активності тощо).

При Комітеті діють фахові комісії, які відповідають за наукову програму Комітету. Під цю почу їх сім: Богословсько-філософічна, літургічна, історична, мовознавча, літературознавча, канонічного права та мистецтвознавча. Плянується створення ще трьох комісій: музикологічної, етнографічної та культурологічно-етнопсихологічної (з наголошеннем проблематики духовості).

Названі комісії підготовлюють наукові сесії.

Перша конференція була тільки плянувально-організаційною; на другій завершено організаційну структуру та відбуло першу наукову міждисциплінарну сесію, із дванадцятьма доповідями; Конференція у Римі була виключно присвячена науковим доповідям, бо чимало уваги відведено для "діялогу". Доповідей було — крім вступної інформації — десять, всі на високому рівні.

Всі праці цих конференцій плянуються видати друком.

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТИНИКІВ
ЯКЩО ХОЧ ТРОХI ЦІNUЄТЕ "НОВІ ДНІ" I ЇХНІХ
АВТОРІВ — НЕ БУДЬТЕ БОРЖНИКОМ! ВІШЛІТЬ
ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ЖУРНАЛ ЗАЗДАЛЕГІДЬ!

СПІЛЬНА РАДЯНСЬКО-АМЕРИКАНСЬКА ЗАЯВА

У вільній українській пресі з'явилися десятки критичних статей і коментарів про зустріч Президента Рейгана з лідером КПРС Михайлом Горбачовим, але не було надруковано офіційної заяви учасників цієї зустрічі.

Тому нижче друкуємо текст заяви без своїх коментарів. — Ред.

За взаємною домовленістю Генеральний секретар ЦК КПРС М. С. Горбачов і Президент Сполучених Штатів Америки Р. Рейган провели зустріч у Женеві 19-21 листопада 1985 р. На зустрічі були: з радянської сторони — член Політбюро ЦК КПРС, міністр закордонних справ СРСР Е. А. Шеварднадзе, перший заступник міністра закордонних справ СРСР Г. М. Корнієнко, посол СРСР у США А. Ф. Добринін, завідувач Відділом пропаганди ЦК КПРС О. М. Яковлев, завідувач Відділом міжнародної інформації ЦК КПРС Л. М. Замятін, помічник Генерального секретаря ЦК КПРС А. М. Александров. З американської сторони — державний секретар США Дж. Шульц, керівник апарату співробітників Білого дому Д. Ріган, помічник Президента США по національній безпеці Р. Макфарлейн, посол США в СРСР А. Гартман, спеціальний радник Президента і державного секретаря в питаннях обмеження озброєнь П. Нітце, заступник державного секретаря Р. Ріджвей, спеціальний помічник Президента Дж. Метлок.

У ході проведеного обміну думками було все-бічно обговорено основні питання радянсько-американських відносин і сучасного міжнародного становища. Обговорення були відвертими і корисними. У ряді ключових питань зберігаються серйозні незгоди.

Визнаючи відмінності в суспільно-політичних системах СРСР і США та в іхніх підходах до міжнародних проблем, обидва керівники разом з тим досягли кращого розуміння позицій один одного. Вони погодилися про необхідність поліпшення радянсько-американських відносин і оздоровлення міжнародної обстановки в цілому. В цьому зв'язку обидві сторони підтвердили важливість постійного діалогу, який відображав би їх серйозне прагнення шукати точки зіткнення з існуючих проблем.

Генеральний секретар ЦК КПРС і Президент США домовилися зустрітися знову в найближчому майбутньому. Президент США прийняв у цьому зв'язку запрошення Генерального секретаря ЦК КПРС відвідати Радянський Союз. Із свого боку Генеральний секретар ЦК КПРС прийняв запрошення Президента США відвідати Сполучені Штати Америки. Питання організації і строки цих візитів буде погоджено дипломатичними зв'язками.

Під час зустрічі в деяких конкретних питаннях було досягнуто домовленостей, які викладаються нижче.

I.

Обговоривши ключові питання безпеки, сторони, усвідомлюючи особливу відповідальність СРСР і США у справі збереження миру, заявляють, що ядерна війна ніколи не повинна бути розпочата, в ній не може бути переможців. Визнаючи, що будь-який конфлікт між СРСР і США міг би мати катастрофічні наслідки, вони також підkreślли важливість відвернення будь-якої війни між ними — ядерної чи звичайної. Вони не будуть прагнути до досягнення воєнної переваги.

Генеральний секретар і Президент обговорили питання переговорів щодо ядерних і космічних озброєнь.

Вони погодилися, що роботу на цих переговорах буде прискорено, маючи на увазі виконання завдань, поставлених у Спільній радянсько-американській заяві від 8 січня 1985 року, а саме: запобігти гонці озброєнь у космосі і припинити її на Землі, обмежити й скоротити ядерні озброєння і зміцнити стратегічну стабільність.

З урахуванням пропозицій, внесених останнім часом Радянським Союзом і США, вони висловилися за якнайшвидше досягнення прогресу, зокрема, в галузях, де не має значних розходжень, включаючи належне застосування принципу 50-процентового скорочення ядерних озброєнь сторін, а також ідею проміжної угоди щодо ракет середньої дальності в Європі. При виробленні цих домовленостей погоджуватимуться ефективні заходи контролю за виконанням узятих зобов'язань.

Сторони погодилися вивчити на рівні експертів питання про центри по змененню ядерної небезпеки, беручи до уваги розвиток переговорів у Женеві і обговорювані на них питання. Вони з задоволенням відзначили такий недавній крок у цьому напрямі, як удосконалення радянсько-американської лінії прямого зв'язку.

М. С. Горбачов і Р. Рейган підтвердили відданість СРСР і США Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї та їхню заінтересованість у зміцненні, спільно з іншими країнами, режиму нерозповсюдження і в дальшому підвищенні ефективності договору, в тому числі шляхом розширення кола його учасників.

Вони з задоволенням відзначають позитивні в цілому підсумки недавньої конференції для розгляду дій Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.

СРСР і США підтверджують своє зобов'язання, взяте ними за Договором про нерозповсюдження ядерної зброї, щодо ведення в дусі доброї волі переговорів у питаннях обмеження ядерних озброєнь і роззброєння відповідно до статті VI договору.

Обидві сторони мають намір і далі сприяти зміцненню Міжнародного агентства по атомній енергії і підтримувати його діяльність у галузі здійснення гарантій, а також у сприянні мирному використанню ядерної енергії. Вони позитивно оцінюють практику регулярного проведення радянсько-американських консультацій у питаннях нерозповсюдження ядерної зброї, які мають діловий і конструк-

тивний характер, і висловлюють намір продовжувати цю практику і в майбутньому.

У контексті обговорення проблем безпеки сторони підтвердили, що вони виступають за загальну і повну заборону хімічної зброї та знищення існуючих запасів такої зброї. Вони домовились активізувати зусилля для укладення ефективної і такої, що піддавалася б контролеві, міжнародної конвенції щодо цього.

Сторони домовились інтенсифікувати двосторонні обговорення на рівні експертів з усіх аспектів проблеми такої заборони хімічної зброї, включаючи питання контролю. Вони погодились також приступити до обговорення питання про запобігання розповсюдження хімічної зброї.

Сторони підkreślли значення, якого вони надають віденським переговорам про взаємне скорочення збройних сил і озброєнь у Центральній Європі, і висловили готовність вести справу до досягнення на них позитивних результатів.

Надаючи важливого значення стокгольмській Конференції по заходах зміцнення довір'я, безпеки та роззброєнню в Європі і відзначаючи досягнений на ній прогрес сторони заявили про намір спільно з іншими державами — учасницями конференції сприяти якнайшвидшому успішному завершенню конференції. З цією метою вони підтвердили необхідність прийняття документу, що включав би як взаємоприйнятні заходи зміцнення довір'я та безпеки, так і конкретизацію та надання дієвости принципові незастосування сили.

II.

М. С. Горбачов і Р. Рейган погодилися з необхідністю поставити на регулярну основу і активізувати діялог на різних рівнях. Це передбачає, поряд із зустрічами керівників двох країн, регулярні зустрічі міністра закордонних справ СРСР і державного секретаря США, керівників інших міністерств і відомств. Вони згодні в тому, що недавні взаємні візити глав міністерств і відомств у таких галузях, як сільське господарство, житлове будівництво та охорона навколишнього середовища, були корисними.

Визнаючи корисність уже проведених обмінів думками з регіональних проблем, у тому числі на рівні експертів, вони домовилися продовжувати такі обміни на регулярній основі.

Сторони мають намір розширювати програми двосторонніх культурних, освітніх і науково-технічних обмінів, а також розвивати торговельно-економічні зв'язки. Генеральний секретар і Президент були присутні при підписанні Угоди про контакти та обміни у галузі науки, освіти і культури.

Вони вважають, що повинно бути більше взаєморозуміння між нашими народами, і з цією метою сприятимуть розширенню поїздок і контактів між людьми.

Сторони згодні в тому, що питання, які стосуються окремих громадян, повинні розв'язуватися в дусі співробітництва.

Обидва керівники з задоволенням відзначили, що у співробітництві з урядом Японії Радянський

Союз і Сполучені Штати домовились про ряд заходів щодо підвищення безпеки польотів у північній частині Тихого океану і тепер розробили заходи для їх реалізації.

Вони відзначили, що делегації СРСР і США приступили до переговорів з метою відновлення повітряного сполучення. Обидва керівники заявили про бажаність досягнення взаємовигідної угоди щодо цього найближчим часом. У цьому зв'язку було досягнуто домовленості про одночасне відкриття генеральних консульств відповідно в Нью-Йорку і Києві.

Сторони домовились шляхом спільніх досліджень і практичних заходів внести вклад у виконання глобального завдання — збереження навколишнього середовища. Відповідно до чинної радянсько-американської угоди в цій галузі протягом наступного року в Москві й Вашингтоні буде проведено консультації щодо конкретних програм співробітництва.

Обидва керівники погодилися про доцільність розширення обмінів і контактів, у тому числі деяких нових ім форм у ряді галузей науки, освіти, медицини і спорту. Йдеється про співробітництво в розвитку обмінів у галузі освіти, в розробці програм навчання з допомогою мікрокомп'ютерів для викладання в початковій і середній школі, заходи для сприяння вивченням російської мови в США і англійської в СРСР, щорічний обмін професорами, для читання спецкурсів з історії, культури, економіки на відповідних кафедрах радянських і американських вищих навчальних закладів, взаємне виділення стипендій для кращих студентів з природничих, технічних, суспільних та гуманістичних спеціальностей строком на навчальний рік, проведення регулярних змагань з різних видів спорту і збільшення кількості телепередач про спортивні змагання тощо. Сторони домовилися відновити співробітництво в галузі боротьби з раковими захворюваннями.

Відповідним організаціям у кожній з країн доручається розробити конкретні програми таких обмінів. Розроблювані на цій основі програми будуть розглянуті в ході наступної зустрічі керівників двох країн.

Обидва керівники підkreślли потенційне значення робіт, спрямованих на використання керованого термоядерного синтезу в мирних цілях, і в цьому зв'язку висловилися за всемірний практичний розвиток міжнародного співробітництва в галузі одержання цього по суті невичерпного джерела енергії на благо всього людства.

ГІТЛЕР ВІРИВ У МАГІЧНУ СИЛУ ЛІКІВ

Згідно з дослідами д-ра Ернста Г. Шенка, який написав книжку "Пацієнт А — Адольф Гітлер і його приватний лікар, професор Теодор Гільберт Морель", в останні роки свого життя німецький "фюрер" уживав неймовірну кількість ліків і наркотиків. Він не був наркоманом у стислому значенні цього слова... але вірив, що ліки мають магічну силу. Документи Гітлерового лікаря підтверджують, що в роках 1941-1945 Гітлер вживає 92 різних медикаменти.

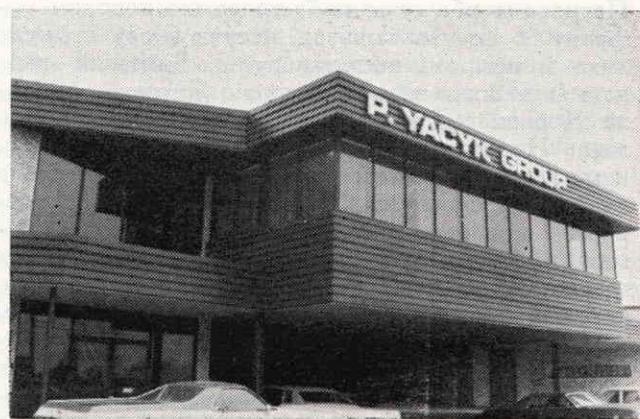
ПРО НАШОГО ШЛЯХЕТНОГО МЕЦЕНАТА – ПЕТРА ЯЦІКА

Почну з того, що винуватець ось цього писання вже чув від мене в своїй затишній господі — під час моєго недавнього гостювання в нього: як правило, меценатів із першого покоління багатих людей не буває, а таких великих меценатів, як наш Яцік, — і поготів. А коли мати на увазі такий феномен не на своїй землі, то важко знайти в нашій мові бодай наближеної сили означення для аж такого українського патріота до глибини кишені.

Киньмо трохи світла відразу: звідки серед нас уявся такий Яцік, котрий здобув славу шляхетного мецената? Захистую коортко і влучно сказане в торонтській газеті *Toronto Sun* з 9-го березня 1983 р. — беру слова, подані під портретом П. Яціка: “Петро Яцік: став самотужки мільйонером, до Канади прибув у 1949 р., мавши в кишені 7 доларів. Він виробляв меблю, будував хати, фабрики й заводи, бізнесову імперію — і нове життя.” Уся ця стаття в *Toronto Sun* — про Яцікову зasadу: видайність праці — головна передумова фінансового успіху; йому не говори про кількість годин укладеної праці взагалі — він визнає лише ефективність кожної години праці, що її виконують відповідні люди на відповідному місці.

Вроджений хист до ефективної організації праці і послідовне та сміливе прямування до поставленої цілі відкрили в Яцікові його справжнє по-кликання до маштабного керування виробничими процесами, що й завершилося — під впливом видимих успіхів — утвердженням у його свідомості обов'язку бути корисним своєму суспільству, а відтак і стати меценатом — у міру своїх спроможностей, але щедро жертвувати на потреби політичного, громадського, культурного, наукового, духовного життя в Канаді (поза Канадою також!), а на потреби такого життя українського — насамперед і найзначливіше.

На Яцікову думку, наша еміграція спромоглася на два найповажніші здобутки — на Енциклопедію українознавства та Український науковий інститут у Гарвардському університеті (УНІГРУ). Бувши вже досить заможним канадським громадянином, Яцік без найменшого вагання став у ряді меценатів — не тільки тих двох об'єктів. Мені особисто добре відомо, чим він ке-

рувався: достатки (багатство) громадянина зобов'язують так само, як і Noblesse oblige (шляхетство зобов'язує). В нашій історії ми мали на рідній землі більших і менших меценатів, котрих зобов'язувало шляхетство і успадковане від предків багатство. Але Яцік — феномен подвійно: він і не унаслідував від когось достатки, і став шляхетним меценатом на еміграції. Петро Яцік — це великий виклик усім нашим заможним людям. А скільки їх — таких, як Яцік, — меценатів ми маємо вже? Якщо маємо мало, то щось негаразд із шляхетністю наших багачів або з нашою виховною системою, що шляхетності не плакає.

Петра Яціка породило Синевідсько Вижне — село незвичайне і кольоровите. Село над річкою Стрий, на Бойківщині. Уперше в своєму житті зустрівся я з Петром у його селі, коли йшов *Gori* селом (це так називається і вулиця й напрямок від центру села поза його межі), а Петро прямував мені назустріч, до середини села йдучи. Я йому — “Добриден!”, а він мені — “Слава Йсу!” А був це кінець березня 1944 р. Моя поява на Петровій вулиці ніскілеки його не здивувала — і не зацікавила: не я був там першим новаком — невідомо звідки. Пересиджували саме тоді в Синевідську відому лиху годину, крім мене, й такі, як Вовк Ф. І. (віломий пізніше як Вовчук), Андрій Юсип, Юрій Сірий, Антін Гурський... Це “зі східних земель”. А чимало — з різних околиць самої Галичини, переважно з-над Дністра...

Петрові тоді минав уже 22-й рік. Від синевідських молодих людей він помітно відрізнявся поважною і діловою поведінкою, не марнував часу з балакунами, яких було чимало на його вулиці, з дому й додому майже завжди рухався прискореною ходою, довгими кроками, потроху схиляючись на боки і вперед.

...А як міг Петро саме тоді не бути ще більше, ніж донедавна, заклопотаним: в своїй роліні він був десятий рік уже (батька втратив у 1934 р.) фактичним газдою, помагаючи матері давати разу з шістьма молодшими за нього дітьми. На всі боки меткий хлопець кидався, як і чимало синевідчан, щоб десь і якось ухопитись — заробити докинуту до скромних достатків родини, яка не могла вижити з малоземельного господарства.

**ЗРОБІТЬ ПРИЄМНІСТЬ І КОРИСНУ
ПОСЛУГУ СВОІМ РІДНИМ ТА ПРИ-
ЯТЕЛЯМ. ПЕРЕДПЛАТИТЬ ДЛЯ НІХ
ЖУРНАЛ “НОВІ ДНІ”!**

Петрова журба ставала "з тривогою пополам" — фронт бо посувався назад, несучи знову страшне лихо й невідомі наслідки руїни. Близький сусід наш (я мешкав через дорогу від Петра — в Павла Карпина) Гриць Сливка раз-у-раз повторював: "Непорадна година..." Що буде синевідчанам, а молодшим особливо, як нахлине червона армія: все село було в стані мобілізаційної готовності і непокори німцям-окупантам — жоден німецький посілака не насмілювався ногою ступити в село нічною порою, а вдень діяла дуже справно сигналізація, подаючи пересторогу всім тим синевідчанам, що були на індексі в німецької адміністрації (на тартаку, на залізничній станції...), — і це тому Микола Комарницький та йому подібні тільки вночі порались у своїх господарствах, а вдень сторожко пересиджували в криївках. Петро побував не тільки на одному відповідальному посту самооборонної організації села, з успіхом умів висмикнутись із загроженої ситуації, не лише в своїй околиці... Активісти спротиву німцям, як відомо, автоматично ставали жертвою окупантів червоних — точнісінько так, як ставали учасники антипольського руху перед тим. Оце було те, що називалося "непорадною годиною".

...Підростав і дорослав Петро без батька; змущений був обмежитись семирічною освітою вдома, доповненою кількома предметами на сільсько-гospодарських курсах — хотів же бути справжнім газдою! Після "визволення" 1939 р. умудрився з успіхом закінчити шестимісячні курси паротягового машиніста — і таки попрацював помічником машиніста: вже по шістьох тижнях праці удостоївся звання "стахановця". За німецької окупації закінчив у Стриї однорічну школу молочарства (1942), а опісля працював організатором молочарської мережі на Бережанщині, регулярно навідуючись до рідної хати, а все частіше — протягом останніх місяців у 1944 р. Від вересня 1944 р. Петро вже аж у Німеччині, шукає і знаходить шлях до Українського технічно-гospодарського інституту (УТГІ), в одному гурті з яким благополучно приземлюється в 1945 р. на передмісті Регенсбургу. Спершу став надзвичайним студентом УТГІ, а по двох роках, закінчивши матуральні курси й витримавши іспити з відзначенням, переформився в дійсні студенти економічного відділу того інституту. Щоб не опинитися десь у світах без язика, хоч з дипломом економіста, Петро заповзяўся вивчати, побіч курсів економічних, нараз аж три мови — німецьку, еспанську та англійську, посвятивши їм цілих два роки. Від своїх професорів-економістів засвоїв Петро згадувану вже настанову про "найбільшу видайність при найменшій затраті енергії". До Канади прибув щойно 1949 року.

...Тепер уже відомий підприємець Петро Яцик, послідовно дотримуючись засвоєної засади, розгортає свою будівельну експансію пропорційно до росту видайнності, а водночас і видає — як меценат — на збагачення української науки та інших споріднених ділянок життя пропорційно до зростання свого капіталу. Він вірить у можливість змінити той сумний стан, про який недавно

ще говорив проф. О. Пріцак: світ більше знає про ескімосів, ніж про наукові здобутки українців. Уперше Яцик дав від себе 500 дол. на видання Енциклопедії українознавства — в 1955 р. П. Яцик хоче залишити по собі в руках добрих українських адміністраторів 25% свого капіталу на рахунок фундації, котра буде найбільшою українською фундацією. Корпорація такої фундації вже формується.

Поки мова мовиться про Яцикове меценатство, коротко й заокруглено про розміри його пожертв — за його підходом, яким він послідовно керується. В інтерв'ю, що його він дав "Новому шляхові" (див. випуск з 20 квітня м. р.) ясно сказав: 90% відає на науку. Докладний і вичерпний реєстр Яцикових меценатських пожертв лишаю для чиєїсь ювілейної статті. Але для більшої ясності щодо Яцикового принципового і диференційованого підходу переповідаю його вислови в щойно згаданому інтерв'ю: найбільше жертвую на наукові потреби, бо "далеко позаду інших народів ми залишилися на науковому відтинку"; не вірить, що нас не люблять — "у науковому світі ми незнані"; йому відомо, що митрополит Андрій Шептицький видавав багато грошей на освіту й науку, навіть на підпільний університет, але "не збдував ані однієї церкви", бо він розумів, що "Церква — це люди і віра в Бога, а не церковні мури, тому роздавав свої гроші на людей і науку", піттимував студентів. І нарешті: зробив Петро Яцик належні висновки з того, що "ми, українці на еміграції, видали за 35 років 482 мільйони доларів на церкви... а лише п'ять мільйонів доларів на університетську науку." Однак там-таки (в інтерв'ю) П. Я. заявляє, що він "щонеділі також дає свою лепту на свою церкву".

За станом на сьогодні Петро Яцик є найбільшим меценатом української науки — УНІГУ, видання Енциклопедії українознавства і Катедри українознавства в Торонтському університеті. На підкріplення слів про шляхетну вдачу мецената Петра Яцика слід виразно і з притиском сказати, що таким меценатом він став зі своєї доброї і невимушеної волі — без будь-чиеї спонуки! І не по смерті, а ще тоді, коли міг зужити пожертвуваці гроши на різні особисті розкоші. Різні люди від-

"НОВІ ДНІ", лютий 1986

чувають життєві приємності по різному. Петро Яцик твердить, що його найбільша приємність — це "допомогти піднести його народ з рівня рідної школи до рівня університетського."

У цій частині, що буде третьою, синтетично подаю вибране з вибраного, щоб коротко підсумувати всю діяльність нашого вже знатного земляка в Канаді — фактичні дані про його діла і досягні, яких вистачить для першої спроби вияскрати його образ як ділової людини і громадянина.

● Як господарник, досвідчений і успішний діяч в економічній ділянці. Петро Яцик — президент ПРОМБАНКУ (Prombank Investment Ltd.) і повний власник відомої The Yacyk Group. Та так звана група — це великий комплекс забудови на весь квартал, різного розміру і різного призначення будинків на видному місці ділової артерії — вул. Егліnton в місті Mississauga, що поблизу Торонто. Упродовж минулого року збудовані для комерційного вживку будинки — їх досить багато мені Петро показав — кожний будинок має свою архітектуру й достосований до смаків відомих уже йому покупців-комерсантів різного національного походження. Недаремно Петро ввесь час поповнював свої знання про будівельну справу й вивчав уподобання різних клієнтів — у довнення до простудійованих праць нобелівських лавреатів у ділянках його зацікавлень! Усе майно, вся Яцикова індустрія — лише в українських руках, належить йому і його родині, а вирішальний голос у всіх справах належить самому батькові, цебто Петрові Яцикові. У будівельному світі Канади Петро Яцик комерційним хистом і якістю своєї будівельної продукції не поступається нікому, тому конкуренція йому не може бути страшна.

● Яцик-менеджер діє на власний розсуд і довго не задумується, коли вирішує дати свою частку на корисну справу, але зважується давати після всебічного вивчення об'єкту і людей, відповідальних за той чи той об'єкт. А треба ствердити, що в людях він орієнтується дуже добре — в господарниках, адміністраторах, політичних та громадських діячах, ба навіть і в науковцях. Щодо на-

уковців, то він влучно дає оцінку кожному, хто з них надається чи ні до керівної ролі в своїй ділянці — і досі не може спинитися, приміром, на виборі кандидата, гідного заступити Пріцака в УНІГУ, коли тому настане пора відійти на пенсію. А має на увазі — ешелон молодших кадрів. Свого часу і таки з власної ініціативи Яцик створив був і в Канаді комітет сприяння Українським катедрам Гарварду, запросивши до того комітету й мене — як редактора канадських "Нових днів" (в університеті саме тоді ще працював я поза Канадою, в Мічигані): сталося це після того, як я виступив у "Нових дніх" із першою статтею, наскрізь прихильною до УНІГУ (жовтень 1975 р.). На початку 1976 року, коли я відбував свій "сабатик" у Гарварді, Петро покликав мене на нараду нашого канадського комітету — щоб іще раз і таки з перших рук почути думку (в даному разі — мою) про те "Гарвардське чудо", як тоді часто казали: йому треба було достаточно перебороти в собі найменші сумніви, викликувані баламутною пропагандою. Не першого він випитував мене, але, почувши мої щирі й схвалальні слова про гарвардський задум і надійну перспективу, заспокоївся й відклав до ранку (ми розмовляли пізно ввечорі) своє соломонівське рішення. Рано-вранці, не давши мені й слова промовити, Петро поспішив із своїм еврика: "Ніхто ще не знає, скільки я сам дам на той наш Гарвард!" Скільки вже дав, знаємо (280.000).

Увійшовши 1982 р. до складу Контрольної комісії (Visiting Committee), що її покликала до життя Надзвірна рада університету. Петро Яцик поринув з головою в усі ділянки українознавства в Гарвардському університеті: швидко ознайомився зі станом адміністративних та фінансово-господарських справ, що йому дуже легко йшло — як добре підкованому вже й досвідченому бізнесменові й фінансистові, а відтак багато зробив — разом з іншими компетентними членами комісії — у справі зрівняння всіх привілеїв українських катедр з рештою катедр університету, отже й забезпечення їхнього існування навічно — на тій самій базі фінансового вкладу українців (блізько двох мільйонів). Комісія відбуває раз на рік перевірку діяльності УНІГУ, вивчає ставлення університетської адміністрації до українстики,

Зразки великомаштабних будов Петра Яцика.

має ділові розмови з професорами та студентами, навіть бувають члени комісії на лекціях історії, літератури й мови (української). Сам Яцик дотепер був усім цим вдоволений, бо лишався з дуже добрим враженням, і тому може вважати, що його пожертви на УНІГУ цілком віправдують його надії, заохочують і надалі бути щедрим на таке добре діло. Його слова: "Я цікавлюся збіркою грошей в громаді, пожертвував і свої на цю нашу Гарвардську установу, на українську науку в серйозному значенні того слова — і не жалюємо свого труду, ні своїх грошей". (З газети "Америка", 22 січня 1982 р.).

● Дивлячись правді в очі, Петро Яцик, як свідомий свого громадського обов'язку український меценат і допитливий спостерігач, відверто і безцеремонно виводить на чисту воду й справи небеселі зукраїнознавством зокрема у канадських університетах. Посилаючись на статистичні дані (та й аналізу лихого стану) проф. Б. Кравченка, Яцик, сумуючи, погоджується з Кравченковою констатациєю й висновками, де говориться про дуже невтішний стан з українознавством: якщо "українознавчі курси мали форму, та про зміст ніхто не дбав". Яціків докір звучить — як суворий вирок: "...Три роки тому Торонтський університет проголосив конкурс на посаду викладача історії України — і ніхто з канадців не витримав компетиції (конкурсу). Тут Яцик не міг змовчати, боже він був найбільший меценат, коли творилася в Торонто та катедра українознавства. А ось що відповів Яцик на конференції УНІГУ в Маямі кількароків тому, коли його, мецената Торонтської катедри, хтось запитав, чому це з Гарварду взяли професора для тієї катедри, коли в Торонто хтось найдавніше — з 1949 р. — почав носитися і з українознавством, і з катедрою: "Якби ми ім (розуміти — комусь із торонтонців) дали таку катедру, то вони б не знали, що з нею робити". На це з залі почулася репліка: "Та він (Яцик би то) говорить не тільки як шляхетний меценат, а й як науковий діяч..." Жестом згоди з тією реплікою відповів з трибуни проф. О. Пріцак...

● Поручив я, до речі кажучи, серйозну прогалину в УНІГУ, коли говорив з Петром про катедри: хто й коли подумає про те, щоб катедра української мови не світила пусткою? Появився дбайливий меценат, що його думка в цій справі цілком збігається з моєю: на Україні наша мова загрожена русифікацією, а в УНІГУ досі немає доброго професора української мови. Спонтанна відповість прозвучала з Петрових уст так: "Вірмени б давно виписали з Єревану не одного, а десять професорів, якби мали труднощі тут підшукати," ребто знайти тут висококваліфікованого професора мови. Говорилося більше, але про обсаду катедри української мови в УНІГУ Яцик буде стукати й домагатися всією парою.

● Як "обре" підкований в економічно-політичних проблемах, Яцик-громадянин не тільки в курсі справ щодо гараздів канадської економіки,

не тільки уважний спостерігач того, що уряд робить і як робить, а й діяльний критик урядової політики — байдуже, яка партія при владі. Він партіям дає фінансову підтримку, він і вимагає від них діла. Його кореспонденція з різними урядовими (опозиційними також) чинниками — досить велика, але розмір цього нарису змушує мене обмежитись лише кількома прикладами, і то в короткій формі:

...Я спостеріг, що ліберальна партія впордовж цілих п'ятнадцяти років охочіше підтримувала слабших і непрацездатних, тим кривдачі сильніших, ініціативніших і більш творчих людей, цебто від охочуючи їх видавати з себе більше. Наслідки такої партики такі — ріст безробіття, дефіцит, піднесення податків, а Канада опиняється в числі найменше продуктивних західніх країн... (з листа до нового лідера ліберальної партії, 1983 р.).

...Щодо запасів природних багатств Канади не має рівних собі... Щоб Канада змогла піднести свою продуктивність праці, потрібно:

— повернутись до реальних вартостей і погодитись, що ми можемо мати тільки те, що продукуємо, не більше й не менше;

— зректися байдужого підходу до діла за принципом "мені однаково" (я не дбаю).

— перескерувати нашу освітню систему в напрямі практичніших і прикладніших програм;

— усунути обтяжливі (гальмуючі) і зайві приписи, накидувані бюрократами всіх чотирьох ступенів керівництва (урядування) тим, хто дійсно щось продукує. Державні службовці мають бути зобов'язані обслуговувати продуктивних канадців, ім і в усьому сприяти, а не віправдювати потребу іхніх порожніх і пихатих титулів (званнів, посад)...

З канадськими потенційними можливостями можна покінчити з державним дефіцитом (20 мільярдів) за неповних десять років і таким робом відновити добробут, який подобає Канаді. (З листів до уряду, 1985 р.).

А чи не найбільше і найнешадніше всипав Яцик в одному листі до урядових інстанцій за діла в поштових "Авгієвих стайннях" (станицях), за розбурханий там дефіцит зокрема.

● Той самий Яцик-меценат науки і культури, той самий Яцик-меценат політичних партій Канади, з позиції повноправного канадського громадянина з неменшою прямотою й вервою вказує міністрим канадського уряду на несправедливу інтерпретацію закону. Наприклад, Еміграційний закон каже: "Вимушений емігрант — це той, хто з політичних, релігійних чи національних причин має віправданий страх повернатись додому". Такого емігранта-втікача канадський уряд приймає з початковою допомогою 15,000 (п'ятнадцять тисяч) доларів. Друга категорія емігрантів — це добровільні переселенці, для яких початкова допомога канадського уряду обмежена до 3,000 дол. До цих других зараховують чомусь українців.

У листі з 3-го травня 1985 р. до міністра еміграції Флори Макдоналд (з консервативної партії), у відповіді на лист її попередника Джона Робертса (ліберал), Яцик слушно вказує на таке

неправедливе трактування українців. Він пише: "Намір міністерства приділити українців до категорії добровільних переселенців — і неправедливий, і дискримінаційний. Хіба ж не за те виморено голодом сім мільйонів українців, що вони були українці? Так 50 років тільки й чуємо від росіян, євреїв, німців, американців, котрим якось пощастило вирватись із радянських концентратів, що всі ті табори заповнені українцями — і знов таки за те лише, що вони народилися українцями. Як може бодай хоч трішечки обдарована розумом людина ще й сумніватися в тому, що українці, яким пощастило вирватись на волю, мають "виправданий страх" повернутися додому, де їм — усім без винятку — відкрита дорога до концентратів, психіатричок або й до ями?!"

● Як був Петро на Україні років з десять тому, то поводив себе там сміливо; допитливо всім цікавився, уважно прислухався; не тільки слухав, що йому говорили там, а й хотів, щоб його слухали, з його поглядами рахувалися. Один приклад: в музеї Леніна, що на вулиці Володимирській у Києві, коли був у великій групі, довелось йому слухати словес молодої оповідачки чи екскурсовода; терпеливо стояв, не перебаранчаючи її, аж поки не почув її блекоти про Петлюру і Центральну Раду (а це ж діялося в тому самому домі, де колись засідала Центральна Рада) тоді відразу з благородним гнівом шмыгнув до виходу, умисне відбиваючи з усієї сили кроки; тим затривожився старший (наглядач), якось зумів Петра спинити й вислухавши Петрове обурення, визнав нетактовність своєї співробітниці-оповідачки...

● Про іпадок не там, а таки тутечки: кілька років тому (1980 року?) якісь "політичні" невігласи сплюндрували видавництво газети "Українське життя" в Чікаго; не бувши близько пов'язаним із тим видавництвом чи однодумцем творців тієї газети. Петро Яцик негайно відгукнувся — вислав 500 доларів видавцям на віdbудову руїни; у цьому випадку Яцик учинив по-лицарському — як воївничий демократ, воїстину — як Вольтер (наводжу слова Вольтера): "Я не погоджується із тим, що ти проповідуеш, але буду боронити до загину твоє право висловити свою думку". Не берусь угадувати, чи знав тоді Петро ті Вольтерові слова; а якби й не знав, то це не применшує його чесноти, а ще вище її підносить.

...А все інше й не менш важливе, що знаємо чи ще будемо знати про життєвий шлях Петра Яцика від славного Синевідська до Місіагі, постараємося сказати згодом, хоч би з нагоди його ювілею.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

Ми тільки привітали б те, якби й інші наші часописи підтримали цей заклик до належного відзначення ювілею нашого заслуженого земляка Петра Яцика, передового підприємця і громадя-

нина, справді великого мецената української науки і культури. Хочемо вірити, що найперші відгукнуться найближчі його земляки (іх тут багато!), а може й наукові працівники інституцій, які повинні висловити їйому свою вдячність. Ми за те, щоб був виданий імпозантний ювілейний збірник на взір фестифту, присвячений меценатові Петрові Яцикові.

А поки що вважаємо за свій обов'язок пригадати читачам, що крім найбільшої пожертви на українські студії в Гарвардському університеті (260 тисяч доларів), Петро Яцик пожертвував досі на Енциклопедію Українознавства 111.500.00 дол., на Катедру українських студій у Торонтському університеті — 103.000.00 дол., а разом з меншими пожертвами (як щорічна стипендія студентам української мови в Гамберсайд коледж, Український Католицький Університет, українська школа в Парані, Бразилія, тощо) він дав понад 600.000.00 дол. (шістсот тисяч!) на загальні культурні й громадські потреби. Тож хай буде ця стаття скромною подякою нашому меценатові від рідних карпатських вершин і від "Нових Днів".

Мар'ян Дальний

АНГЛОМОВНИЙ ИСТОРИЧНИЙ АТЛАС УКРАЇНИ

Катедра Українознавчих студій, при співпраці Видавництва Торонтського університету, завершила свій другий з черги проект для відзначення тисячоліття християнства України-Руси. Цим найновішим дослідженням є перший англомовний **Історичний атлас України**.

Історичний атлас України містить 25 кольорових карт, які приготовив вигатний канадський картограф Джейфрей Метьюс. Карти заплянував та написав до них пояснення керівник катедри, професор Павло Р. Магочий.

Перші три карти показують географічне та етнолінгвістичне розміщення українських земель. Наступні 22 карти попають історичний розвиток українських земель від праісторичних часів до сьогодні. З атласу можна отримати наочні інформації про первісний осілок слов'ян, про розселення антив і хозаїв, про переселення територію Руси, про Запорізьку Січ, про битви потичмана Хмельницького та про кордони Козацької Держави.

Історичний Атлас України графічно показує також адміністративний розподіл українських земель у межах Австро-Угорської та Російської імперії, українські королони за часів різних урядів під час Українських Визвольних Змагань та розподіл українських земель за часів німецької займанщини в час 2-го світової війни.

Довладніші інформації про **Історичний Атлас України** та про інші видання Катедри можна отримати від Видавництва Торонтського університету або від Chair Publications, 484 Clendenan Avenue, Toronto, Ontario M6P 2X6.

Іван ЛЕПША

“КОЛОСКИ ВОРОНИНЦЬ” ФЕРЕНЦА ЛІСТА

Зима 1847 року видалася в Києві суворою. На-прикінці січня несамовиті вітри шарпали вдень голі віти дерев на крутосхилах Дніпра, розсипали ночами колючі сувої снігу. Кучугури височіли на приземкуватих дахах, у підворіттях, на вичовганій возами та саньми бруківці Андріївського узвозу.

Та життя ішло своїм звичаєм: звивалися над дахами пасма диму ранкової пори, рипів під ногами сніг — то городяни поспішали в своїх спрахах. Одні квапилися до Контрактового будинку, де в цей час саме відбувалося підписання торговельних угод, інші простували до ринку, неошатних яток, що обліпили його майдан. Але всі зупинялися біля верстових тумб, на яких незвично яскраво чорніли велетенські літери афіш:

“С позволения начальства января 23-го дня 1847 года, то есть в четверг, в Контрактовом зале будет музыкальный вечер г. Франца Листа...”

Згодом Н. Богданов у нарисі про діяльність Київського відділення імператорського російського музичного товариства писав:

“Які ширі, палкі овації були влаштовані тут Лістові... З далеких сіл з’їхалися у Київ польські поміщики, квитки на концерт були наразхват. Студенти Київського університету... хвилювалися так, ніби відбувалася якася політична подія. Під час концерту захоплений шум не вгавав. Ліста разом з кріслом, на якому він сидів, носили на руках...”

Та невідомо, що саме хвилювало киян напередодні концертів піяніста-віртуоза, його дивовижна гра чи ті закулісні балачки, що точилися навколо постаті музиканта ще з часів його перших відвідин Росії...

Прибувши до Києва, великий угорець, як називали його сучасники, зачарований золотоверхими куполами його численних храмів та церков, старовинними та покрученими вуличками, що, немов струмки, збігали до низинного Подолу, де оселився композитор, і хвилини не міг усидіти на місці. Оглянувшись залю Контрактового будинку, де ввечері мав концертувати, він неквапом попростував майданом, привертаючи увагу перехожих незвичним вбраним у талію, за тогочасною європейською модою, пальтом з тонкого англійського сукна, височеним крислатим циліндром на голові.

— О-о-обе-реж-но-о! — вивів іноземця із задуми хрипкий голос візниці. І розлогі сани, перевантажені базарувальніками з присілків, попливі-

ли у напрямку житнього ринку. Туди ж завернув і угорець.

Ще здалеку натренований музичний слух піяніста вловив нечувані раніше звуки, що долинали з великого гурту людей. “На якому ж то інструменті грають? — розмірковував прискорюючи ходу. — Що за дивна мелодія?” Селяни і городяни, зодянені переважно в дублені кожухах, та молодиці-міщенки у великих картатих хустках, розступилися перед іноземцем. Рядами водночас полинув якийсь шепіт: видно, переповідали, хто є. Та Ференц Ліст не чув, не помічав того шепоту, бо погляд його прикував багатострунний інструмент, з якого старезний дід, перебираючи вузловатими пальцями струни, видобував дивозвуки. Ось одна нота, терція, акорд... Приїжджий поглянув на музику. Сивий та згорблений старий у високій смушевій шапці сидів на сніговому пагорбі, тримаючи в руках кобзу, інструмента, якого Ференц Лісту раніше бачити не доводилося. Заплюшивши очі, кобзар виводив несильним басом якоїс сумної пісні. Поруч з ним стояла вродлива дівчина — чорнява, у вишиваній кожушині, у мальованій маками хустині. Красуня. Тільки... чом стулени очі її? “Незряча...” — майнула думка.

Вона потвердилася, коли дівчина під акомпанемент діда завела тужливої пісні. Сильний та рівний голос дзвенів на високих нотах чисто й сріблисто, на низьких — густо й оксамитово.

О, коли б він розумів ті слова, що їх промовляла-виказувала незряча красуня! О, як багато б він дав, аби зрозуміти, про що співає дівчина, виплакуючи своє горе.

А з уст дівчини лилося:

“Віуть вітри, віуть буйні,
Аж дерева гнутться:
О, як болить мое серце,
А слози не ллються...”

Молодиці в гурті, не соромлячись, утирали слози, чоловіки ще несамовитіше диміли самокрутками. А дівчина все співала й співала.

Та ось вона замовкла. Сивий кобзар зняв шапку, поклав її біля ніг. Дзенькнули мідні монети: люди давали, хто скільки міг. Угорець знітівся, опустив руку в кишеню, дістав асигнацію й поклав її в шапку сивого музики, викликавши цим схвальній гул серед гурту. Маestro швидко пішов геть. Майже біг до готелю, де, знат, знайде приятеля, котрий супроводив його у подорожі.

— Що за пісня? — запитав з порогу. І наспівав мелодію.

— Про кохання.

— Але чому така туга? За ким побивалася дівчина?

Запитань було стільки, що одразу ж порішили: швидше на ринок, може небога ще там, то попросимо, аби дівчина ще раз виконала цю пісню.

Та музикантів на житньому ринку вже не було.

— То були якісь бідні люди з Полтавщини, — пояснили городяни.

Ференц Ліст, того дня збуджений та розтривожений, донго блукав засніженими дніпровськими схилами. Музикант стояв біля ротонди, що ви-

соціла на крутосхилі, вдивлявся в контури золотоверхого Михайлівського собору, а сам дослухався до пісні вітру, що, здавалося, повторював тужливу пісню полтавської дівчини.

Цього ж зимового дня трапилася й інша подія, котрій судилося відіграти не абияку ролю в житті маestro Ференца Ліста. Зустріли знаменитого піяніста на вокзалі Амадей Ванко, Йосип Вітвицький та Алойз Паноцний, котрій прибрав собі псевдонім "Паночіні", тобто славетне київське сузір'я музичних просвітителів. Вони оточили музиканта увагою, познайомили з княгинею Сайн-Вітгенштейн, котра добре зналася на музиці.

"Познайомившись з Лістом, — писали згодом біографи композитора, — вона відчула глибокий потяг до нього, на який він відповів широю симпатією..."

Ліст уже знов, що Кароліна походить з багатої польської родини, що подружнє життя її склалося нещасливо. Захоплений її красою і душевністю, він пообіцяв, що увечері зіграє щось для неї.

Зібраний, як завжди, широким пружним кроком ступив він на сцену великої залі Контрактового будинку. Довгі пальці віртуоза лягли на клавіші. І полилася в залю мінорна мелодія Шопена, граціозна й вишукана, немов королівський полонез. Цю мелодію змінили мажорно-маршові акорди бетговенської сюїти. А потім полинули твори самого піяніста — рапсодії та прелюди.

— Браво! Браво! — вигукувала публіка.

I, кинувши погляд у залю, де в першому ряду сиділа Кароліна Вітгенштейн, він знову схилив своє обличчя над клавішами і почав фантазувати на тему пісні "Віють вітри, віють буйні...". Ось знайдено перші акорди, ось визрів бурхливий, немов той вітровій на схилах Дніпра, програш, ось мелодія стихла, зроняючи лише, немов дівочі сльози, гострі краплини-акорди... Композитор так захопився, що не помічаючи присутніх у залі, чаклавав і чаклавав над інструментом, народжуючи музичну розповідь про тугу і кохання, про дівочу красу, про людську недолю...

Того вечора, 23. січня 1847 року, в Києві народився один з оригінальних творів Ференця Ліста, названий піяністом "Думкою", твір, що згодом увійшов до циклу мелодій, об'єднаних під назвою "Колоски Воронинць".

Дав Ференц Ліст у Києві і концерт з благодійною метою. На жаль, невідомо, в якому саме приміщенні він виступав. Однак, газета "Киевские губернские ведомости" писала:

"Ліст у Києві, як і скрізь, де він бував, пожертвував бідним значні суми." Чи не ота зустріч на житньому ринку спонукала композитора до цього? Чи не ту незрячу дівчину бачив перед собою піяніст, влаштовуючи концерт із благодійною метою?..

Історія зберегла цікаві свідчення про перебу-

І В М Ай Бі еМ КОМПЮТЕРИ

в англійській або українській мові
в Канаді можна набути в:

BAYER BUSINESS MACHINES LTD.

N. C. DIV.

1339 Matheson Blvd., Mississauga, Ont., L4W 1R1
Tel. (416) 624-4001, 624-4002

І В М

КОМПЮТЕРИ НАЙКРАЩОЇ ЯКОСТИ CADD/CAM

для

інженерії, бухгалтерії
РЕДАКЦІЇ

Повний склад українських літер
в кількох розмірах.

"Софтвер" змінює з українського на
англійське або з англійського
на українське.

в США:

XENOTECHNIX

P. O. Box 102, Cheltenham, Penna. 19012
Tel. 215-382-2970

вання Ференца Ліста в Києві та на Україні. Про його мистецтво, зокрема, газети писали:

"Ліст — наймайстерніший з піаністів, артист, який підкорив собі вперті й позбавлені життя звуки фортепіяно, — він примусив їх, як живописець фарби, відтінити образ виплеканої ним думки; здається, що жоден звук, який існує в природі, не випав з уваги цього артиста: він уловив його, дав йому належне місце..."

А ось документ іншого пляну: його написав підполковник Неуман, доповідаючи генерал-губернаторові Бібікову про підозри щодо особи піаніста:

"Ліст дав три концерти в Києві під час контрактів, і говорили, що звідси він іде прямо в Бухарест. Замість того він поїхав назад у Житомир, Немирів, Бердичів і нарешті в Кременець. Усі концерти його були означені, крім захоплення знаменитим його талантом, надзвичайними з'їздами дворянства; звідсіль посилалися естафети з оповіщеннями про його прибуття, внаслідок чого з'їзд і збір грошей були надзвичайними (а квитки в повітових містах продавалися дорожче, ніж у Києві). Тому були різні здогадки й припущення, чи не призначався половинний збір для іншої мети — тому що Ліст в губерніях великоросійських ніде не зупинявся і концертів не давав."

Наскільки виправданою була підозра підполковника Неумана — незадомо. Та з певністю можна твердити, що Ліста на Україні тримали дві обставини: перша — захоплення княгинею Вітгенштейн, друге — захоплення українським народним музикуванням. Недарма після концертів у Львові Ференц Ліст писав Кароліні Вітгенштейн:

"Ви не можете навіть уявити, яку утішну увагу, яку почесну симпатію я зустрів тут. Концерти мої були майже на рівні київських... Обов'язок мій перед країною та зв'язки ще більше зміцніли, і в ній я вже більше не чужоземець. Я почуваю себе зв'язаним з нею усім моїм серцем..."

Тож закономірним є те, що після гастролей у Константинополі Ліст знову повертається на Україну, зокрема в Одесу, де на той час відпочивала княгиня Вітгенштейн. Вона запросила його у свій маєток в селі Воронинці, на Поділлі. Найвідоміша фортепіянна фреска, створена угорцем у Воронинцях, це "Українська балада", в якій використано мелодію народної пісні "Ой, не ходи Грицю, та й на вечорниці". Але створена вона буде згодом, у жовтні 1847 року. Вересень же принесе музичному світові ще одну новину: знаменитий піаніст-віртуоз назавжди відмовився від виконавської діяльності. І сталося це на Україні.

Кар'єра Ліста-піаніста завершилася в степовому місті Єлисаветграді, у нашвидкоруч збитому дерев'яному театрі. Він дав тут свої останні десять концертів. Офіційних повідомлень про ці концерти розшукати не вдалося. Є лише свідчення офіцера кирасирського полку А. Фета, який у своїх спогадах писав:

"Важко описати той ентузіазм, який викликав

Юрій СОЛОВІЙ

ІНШІ ВРАЖЕННЯ, ІНШІ ДУМКИ, ІНШІ ВИСНОВКИ

На думку скульптора М. Черешньовського, з яким довелось на початку 50-их років під одним дахом жити і провести ряд вечорів у розмові про українську духовість та мистецтво, ми повинні б надробити всі західноєвропейські мистецькі стадії (стилі), в яких не пощастило нам у минулому бути співучасниками. В цей спосіб Черешньовський виправдував свою нехіть до т. зв. модернізму, для якого, на його думку, ще не настав час.

Але на Заході, де мистецтво сторіччями брало активну участь в розвитку християнства і творилось майже виключно на ґрунті християнської релігії, — мистецтво новішого етапу покидає "лоно церкви"; після Другої світової війни західні нації, які потерпіли великі знищенні, занялись відбудовою побудованих в час релігійного пієтизму соборів не приділяючи багато уваги новим будовам цього типу. Перед українцями на еміграції постала саме протилежна проблема.

З приводу створення (кергонксонського) іконостасу Якова Гніздовського і з приводу його ювілею (70-ліття), привернули нашу увагу два матеріали в журналі "Сучасність" (за вересень 1985) з серйозними і часами невмотивованими висновками. На підставі опублікованих репродукцій можна думати, що погляди Черешньовського знайшли "плідну почву"; ці репродукції вказують на вихідну точку, або, якщо хочете, на джерело надхнення мистця, яке знаходиться в околицях Данте-Петрарки і їхнього часу. Це очевидно була вільна, не згармонізована з архітектором колаборація, бо коли архітектор Р. Жук нав'язує до дерев'яної архітектури церковної наших гірських сіл, Гніздовський подається в інші краї з іншими культурними традиціями, процесами, досвідом і здобутками.

З стилем картин Гніздовського для загаданого іконостасу я познайомився раніше за посередництвом каталога виставки його ікон у Memorial Sweet Briar College. Звикши до компромісів, що їх наші мистці — скажімо, з економічних мотивів — мусять вічно робити, мое перше враження було сумішшю співчуття до мистця, з великою дозою докорів на адресу замовців, які, я думав, вимусили цей компроміс (пізніше "Сучасність" натякнула на якісні комплікації). Не хотілося вірити, що

він і своєю грою, і своєю артистичною головою з білявим, зачісаним назад волоссям."

Після цих концертів шлях композитора проліг на Воронинці, де й народився у Ференца Ліста цикл творів "Колоски, зібрані після жнив у Воронинцях", або "Колоски Воронинць".

мистець покрою Гніздовського, який діє розважально, не зумів по своєму (дивись його бааранів, котів, бараболю, капусту, дерева, поля тощо) розв'язати картини з релігійною тематикою. Думалось радше про зовнішній тиск, ніж кризу.

Хоч у ранній творчості Гніздовський виявляв нахил до німецького мистецтва часу реформації, про що згадує Й Алексіс Ренніт ("Сучасність", вересень 1985), — після періоду "шукань", де були теж випадки "ближчі додому", напр. "Розп'яття" на обкладинці каталога згаданої виставки, мистець знаходить свою мову і почерк. І тут домінують різкість і чіткість вислову, якості природи Гніздовського, які привели його до ранніх джерел (Дюрер). Та коли в ранніх починках не помічалось слідів метрики мистця, — в його скристалізований праці з'являються типічні "герої" села (знов згаданий вище приклад: капуста, баарани і т. д.).

**

Мені особисто довелось пережити три фази цієї події. Про першу була щойно мова.

Друга фаза: в журналі "Сучасність" (червень 1984) Б. Певний заявляє, мовляв, тут же (ікони Гніздовського) діло з "українським шедевром". Такі безпідставні й неумотивовані твердження (він "необачно" признається, що до цього часу іконостасу не бачив) не смімо збути мовчанкою, бо ж питання шедеврів не розв'язують за одним по-махом і в стилі покера: навіть після появи томів праць різних авторів з промовистою аргументацією можливі щілини для сумнівів. Б. Певний вираховує ряд церков по селах в українських Карпатах, з якими перегукується церква в Кергонсоні, Н. Й. На жаль, тяжко ствердити чи він пише на підставі безпосереднього досвіду (у цьому ж матеріалі він згадує свою поїздку на Україну), чи на досвіді "з другої руки", на підставі літературно-фотографічних звітів. Треба знати, що ці наші сільські церкви були засмічені солоденькими і вилизаними "олієдруками" (репродукції), привезеними селянами з празників ярмарок. Вони ці репродукції, й замінили первісні оригінальні малюнки, що їх вишукав пізніше Княжинський по церковних горищах для бойківського музею в Самборі. Тут зерно непорозуміння, якщо в багатьох образочках Певний дошукується наших традицій, допасовуючи туди працю Гніздовського.

**

Третя фаза: журнал "Сучасність" створив фокус на 70-літті мистця Гніздовського ювілейною статтею мистецтвознавця Марини Антонович-Рудницької (вересень 1985).

Тут мене інтригають лише думки, що стосуються згаданого іконостасу, який авторка хвалить у великий мірі за відсутність етнографії. Пані Антонович-Рудницька мала, мабуть, на думці багальності наших різьбярів і великодніх карточок; від етнографії такого калібра ікони Гніздовського вільні, але натомість вони виконані в дусі іншої

етнографії — в дусі біблійної етнографії (як сказано, в шатах, поштих італійцями).

Сумніву немає, що Гніздовський є майстром, який опанував матеріал свого цеху, але тут мова про ідеологію, про світогляд і, врешті, про повне послання (релігійне). При перещеплюванні форм минулого часу в сучасність виникає конфлікт у проектуванні ідей-даностей темпераментом і досвідом, що формує словник мови поточного часу. Як зазначено на початку, Гніздовський скористувався формою (і менш-більш технікою) італійських майстрів XIV-XV сторіч — для нас географічно-історична, а головне психологічно-світоглядова віддаль, яку сучасній людині годі подолати духовно. Ми можемо цю добу вивчати і розуміти, ба навіть захоплюватись її окремими осягами, але не жити в ній.

**

В історії мистецтва етнографічна тематика і мотиви, — від зразків у печерах, Єгипту, нашої древньої Скитії до найновіших часів, — знаходить сильні вияви. Огляд і оцінка впливів етнографії на працю наших хоч би лише новіших мистців, як Труш, Малевич, Бутович, Мазепа, Крук, Геруляк, Курилик, Дзіндра, Макаренко, автор цих рядків і, хто-зна, може, — після застанови та вибору — теж Яків Гніздовський (бо, зрештою, жодного з цих мистців не можна вважати виключно етнографічним мистцем) могли б бути вдачною темою для дослідника мистецтва. І саме географічний підхід, з певною означеню географією (Карпати) напрошувався у цьому випадку, коли вже сам головний задум архітектора пропонує таке рішення.

Розв'єзка архітектора Р. Жука є лише одною із багатьох. Отже тут мова тільки про одну концепцію, задемонстровану в Кетскільських горах, але було б помилкою думати, що українські церкви мусимо будувати лише з явним (!) нав'язанням до наших традицій чи з нав'язанням до будь-яких існуючих "зразків".

**

Четверта фаза: ця стаття була вже закінчена, коли настигла вістка про смерть нашого мистця. Смерть людини, коли не враховувати принаїдніх згадок — це кінець. Смерть мистця — це початок нової і вічно триваючої фази: його (її) творчість приймає нові контури, завершена в собі, стає об'єктом невичерпних і безкінечних студій, дебатів і подиву, творячи все більше та більше плесо. І в цьому пляні ця критика не втратила актуальності.

Яків Гніздовський мав змогу повністю присвятитись творчості. Висліди його праці є цінним зображенням нашого культурного капіталу!

11. XI. 1985

**НЕ ЗАБУДЬТЕ
ВІДНОВИТИ
ПЕРЕДПЛАТУ**

КАНАДСЬКИЙ ПЕРЕПИС НАСЕЛЕННЯ 3 1981 РОКУ

(Продовження з попередніх чисел — 7)

Явище "no religious preference", (а воно не ідентичне з поняттям релігійного індеферентизму) у переписі 1981 року особливо цікаве своєю новістю. Класифікації релігій у кількох попередніх переписах призначували йому маргінальну позицію на періферах суспільності, разом із іншими, — "брак відповіді, незнання" тощо. Та й числа подані були невеличкі.

Неочікувано високе число осіб у цій релігійній групі викликує багато думок і рефлексій, та воно є радше предметом соціології як статистики. Деякі соціологи наголошують "модність" індивідуалізації внутрішнього відношення до Бога і відповідне зменшення формального виконування ритуальних обов'язків у частині населення. Інші зауважують гостріше розграниченні між релігіями "церков", "сект" та "культів" і нерівномірне трактування їх переписом. Може теж зрист зацікавлення психологією та соціологією серед молоді у 60-их та 70-их роках випередив релігійну класифікацію у переписі населення.

Обмежимося до кількох обсервацій статистичного типу, що унапрямлять студії про локалізацію та розміри явища.

1. На провінційному рівні відсоток "безрелігійних" збільшується із сходу на захід; від 1.0% у Ньюфаунленді до 20.9% у Британській Колюмбії.

2. Для тих самих рубрик чоловіки виказують вищий відсоток безрелігійних як жінки.

3. За віком, найвищі пропорції безрелігійних (10.3, 9.9, 9.0%) находимо, відповідно, у групах

25-29,30-34, 20-24 років. Група 0-4 років, що є четверта з черги, показує, що молоді батьки зголошують для дітей "свою релігію".

4. Великі міста мають вищий відсоток безрелігійних як малі міста і сільське населення; у містах з понад 500 тисяч душ зареєстровано дев'ять відсотків безрелігійних.

5. Етнічно, азіяти виказують найвищий відсоток безрелігійних, (китайці 56.8%, японці 27.9%, індокитайці 26.0%). Серед канадських європейців помічається, як загальна тенденція, — чим довше дата групи в Канаді, тим вищий відсоток безрелігійних.

Концентричний пункт тяготіння всіх обсервацій — це покоління роджених у 1950-их та 1960-их роках, повоєнний "бебі-бум", що для українців ще скріплений молодою іміграцією у 1948-1952 роках.

Четвертою за числом осіб групою українців поза двома українськими традиційними церквами є 19 тисяч вірних англіканської церкви, що становлять 4% всіх українців Канади. У перших десятиріччях ця церква не мала притягальної сили для українців, може у висліді соціальної віддалі між двома паствами.

У кожній із шістьох інших протестантських церков, — лютеранській, баптистській, п'ятидесятників, Свідків Єгови, пресвітеріанській та адвентистів, — перепис показав від двох тисяч до 10 тисяч українців. Це переважно великі, інституційлізовані церкви, і число українців в них постійно зростало з кожним переписом.

У 32-ох менших релігійних групах є менше як по одній тисячі українців, деколи таки багато менше. Це взагалі малочисельні релігійні згромадження, більшість яких не мають навіть 20 тисяч всіх вірних. Із цікавіших для нас наземо духоборів, де є 20 українців на всіх 6,700 вірних та більшу юдейську релігійну групу, що має 735 українців на всіх майже 300,000 візнатавців. окреме місце займає щодо українців "Світова Божа церква". Там, на всіх коло 8 тисяч вірних, 550 українців, це 6.8%. Це найвищий відсоток, що

Таблиця 25

"Частинні" українці та їхні комплементарні етнічні групи, Канада за провінціями, перепис 1981, осіб

Провінція:	Частинні українці: чило	Британці, чило	Францу- зі т. д.: чило	К о м п л е м е н т а р н і			
				Поляки, нім- ці, росіяни:	Інші: чило	%	
Атлантическі	3,090	2,415	78.2	490	15.8	185	6.0
Квебек	4,260	2,680	62.9	1,005	23.6	575	13.5
Онтаріо	69,035	45,050	65.3	14,695	21.3	9,290	13.4
Манітоба	30,485	16,855	55.4	10,640	34.9	2,990	9.8
Саскачеван	23,275	11,515	49.5	9,340	40.1	2,420	10.4
Альберта	53,070	31,520	59.4	15,425	29.1	6,125	11.5
Британська Колюмбія	41,220	27,750	67.3	8,700	21.1	4,770	11.6
Канада ¹⁾	225,365	138,395	61.4	60,515	26.9	26,455	11.7

1) включає обі території і статистичні заокруглення.

його становлять українці із усіх релігій, поза двома своїми традиційними: українською православ'яною та українською католицькою.

Комплементарий "частинних" українців

Інформації про багатоетнічних канадців кидаюти нове світло на цю складну проблему*). Для тих, у кого одне із походжень зазначене українським, інші часткові походження поділені на п'ять груп. З цього три групи, де брітанське чи французьке походження є наявною характеристикою, показує осіб польського, німецького та російського у нашій Таблиці 25 злучені разом. Дальша група чистково походження — окрім чи у комбінаціях. Остання колонка (див. Таблиця 25) включає осіб, що зголосили українське як "інше" походження, значить не брітанське, французьке, польське, німецьке чи російське.

Із Таблиці 17 знаємо, що у провінціях з великою кількістю українців є пропорційно менше "частинних" українців ніж у провінціях, де українців мало. Якщо очікувати, що у сім'ях, де одно з батьків є українського походження, а друге польського, німецького чи російського, діти мають вищу ймовірність виховатися українцями, ніж коли друге з батьків є брітанського чи французького походження, то з таким суб'єктивним наставленням, на основі Таблиці 25, в першіх провінціях умови для українців задержати себе кращі, навіть і тому, що там зауважуємо "кращий" вибір подружнього партнера. Іншими словами, на переріях краще затримували українськість навіть у мішаних сім'ях.

Вікова структура населення

Інформації про віковий склад населення у 1981 році було зібрано на основі статистичної вибірки. Історично, вікова структура канадських українців ніколи не була здорововою, як буває, коли однорічні когорті, найчисленніші при народжуванні, маліють із змінною швидкістю, до зera. Крім природних процесів росту, старіння та смертности,

вікова структура української групи є також функцією іміграції та еміграції, припліву до Українства одних груп чи поодиноких осіб та відпадання від нього других. Під час останніх 50 років спотворювали криву величезні вагання у показниках народжувальності. Зміна дефініції етнічного походження для 1981 року, доконала решту.

Статистика і соціологія знає різні методи міряння процесів старіння груп. Ми обмежимося до зіставлення (у Таблиці 26) найпростіших середніх величин для вікового складу українців: зваженої аритметичної середньої та медіана, що ділить сукупність, за віком, на дві рівні половини. Читання по вертикалі показує процес старіння.

З таблиці видно зростання середнього віку української групи від 23 роки 9 місяців у 1931 до 33 роки 11 місяців у 1971 році ("відмолодіння" у 1981 році могло б бути вияснене зміною поняття етнічної групи в останньому переписі). Подібно, другий показник, медіана, що її одержано інтерполюванням, зростала у цьому ж періоді від 19 років 7 місяців до 37 років 10 місяців. Крайня права колонка показує (для кожного перепису) вік, вище якого міститься 10 відсотків душ цілої сукупності. У 1981 році у цій групі є понад 10 відсотків населення-українців, а це підносить гравничий вік до понад 66 років.

Інформації із перепису 1981 року не дають можливості "збудувати" повну вікову піраміду (нема розподіл за статтю і за віком у гомогенних вікових групах). Таблиця 26 натякає, що навіть, якби були дані, як передше, за п'ятирічними когортами, рисунок представляв би радше бочкоподібну структуру, чим піраміду. Відносно вузька підстава відбивала б зменшування народжувань і видовжена горішня частина відзеркалювала б масове доживання глибокої старости.

Процес зменшування коефіцієнта народжень був добре започаткований у попередньому десятиріччі, а вторинна народжуваність дітей людьми, що народилися у повоєннім періоді не відбулася.

Таблиця 26

Середня аритметична, медіана і верхніх 10% розмаху варіації у віковій структурі українців, переписи населення 1931 — 1981, Канада.

Переписи:	Зважена середня аритметична:	Медіана, групова	Верхніх 10% розмаху варіації:
1931	23 р. 7 міс.	19 р. 6 міс.	47 р. 5 міс.
1941	27 р. 10 міс.	23 р. 9 міс.	53 р. 10 міс.
1951	29 р. 6 міс.	27 р. 11 міс.	56 р. 6 міс.
1961	30 р. 4 міс.	28 р. 10 міс.	57 р. 4 міс.
1971	33 р. 11 міс.	26 р. 0 міс.	63 р. 2 міс.
1981	31 р. 4 міс.	37 р. 10 міс.	1)

1) більше як 65 років 11 місяців; дані не досить гнучкі, щоб визначити точніше.

Десятирічні когорти між 15-19 та 60-64 роками життя досить гомогенні що до кількості. Українці в Канаді вступають у дозрілий вік та старість широким фронтом. Можна тільки з острахом думати про кількість душ сьогоднішніх дітей нижче п'ять років, коли це вони досягнуть зрілого чи старшого віку.

Віковий склад українців Канади за наявним групуванням,, перепис 1981, осіб.

Вік:	Кількість:	%
0 — 4	19,010	3.6
5 — 14	51,085	9.6
15 — 24	86,010	16.2
25 — 34	89,840	17.0
35 — 44	66,365	12.5
45 — 54	69,375	13.1
55 — 64	75,470	14.2
65 і більше	72,465	13.7
Разом —	529,615	100.0

*) див. розділ "Багатоетнічні канадці", Н.Д., ч. 408, за лютий 1984, стор. 22.

ДРУГЕ ВИДАННЯ БІБЛІОГРАФІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Перше видання "Анотованої бібліографії української літератури в Канаді: Книжкові видання, 1908-1983", що вийшло в світ у дуже малій кількості, розійшлося за два місяці. Тепер упорядник цього видання д-р Яр Славутич (професор-емерит Альбертського університету) готує до друку друге доповнене видання, до якого будуть додані книжки, що з'явилися протягом 1984-85 років.

У зв'язку з цим видавництво "Славута" звертається з проханням до всіх українських письменників у Канаді, щоб вони перевірили, чи всі їхні книжки зареєстровані у згаданій бібліографії, а також (якщо вони досі цього не зробили) негайно послати на адресу видавництва свої незареєстровані книжки, а також датовані останніми двома роками. Вони конче потрібні для бібліографічного опису. Окрім примірники анотованої бібліографії знаходяться в університетських і міських бібліотеках багатьох канадських міст. Деякі письменники також мають це видання.

Одночасно видавництво "Славута" просить тих осіб, що особисто знали вже померлих тут письменників, повідомити упорядника бібліографії про дані, яких бракує при деяких авторах (дати й т. п.). Докладімо всіх зусиль, щоб ця перша повна бібліографія української літератури стала ще повнішою і найточнішою щодо інформації. Листи з уточненням будь-яких відомостей дуже побажані.

SLAVUTA PUBLISHERS
72 Westbrook Drive, Edmonton, Alberta, Canada T6J 2E1

Яр СЛАВУТИЧ

МІЦНЕ КОРІННЯ РОДУ

Українська література в Канаді... Що являє вона собою напередодні свого 90-річчя? Уявімо собі тік після гарманування. Коней випряжено, кам'яний коток поставлено збоку, а ввесь урожай згорнено в купу. Не купа, а справжній ворох! Стоїть майже єгипетська піраміда! Але незабаром туркоче віялка. Полова відділтає й відлітає, а зерно потроху тече на простелений брезент. Потім надходить решетування. Курячі зернинки випадають, а ловне, дорідне зерно залишається в решеті. З великого вороха набирається... ворошок. Скептики хихкають, мовляв, із великої хмари — малий дощ. Нехай і малий, а все таки дощ. Не суцільна ж посуха на літературній ниві.

Нову книжку Лариси Мурович, *Дерево рідного роду* (Торонто: видання автора, 1984, 208 стор.) можна порівняти до того ворошка, невеликого, та все таки наповненого чистим зерном, у якому трапляються і згадані зернинки: решетар зробив у решеті, може, замалі дірочки. Більші не завадили б, дарма що ворошок був би ще менший. Вартість — ворог невідвіяної кількості.

Як видок з датування у збірці, майже всі вірші написано в Канаді, переважно протягом останніх 15-20 років. Це був час посиленого зацікавлення українським вкладом у розвбудову Канади, епоха багатокультурності, яку почали країнці, а федеральний уряд прийняв із подякою, ставлячи її за зразок для політики в цій країні. Л. Мурович випустила тоді у світ свою збірку *Піонери святої землі*. Інші поети ще раніше маніфестували Канадою, Завойовниками прерій і т. п. Але авторка *Дерева рідного роду* не зупинилася на канадських піонерах — вона пішла глибше, у перелісторію, в трипільську добу, про яку її тоді побратими лише згадували, лов'язуючи сучасність із сивою давниною. Л. Мурович дає нам більше — вона має картини з життя пращуруків, їхню космогонію, їхню віру. "Спіральні узори" (стор. 33) та самобутній календар мізинців "у меандровим стилі" для неї стоять "на чатах предків творчої слави" (22).

Усе це добре висловлено у вірші "Палеоліт":

Майстерність рук із каменюк
Різьбила сокирки і стріли.
Сліди старі зберіг в шарі
Навкіл Дніпра, Дністра і Прута.
О скільки там тих діяграм
На костях мамутів! (Стор. 19)

Саме тут спалахнула "первісна доля" (18), на землі, яку називав Геродот не Руссю, а "Геррос" чи "Геррус" (11). Тут жили скити-орачі, яких добре показано у вірші "Скити" (68), тут постала "Антська держава" "з царем своїм Божем" (72), звідси вийшла лицарська честь, у згоді з якою "анти прямо йшли" у битву, а от підступні

"готи манівцем" (73). Цілком природно авторка стає історіософом. А з тієї атмосфери логічно випливає хоробрий клич лицаря Святослава "Іду на ви!", завжди проголошуваний заздалегідь, перед походом на ворога, як і належить лицареві. Ось так, як бачимо, "рідний рід" поетки розростається в могутнє, "вічнозелене" дерево. Її своєрідність у сучасній українській поезії не можна переочувати. Хіба що слід пригадати безпосередніх учителів — Олега Ольжича та Оксану Лятуринську.

Міднє коріння роду, якщо перейти ближче до стовбура, наявне і в нашій сучасності, про яку йде мова у другому розділі збірки, що його названо "Музя в шинелі". Голосний славень "вояк УПА" звучить у більшості цих актуальних віршів. Не випадково домінує тут генерал Чупринка, що "Немов Спартак, поліг на полі слави" (124). Однак треба зауважити, що в цьому розділі є немало декларативних віршів, не перетоплених у власному горнілі творчости. Поезія — це все таки мова образів, що передусім показують а не розказують.

Декларативна також назва третього розділу, "Любов до вітчизни", хоч немало віршів повні любові, святої любові до рідної землі й "рідного роду", "снаги рідного коріння" (175). З'являються тут і твори філософічного напряму, як ось ця мініяторя:

Скелю б'ють морські прибої
І на ній лишають сіль,
Та стоїть вона в спокії,
Бо не відчуває біль.

Чом слъзоза, заллявши око,
Не різьбить у нім хуртеж,
Тільки в серці так жорстоко
Коле, мов троюдний меч? (Стор. 184)

При цій нагоді варто відзначити гарний, свіжий епітет "троюдний", якого наявіть немає в словниках, є лише "троюдити" в СУМ-і. Якщо авторка сама створила цей неологізм, то честь їй і хвали! Певна різноманітність у метриці також варта відзначення. Переважає ямб, але хорей та різні трискладові часто вриваються і посилюють енергійність вислову. Поетка сміливо вдається до різних ритмічних комбінацій.

Поетичні засоби Л. Мурович вирізняються простою вислову, без метафоричної орнаментальності. На жаль, трапляються й виразні прозаїзми: "вернемось, як сповнимо завдання" (118), "місця спокійного в світі немає" (170)... Така поезія промовляє в першу чергу до масового читача, не спокушеного різними поетичними фігурами, не бувалими тропами й т. п. Мова поетки, загально кажучи, літературна, чиста від непотрібних діалектизмів. Зрідка, у творах на прадавні теми, діречно вжито архаїзми: верем'я, жреціння... Можна погодитися зі словом "зов" (162) від "звати", у високому стилі, хоч "поклик" і "клич" — кращі відповідники в сучасній українській мові. Я не радив би брати "визов" (тепер нормативне в ро-

"НОВІ ДНІ", лютий 1986

сійській мові); замість цього є в нас дуже гарне "виклик". Отже "визов тиранам" (123) ліпше заступити "викликом".

Більшість літературних критиків тримається погляду, що емоція в поезії — вирішальний чинник. У Л. Мурович, навпаки, переважає думка, висловлена ясно й недвозначно. Недобре, коли переходить вона в надмірний дидактизм, у патріотичне повчання та ще й сказане газетною мовою:

Вони найдорожчі нам, УПА Героїні рідні.
Будьмо також на чужині їхньої спадщини гідні!
(стор. 126)

Патріотична поезія добра тоді, коли вона діє образами, афористичними висловами. Такою має бути всяка поезія. Пригадаймо, як то негеніальній Куліш допоміг безперечно геніальному Шевченкові створити крилатий вислів "Наша дума, наша пісня Не вмре, не загине".

Не зважаючи на згадані, очевидні недоліки, Л. Мурович утримується на певному рівні вислову, що притаманний лише їй, дарма що її поетичні засоби не претендують на виняткову оригінальність, а також не стають самоціллю, щоб несподівано шокувати читача. Кажуть, що жінки тепер читають більше й частіше, ніж чоловіки. *Дерево рідного роду* — добра для них лектура. Надається вона також для учнів курсів українознавства, як і взагалі для масового читача. В основному задовільний правопис, доступна мова та актуальна тематика не одному читачеві підвищать його грамотність і посилять родовідну гордість. Міднє й глибоке коріння нашого роду треба лише постійно поїти українськими джерелами нашої спадщини. Нова збірка Л. Мурович якраз і дає нам життєдайний напій української духовості.

ПОМЕР ЯКІВ ГВОЗДЕЦЬКИЙ

Ділимося з читачами сумною і болючою вісткою, що 20 грудня 1985 року помер в Австралії відомий український громадський і політичний діяч, наш добрій приятель і співробітник "Нових Днів"

бл. п. ЯКІВ ГВОЗДЕЦЬКИЙ

Останні роки життя Яків Гвоздецький був редактором журналу "Український Демократ" і Головою Крайового Комітету Української Революційно-Демократичної Партиї в Австралії.

Родині покійного і всім його друзям в широкому світі висловлюємо наше глибоке співчуття. Вічна йому пам'ять!

Видавництво і Редакція ж. "Нові Дні"

ЩЕ ПРО "ШОРИ" НА ОЧАХ

Прочитавши в "Нових Днях" відкритий лист Д. Міршука до голови Товариства Єврейсько-Українських Зв'язків Якова Сусленського (травень 1985) і відповідь Я. Сусленського на той лист (грудень 1985), думаю, що більшість українців і далі підтримують погляди Д. Міршука. Справа в тому, що п. Сусленський не відповідає серйозно на всі болючі заваги Д. Міршука і відповідь його видається взагалі занадто різка. Вже самий заголовок відповіді "Зніміть шори з очей" може образити багатьох українців, які могли б стати прихильниками єврейсько-українського порозуміння.

Чайже кожний старший українець і кожний євреї знає, що від самого початку окупаційної комуністичної влади на Україні і аж до закінчення німецько-советської війни, на всіх кращих посадах в комуністичній партії, в поліції, в Червоній армії, в державній адміністрації й торгівлі значно переважали євреї. На це є повно доказів і в тодішній советській статистиці. І тут не важливе те, чи євреї зразу включилися в закріплення жорстокої більшовицької системи з переконання, чи для матеріальних вигод, чи просто тому, що живучи не на своїй території, вони завжди намагалися служити тим, хто мав владу. Важливе те, що українці не поспішали підтримувати чужу і ворожу до них владу, ставили їй завзятій опір, відмовлялися йти в колгосп, а й до тих малочисленних українців, що підтримували більшовиків, довіря все одно не було.

Тому й прийшов 1933 рік і чесним єреям повинно бути відомо, що тоді згинуло від штучно викликаного голоду, на висилках і в підвалах ГПУ більше українців, ніж євреїв під час гітлерівських часів.

Пам'ятаю, коли я була ще дитиною, моя мама часто стояла в черзі на дощі чи морозі цілу ніч, щоб вранці щось "дістати" для себе й дітей. Але коли відкривали крамницю, то виявилось, що товар був часто розібраний потайки начальством ще вночі, а рештки діставались першим покупцям ще заки черга мами підійшла до дверей. Пам'ятаю також, як подорожі до школи мені доводилось бачити добре вдягнутих євреїв, які заходили до крамниць не стаючи в чергу й не зважаючи навіть на міліціонера. Коли ж дехто обурювався на таке беззаконня, то ці порушниці зразу кричали: "Що-що, кажеш — жидівка!", хоч ніхто їх так не називав, бо за це слово чомусь карали тоді тюром. Правда, не твежду, що всі єреї заходили до крамниць, не стаючи в чергу. Більшість з них мали доступ до закритих розподільників для упривілейованих, де черг не було...

І я не люблю узагальнені, які очорнюють ввесь народ, але мені не доводилось ніколи чути або читати, що в злопам'ятних 30-их роках бодай один

єврей на Україні помер від голоду, або що когось з них "розкуркулили", а родину вислали на смерть в сибірські нетрі. Навпаки, пам'ятаю, коли в школі під час перерв учні сходились щоб щось перекусити, то ні одна українка не мала булочки, а їла те, чого навіть не можна назвати хлібом та й того було обмаль. Зате всі єврейські діти, включно з моєю товаришкою єврейкою, їли білі пахучі булки з маслом, які мені ще тепер деколи сняттяся. Такі спогади забути, на жаль, важко.

Пан Сусленський невдоволений твердженням Данила Міршука, який, не зважаючи на тяжкі свої переживання, ніколи не переслідував євреїв. Автор називає Міршука образливо "ні те, ні се" — "йому просто було байдуже до їхньої долі" і "він пересічний представник багатомільйонового українського народу". А на якій підставі п. Сусленський робить такий загальний і несправедливий закид? Я, наприклад, не вірю, що Данилові Міршукові й мільйонам інших українців "було просто байдуже".

Правда, були й такі українці, що допомагали нацистам нищити й безневинних євреїв (винні переважно евакуювались на схід), але ж і серед самих євреїв таких типів було не менше. Кому як кому, а пану Сусленському добре відомо скільки українців, рискуючи своїм життям і життям своїх рідних, ховали єврейських дітей від німців, скільки переховали дорослих євреїв або допомогли їм утекти в безпечніші місця! Я ще й сьогодні бачу картину, як німці гнали в великих конвоях євреїв з Одеси, то наші жінки (мужчини боялись виходити з хати), включно з моєю мамою, виносили хліб, якого й самі мали мало. І ніколи не забуду як німецький конвой підібіг до мами і вдарив її прикладом за те, що давала хліб цим нещасним людям. У той час ми ще не знали куди їх вели і яка доля чекала їх, але побачивши пізніше скільки їх від знущань і голоду замерзло на шляху, я з батьками плакала й душа боліла за них, як у пана Сусленського болить. Та чи могли тоді українці зробити щось більше для допомоги єреям, коли не мали влади й самі були поневолені і переслідувані німцями?

І тут часто виринає питання: а чи відомо щоб бодай одна єврейська родина заховала безпітульну українську дитину, батьки якої були ре-пресовані советською владою? Чи відомий бодай один випадок, щоб єврей — директор якоїсь установи чи працівник ГПУ — дав "петлюрівцеві" чи взагалі "ворогові народу" відповідний документ, попередивши, щоб той утікав, бо буде арештований? Можливо, що такі випадки були, тож чи не найвища пора їх засвідчити, поки ще живуть свідки? Це напевно чимало причинилося б до нормалізації стосунків поміж нашими народами.

Пан Яків Сусленський натякає на українців, які вітали прихід німців у 1941 році, мов на якихсь злочинців чи зрадників. А тимчасом це були переважно дуже порядні люди, патріоти свого народу. Мій батько був петлюрівцем і не мав щастя виїхати в 1920 році за кордон. А, може, й не хотів лишати свою країну, до якої був дуже

"НОВІ ДНІ", лютий 1986

ПРАВОПИС ВЛАСНИХ ІМЕН ЛЮДЕЙ

В українських газетах, що друкуються в Америці, ми часто читаємо жахливо спотворені імена людей: Татіана, Татьяна, Тат'яна, Пйотр Грігоренко, Михайл Горбачов, Павел Літвінов, Ніколай Бухарін. Часто трапляються й такі дивовижні сполучення: Ольга Попов, Олена Худий, Тетяна Погорілій, Олександра Чабанівський і т. д.

В українській мові існує давня традиція завжди писати і вимовляти українською мовою східнослов'янські (російські й білоруські) імена людей: Петро, Микола, Тетяна, Павло, Михайло, Олександер.

У словнику Б. Грінченка (1909 р.), у російсько-українському словнику О. Ізюмова (1930 р.), в академічному словнику власних імен людей (1976 р.), у друкованих творах наших найкращих знавців мови (С. Єфремова, М. Зерова, А. Кримського та багатьох інших) — всюди

прив'язаний. Комуністи його арештували, він утік з вязниці і до самої війни був переслідуваній, завжди вчасно переїжджаючи з однієї області до другої, щоб уникнути офіційної перевірки документів... Чи ж дивно, що він і сотні тисяч таких як він, думали, що з приходом німців нарешті зможуть дихати вільніше на своїй Україні? Дивніше, що в багатьох місцях прихід німців віталі наїтів євреї, не вірячи, мабуть, у те, яку долю Гітлер їм готовував. І всі вони помилилися. Правду казала одна стара єврейка, якій моя мама простягла шматок хліба щоб німець не бачив: "нами розчиняють, а вами будуть місити". Так воно і сталося.

В боротьбі з німецьким нацизмом український народ поклав ще більше жертв, ніж число єврейського голодосту. Тож чому величезна більшість євреїв, усі великі єврейські організації і майже всі їхні провідники вперто не хочуть цього бачити й призвати? Чому вони на перших сторінках англомовної преси змальовують українців як націю якихсь погромників і найбільших антисемітів, послідовно замовчуши справжніх спричинників погромів і голодосту? В кого на очах "шори"?

Відповідальним єврейським провідникам і організаціям пора поважно застановитись над тим, хто і з якою метою підсичує постійну злобу та неприхильність світової опінії до українського народу, гостинна земля якого від віків давала й досі дає притулок найбільшій єврейській групі в Європі.

Взаємні докори й звинувачення за те, що робилось на тій землі 55 чи 45 років тому не принесе нічого позитивного, хоч і як тяжко від них стримуватись. Зате спільна боротьба проти справжнього нашого ворога зможе принести багато доброго для обидвох наших нещасливих народів.

власні імена людей пишуться українською мовою, якщо вони стосуються представників східнослов'янських народів.

У "Кобзарі" Т. Шевченка читаємо імена московських царів: Петро, Катерина, Микола (а не "Пйотр", "Ніколай"). Перегортаемо сторінки П. Зайцева про Шевченка (вид. НТШ, 1955), "Історію українського письменства" С. Єфремова (1924), "Енциклопедію Українознавства" (1955-1948) і багато інших книжок, і всюди ми читаємо імена царів: Петро, Катерина, Микола, Олександер. В "Енциклопедії Українознавства", у праці А. Кримського "Нариси історії української літературної мови" (К. 1922), та в інших численних виданнях читаємо: Олександер Пушкін, Гліб Успенський, Олексій Шахматов, Микола Корф, Олександер Герцен, Микола Церетелев, Михайло Загоскін, Олексій Толстой, Володимир Ленін, Йосиф Сталін, Павло Постишев, Микита Хрущов, Олександер Пипін, Петро Валуев і т. д.

Отже, треба писати не "Михайл" Горбачов, а Михайло Горбачов. Так само як ми пишемо Гоголь, а не ГоГоль, бо прізвище Гоголь — походить від українського слова "гоголь" (-назви дикого птаха родини качиних), так само треба писати й Горбачов, бо це прізвище походить від українського слова "горбач", що означає горбату людину. Російський відповідник: "горбун". Звідси й російське прізвище "Горбунов". (Перший звук і в слові "Горбунов" вимовляється й пишеться як "г", а не "г", бо асоціюється з укр. словом "горб").

Пригадаймо також, що в російській мові існує правило перекладати українські імена російською мовою й вимовляти їх згідно з законами російської ортоєпії. І тому імена й прізвища українських письменників і вчених по-російському звуть так: Михайл Коцюбинський, Павел Грабовський, Михайл Драгоманоф, Владімір Сосюра, Ніколай Гоголь, Ніколай Зороф, Владімір Вінніченко, П'єтр Магіла, Тарас Грігор'євич Шеффченко і т. д.

Отже росіяни не калічать своєї вимови і правопису, пишучи й вимовляючи по-своєму українські імена й прізвища. А чому ми, українці на еміграції, русифікуємо свою мову, правопис і вимову, пишучи й вимовляючи російські імена й прізвища на російський лад?

Згідно з нормами української літературної мови жіночі прізвища, що мають форму прикметника, завжди пишуться так само, як усі прикметники жіночого роду: Ольга Попова, Олена Худа, Олександра Чабанівська, Людмила Старицька-Черняхівська, Любов Дражевська, Марія Городовська, Ольга Драгоманова, Тамара Іванчишина, Настя Темна, Тетяна Погоріла і т. д.

АВТОРСЬКИЙ ВЕЧІР ВАСИЛЯ СОКОЛА

В ТОРОНТО

Лев ЯЦКЕВИЧ

СНАГА НЕВІДОМОГО

Вечір цей відбувся 16 листопада в залі Інституту св. Володимира.

Гість легко нав'язав контакт з авдиторією своєю безпосередністю подавання характеристики своєї творчості. Улюбленим жанром його є сатира, гуморески. Письменник розповів історію свого письменницького шляху. Живе він в літературі вже 63 роки. Набагато більше міг побачити своїх творів друком до періоду деспотичного свавілля Сталіна, що почалося в 1930-их роках. Писав В. Сокіл під різними псевдами — найпопулярніші — це Андрій Шпичка і Макар Дуда. З гуморесками виступав часто, бо із сцени гумористичне слово доходить до слухачів, на гуморески, на сатиру публіка активно реагує. Як зразки таких гуморесок письменник подав уривки з "Вченого гусака" і "Води в ступі". Еже самі заголовки цих творів кажуть багато про їхній зміст. В умовах радянської цензури могло проскочити друком тільки дещо.

Автор пояснив — чому в Україні були популярними гумористичні п'єси. У п'єсі гумористичного жанру можна було завуаливати багато філософських висловів, двозначників, а серед сміху часто не легко можна було похопити їхню справжню суть. Пригадаймо як сприяняла була авдиторія першу виставу "Народного Малахія" Миколи Куліша. Але — за висловом російського публіциста Олександра Герцена — сміх надто гостра зброя. Її бояться навіть злодії. Тому за сміх, розкусивши його зерно, висміяні таки карають.

Покараними жорстоко були Остап Вишня, Юхим Вухналь, які гостро виступали проти гріхів районного начальства, проти хабарництва, окозаміжовання, кругтійства. Такі гріхи пересічних начальників району можна було відкрито називати, з маліх людей ще було можна сміятися. Але навіть малих жиб старшого начальства відкрито називати не можна було, хіба прокрався котрийсь.

Харківська газета містила багато гуморесок Макара Дуди (хоч він був безпартійний). Особливо багато своїх фейлетонів написав Макар Дуда в 1946-1948 роках. Тоді він міг багато бачити й не прикривати вуалем. Сміх його був інколи дуже гострий, але прощали. Написав автор в Україні 15 п'єс, з того чотири побачили сцену. У 1974 році написав текст до фільму "Червоні маки", був він популярний. Одна з авторових сатиричних п'єс навіть дочекалася перекладу її на російську мову, щоб побувати на сцені й в Росії.

Але пізніше Макар Дуда мусів в Україні померти. Народився він вдруге вже у 1981 році у США на сторінках еміграційної преси "Українські Вісти" в Детройті, "Нові Дні" в Торонто. У "Сучасності" появляються деякі передрукри. З давніших творів, що варто було б передрукувати, по думці автора — це "Як було, так і є". Росіяни-емігранти видали "Собачі радощі" (1960 роки), "Сучасність" плянує видати "Вікно виходить на захід". В. Сокіл дописує також і до преси в Австралії, дещо має вийти і в Лондоні.

Модерна людина та модерна наука мають несповна 300 років. В 1632 р., цебто 353 років тому, коли кардинали засуджували Галілея за його наукові теорії, вони були переконані в тому, що Земля становить осередок світу і що вона непорушна. Але 200 років пізніше, людина прийняла за незаперечну правду, що не тільки Земля, але й наше сонце, ціла наша галактика перебуває у невпинному русі. А ми самі пливемо на нашій планеті, немов в космічнім кораблі зі швидкістю 67,000 миль на годину довкруги сонця і, що пів року, переміщуючися 1800 мільйонів миль, в просторі, разом зі сонцем, що теж не стоїть на місці.

Рушійною силою всіх великих задумів та починів була завжди людина, яку Творець наділив не тільки свободною волею та розумом, але й снагою пізнавання невідомого.

І ця снага споконвіку не дає людині спокою; вона погнала Марка Польо до екзотичного Китаю, Христофора Колюмба до "Нового Світу", Рональда Амундсена до північного бігуна, Августина Піккарда до стратосфери, а американських астронавтів — до місяця.

В шуканні невідомого, вона натрапила на слід чарівної енергії, яку ми, від грецької назви янтаря (електрон), назвали електрикою. Але за найбільше досягнення людини нашої доби слід вважати розшифрування структури живої та мертвої матерії, а згодом запряження атомної енергії до колісниці людських потреб. А злагувши таємницю матерії, людина хоче пізнати таємницю праматерії і таємницю побудови всесвіту.

І тут, на наших таки очах, починається Одіссея космічних польотів. Її першим етапом було вичленення людини на Місяць, при драматичному суперництві двох технологічних потуг США та СРСР Союзу.

Авдиторія виявила своє зацікавлення творчістю В. Сокола — радо набула твір "Така довга ніч — Спогади старого собаки", що друкувався в "Сучасності" й вийшов книжкою в 1984 році. Радимо читати його. В ньому не тільки дотеп, але й філософія передана спостереженнями над життям людей в советській дійсності, в якій не раз перепліталися долі людські й собачі так міцно, "що часом, далі бі, важко сказати, де чия...". У цьому творі читач побачить особливість таланту Василя Сокола — вміння малюнком життя собаки сказати правду про життя людини в ССР що, як пес підневільна, живе в "довгій, безпросвітно довгій ночі", непевна свого завтра!

Шкода, що через дуже несприятливу погоду й інші імпрези того дня в місті, присутніх на цьому авторському вечорі було менше, ніж звичайно.

Уляна Пелех

Місяць вважається, загально, воротами всесвіту, сповненого більйонами сонць, плянет і місяців, розсіяних щедро Творцем на бездоріжжях нашої галактики. Але все наше знання про галактику та безмежний всесвіт, основане на **західні** тільки одної плянети Землі, на якій ми живемо. Ми знаємо тільки одну форму життя, того, що існує на Землі, ми знаємо характеристику тільки одного тіла, одну гравітацію, одну силу магнетного поля та одну атмосферу.

На основі інформацій, які нам наші дослідні Марінери, Венери, Піонери та Вояджери приносять із всесвіту, ми маємо змогу уперше порівняти магнетні поля нашої плянети з магнетними полями інших плянет, атмосферу нашої плянети з атмосферою інших плянет та їх місяців. Чим більше дослідних ракет та зонд вишлемо у всесвіт, тим більше поширимо засяг нашого знання. Ми впевнені в тому, що на багатьох плянетах космосу існує інтелігентне життя з високозаавансованими цивілізаціями. Конфронтація з тими цивілізаціями мала б драматичний вплив на дальший розвиток нашої цивілізації та спричинила б революційний поворот у нашій науці та у нашому світосприйманні.

Але відкриття Нового Світу, чи Нових Світів космічним Колюмбом, вимагає не тільки багато часу, але і далеко більших швидкостей польоту ракет, що дорівнювали б майже швидкості світла. Новий Колюмб та залога його космічного корабля матиме тоді змогу зустрінутися віч — на віч із законами айнштайнівської механіки, про які сьогодні читаємо тільки в повістях наукової фантастики.

Космічна доба, в яку ми недавно вступили, дає нам, крім нового знання, велику шансу та можливість існувати завжди. Бо раз станувши стоючи на поверхні Місяця чи на поверхні Марса, ми зможемо поїхати незадовго до далеких зір та їх плянет, що кружляють довкруги них та відшукати хоби одну із них, закосичену блакитною атмосферою та золотим сонцем, подібним до нашого. А станувши ногою на тій плянеті, ми зможемо забезпечити цілій расі "гомо сапієнс" — довговічність. Бо коли Земля стане важкою до віддихання, коли вичерпаемо усі її підземні скарби, коли людей стане на землі забагато, тоді залишиться для людства тільки одна можливість, переселення до нових космічних кордонів та передання найціннішого подарунку життя з одних рук до других.

Але існує можливість, що людина — самотня у всесвіті і, що наша Земля — єдина плянета, яка має пливку воду, рістню та кисневу атмосферу. Щож тоді? Думаю, що свідомість цього не спинить людину перед дальнім дослідженням нашого космічного навкілля та приспособленням нововідкритих плянет до потреб людського життя.

Сьогодні це звучить, як фантазія чи утопійний парадокс, але за 50, 100, чи навіть, за 1000 років, те, що сьогодні вважається фантазією — стане дійсністю.

П'ЯТИРІЧЧЯ ТОРОНТСЬКОЇ КАТЕДРИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

В суботу 23-го листопада відбувся в Торонті вро-честий вечір з нагоди 5-тиріччя Катедри Україно-зnavчих Студій при Торонтському університеті. Цей вечір влаштувала Асоціація випускників університету разом з Фундацією Катедри Україно-зnavства.

Багато представників українського громадянства заповнили залю "Гарт Гавз", де відбулася святкова вечеरя з мистецькою програмою та привітальними промовами. Присутність на вечорі канцлера університету, Джорджа Ігнатєва, президента університету, Джорджа Коннела, та його попередника, Джеймса Гема, декана Робіна Армстронга та багатьох професорів різних факультетів — це доказ поваги до української катедри серед торонтської університетської спільноти. Таку повагу Катедра здобула завдяки наполегливій праці свого керівника професора Павла Магочого, членів дирекції Фундації Катедри та моральний і матеріальний під-держіці українського громадянства в Канаді.

Представниця студентів, Селі Гомері, у своєму привітальному слові підкresлила, що професор Магочий є незвичайно добрим викладачем, який уміє зацікавити предметом історії України не тільки студентів українського роду, але також студентів різного національного походження.

Д-р Любомир Луцюк говорив від стипендіятів ім. Едварда Шраера, колишнього генерального губернатора Канади. Він відмітив заслуги Фундації Катедри та професора Павла Магочого для здобуття стипендійних фондів, які уможливлюють молодим науковцям провадити наукові досліди з ділянки українознавчих наук.

Сенатор Павло Юзик представив нового фундатора по-докторської стипендії, засłużеного громадянина з провінції Саскачевану, пана Нікандора Буковського, який пожертвував на цю ціль \$50.000. Була проголошена також стипендія ім. Іллі та Павлини Шкільників з Торонто, які пожертвували на цей фонд \$25.000.

Помітне враження на присутніх зробила нововидана бібліографія публікацій професора Павла Магочого, яку зладила бібліотекарка університету Люба Пендзей, 139 позицій, а серед них таких важливих наукових праць, як "Галичина — бібліографічний показник історичних джерел", "Історичний Атлас України" та 1900 сторінкова "Україніка Бібліотеки Торонтського Університету" говорять за колосальну наукову роботу, яку професор Магочий розвинув за п'ять років зі становища керівника Катедри Українознавчих студій. Коли додати придбання колекції мікрофільмів західно-українських часописів та журналів та колекції українських рідкісних книг для бібліотеки Торонтського університету та згадати незвичайно успішну наукову конференцію в сорокалітті смерти митрополита Шептицького, то складається таки імпозантний образ успішної праці Катедри й за це проф. Ма-

гочому належить признання та подяка від українського громадянства.

Нововиданий у прекрасному оформленні "Історичний Атлас України" з нагоди Тисячоліття Хрещення України-Русі говорить більше про тисячолітню історію українського народу та його боротьбу за свою національну самобутність і державність, як усі дотепер видані на цю тему публікації англійською мовою. Тут пластиично показано, що наш народ далеко перед хрещенням Київської Русі жив і господарював на своїй землі з городом Киевом у центрі і встояв перед ворожими на valами та колоніальними маніпуляціями імперіальних сусідів.

Успішне відсвяткування п'ятиріччя Катедри українознавчих студій було доказом, що українці Торонто, не дивлячись на кампанію деяких осіб проти дирекції Фундації катедри та професора Магочого на сторінках української преси, вміють розрізнати правду від демагогічної фразеології та оцінити людей не на підставі їх пустопорожніх слів, але на підставі діл та досягнень.

Петро Яцик

ПІСНІ УКРАЇНСЬКОЇ ЕСТРАДИ У ВИКОНАННІ РЕНАТИ БАБАК

НОВА КАСЕТА: "Рената Бабак співає українські популярні пісні"

На цій касеті записані естрадні пісні, якими живе сучасна Україна.

У репертуарі:

"Може тільки любов", слова В. Крищенка, муз. В. Костенка, "Батьківська балада", слова Р. Братуна, муз. В. Івасюка; "А ти подумай, ти помрій", слова І. Резника, муз. Є. Мартинова, "Колискова", слова і муз. В. Івасюка, "Кораблі", слова і музика В. Івасюка, "Сама не знаю", слова Д. Пуценка, муз. І. Шамо, "Там за горою, за кам'яною", слова і музика В. Івасюка, "Світ без тебе", слова В. Бабуха, муз. В. Івасюка, "Березовий сік", слова М. Матусовського, муз. В. Баснера, "Пісня без тебе", слова М. Ткача, муз. П. Майбороди, "Білі чайки", слова А. Шияна, муз. П. Майбороди, "Не яструб, не сокіл", слова М. Рильського, муз. Г. Майбороди, "Покохались три тополі", слова О. Вратарьова, муз. В. Шаповаленка, "Лебедині вірність", слова А. Деменчука, муз. Є. Мартинова, "Нечуй-Вітер", слова А. Драгомирецького, муз. І. Поклада, "Я твоє крило", слова Р. Кудлика, муз. В. Івасюка.

Касета коштує 11 американських доларів (включно з пересилкою). Її можна придбати, виписавши чек до:

"Renata Babak Sings Popular Ukrainian Songs"
на адресу:
P.O. Box 2116, Marrifield, VA, U.S.A.

П'ЯТИЙ КОНГРЕС СКВУ ВІДВУДЕТЬСЯ В ТОРОНТО

2 і 3 листопада 1985 р., в приміщенні Інституту св. Володимира в Торонто відбулася 19-та пленарна сесія Секретаріату СКВУ. У нарадах брали участь 13 представників з Америки, 2 з Європи, 28 з Канади. Гостей було 80. Всіх учасників — 123.

Відкрив сесію президент СКВУ Петро Саварин.

На внесок Президії прийнято в члени Світового Конгресу Вільних Українців дві організації:

Рада Організацій Українських Комбатантів,

Українське Крайове Патріярхальне Об'єднання Мирян Помісної Української Католицької Церкви у Великій Британії.

Важливим і актуальним тепер проблемам сесія присвятила дві панелі (збірні дискусії), а саме "1000-річчя Хрещення України" та "Сучасні проблеми нашого шкільництва і виховання молоді".

По довшій дискусії Сесія рішила відбути наступний 5-тий вже з черги, Конгрес СКВУ в Торонто, в році 1988.

Намічено відбути наступну, 20-ту Пленарну Сесію СКВУ в квітні 1986, в Торонто.

Не зважаючи на різниці думок на деякі справи, 19-та Пленарна Сесія СКВУ закінчилася успішно. Усі спірні справи полагоджено шляхом узгодження.

ЕТНІЧНА ФЕДЕРАЦІЯ ПРЕСИ КАНАДИ ЗА 25 РОКІВ

(Канадська сцена) — Після п'яти років дослідів службовці Етнічної Федерації Преси Канади та Етнічної Асоціації Преси Онтаріо випродукували історію всеканадської організації, що охоплює минулих 25 років праці для зв'язку всіх етнічних груп Канади.

Книжку, яку зредагував д-р Джозеф М. Кіршбавм офіційно оприлюднено на врочистому зібранні Онтарійської Етнічної Асоціації Преси, яке відбулося 29-го жовтня 1985-го року. Традиційну "першу копію" з видавництва вручено Достойному міністрові Громадянства і Культури Онтаріо, д-рові Лілі Манро, яка була гостем-промовцем на цій окаzzі.

УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ МУЗИЧНИЙ КОНКУРС ІМ. С. ЛЮДКЕВИЧА

Музика — одна із найважливіших ділянок культури — є особливо важливим духовим чинником, що єднає українців у всьому світі...

У 1986-му році 6-7-8 червня, відбудеться Другий Український Музичний Конкурс ім. С. Людкевича у Торонті для заавансованої музично української молоді не лише з США і Канади, але й з Європи, Південної Америки та Австралії.

Організатором Міжнародного Музичного Конкурсу ім. С. Людкевича є Український Музичний Фестиваль у Торонті...

Участь можуть брати інструменталісти до 30-го року життя і вокалісти до 40-го року життя включно.

Час виконування програми — 15-20 хвилин.

Програма:

- Фортепіано — Три музичні твори, з них два мусить бути українського композитора.
- Скрипка — Три музичні твори, з них один мусить бути українського композитора.
- Віолончеля — Найбільше чотири твори, в тому одному оперна арія. Може бути тільки один твір неукраїнського композитора.

Нагороди:

Перша — дол. 1.000.00

Друга — дол. 400.00

Третя — дол. 150.00

Зголосження — до 31 березня 1986 р.

Про місце і час конкурсу кожний учасник одержить повідомлення три тижні перед початком.

За інформаціями і вписовими листками звертатись на адресу:

Ukrainian Music Festival
209 Riverside Drive,
Toronto, Ontario M6S 4A8

ВІД КОМІСІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ СКВУ

В 1975 році 35 держав у Гельсінках підписали угоду. Від того часу, відбулося ряд конференцій перевірки дотримання цієї угоди: 1977 р. в Београді і 1980 р. у Мадриді. На конференції в Мадриді, представники держав погодилися на наради експертів, з яких перша, про людські права, відбулася в Оттаві в травні 1985 р., і "Форум Культури" в Будапешті 15 жовтня до 25 листопада 1985 р.

Комісія Прав Людини СКВУ вислава документацію державним делегаціям, в котрій подано інформацію:

- 1) про продовження репресій в національній і культурній площині;
- 2) про жертви цієї репресії;
- 3) про русифікацію, з відповідною статистикою про послідовне і систематичне зменшення публікацій в українській мові, зменшення тиражу журналів, газет, підручників навчання для вищих шкіл, книжок, і перевагу російської мови в телевізійних програмах. Також про те, що до українських шкіл уводиться російська мова як викладова, а в конституції УССР нема офіційного визнання української мовою республіки;

4) про знищення українських історичних пам'яток і культурних надбань;

5) про зруйнування, занедбання і осквернення церков і релігійних та нагробних пам'ятників...

Комісія Прав Людини СКВУ, у своєму зверненні підкреслила необхідність дискутувати про усі вищезгадані проблеми і закликала західні делегації

домагатися забезпечення людських та національних прав в Україні.

Комісія Прав Людини не висилала представника до Будапешту. Інформації про перебіг сесій одержувала від Гельсінської Комісії США. На конференції в Будапешті, представники західного світу виступали в обороні українських письменників і творців культури. Делегати Великої Британії, США, Норвегії, Західної Німеччини, говорили про долю Юрія Бадзя, Миколи Горбала, Ірини Ратушинської, Василя Рубана, Василя Стуса, Анатолія Лупиноса і інших...

Американський драматург Едвард Альбі заявив: "В світі, де уряди лякаються слова і де мистці попадають у в'язницю, чи на заслання, через вірність своїм переконанням, нема здорового обміну. Я збентежений двома широко прийнятими висновками, що уряд може вирішувати про індивідуальну естетику і накидати свою волю на творчість мистців."

Американський письменник, Віліям Ліст Гіт Мун, запитав: "Чому українець, Микола Горбаль, ув'язнений вже 13 років? Чи тому, що колись присвятив поему українським кобзар'ям, розстріляним у 1930-их роках? Це були старці, які піснею і грою на бандурі прославляли свою відмінну культуру... у мене запитання про українського поета Василя Стуса, який загинув у в'язниці тому два місяці. Прошу звернути увагу на те, що він один із чотирьох членів Української Гельсінської Групи в ССР, які загинули за останніх 18 місяців. Його смерть зворушила мене. Василь Стус був моєго віку, він, як і я, писав про свою батьківщину. В цьому прекрасному співі я бачу себе. Я ставлю питання: ми тут працюємо як письменники, критики і видавці. Чи не повинні ми в серці пам'ятати тих колег, які не можуть бути з нами?..."

ПОЛЕГШЕНО ПРАВИЛА ОДРУЖЕННЯ ДЛЯ ІМІГРАНТІВ

(Канадська сцена) — Флора МекДональд, міністер Іміграції й Праці Канади, проголосила недавно, що чужинці, які одружаються з канадками, або виходять заміж за канадців, не потребуватимуть більше виїжджати з Канади, щоб одержати статус легального імігранта в Канаді.

Раніше, тільки в особливих обставинах це було можливим, але в загальному всі апліканти і аплікантки мусіли бути виїжджати з Канади після іхнього одружження і одержувати свої візи за кордоном Канади.

Міністер МекДональд сказала під час пресового повідомлення, що "труднощі, які переживає одружена пара, як результат такої сепарації, є непотрібні".

Іміграційні службовці тепер могтимуть опрацьовувати аплікації, як аплікант залишається в Канаді.

Аплікант все ще мусить пройти нормальні медичні огляди здоров'я та вимоги безлекі.

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Ділося з Рідними, Посестрами-Побратьями та Українською Громадою болючою вісткою, що у вівторок 26-го листопада 1985 р. в Торонтонському шпиталі упокоїлася

Моя Найдорожча Дружина

Св. п. ВІРА КОРОЛІШИН

народжена 21-го грудня 1913 р. в Києві, Україна, де закінчила середню освіту. Після різних труднощів, залишивши Київ, закінчила 2-річний технікум і працювала ляборанткою в молочарстві. Щойно згодом пощастило їй вписатися на студії в Харківському університеті. Рік-два перед війною і під час німецько-sovets'koї війни в 1941 р. учителювала в середній школі.

Панахиду в каплиці похоронного заведення Кердичала 28-го листопада служили отці митроф. Юрій Ференців — парох катедри св. Володимира та митроф. Петро Бублик при молитовному співі Катедрального хору під дир. п-ї Валентини Родак.

Завпокійчу Службу Божу в катедрі св. Володимира 29-го листопада 1985 р. служили Отці протопресвітер Дмитро Фотій, митроф. Юрій Ференців та митроф. П. Бублик.

Похоронні обяди на цвинтарі Парк Лави у Торонті відслужили отці Ю. Ференців та П. Бублик, а слово прощання від мужа, після 41-го року почужнього життя, глибоко зворушливо сказав о. Ю. Ференців.

Помічальна тризна відбулася в залі Катедри св. Володимира, під час якої щире слово гро Покійну Віру сказала письменниця Ольга Мак.

Про молитви за спокій душі св. п. Дружини Віри просить Приятелів горем опечалений муж

Мирон Королішин

ПОМЕР ВОЛОДИМИР СКОРУПСЬКИЙ

Ділимось з читачами сумною вісткою, що 11 грудня 1985 р. помер у Торонті після довгої недуги поет, колишній співробітник "Нових Днів" і редактор "Нового Шляху" св. п. Володимир Скорупський. Помер на 74-му році життя й похоронений на цвинтарі Проспект в Торонті.

Дружині й Родині покійного висловлюємо наше глибоке співчуття.

Не стало ще одного відданого й здібного працівника на занедбаній українській культурній ниві. Вічна Йому пам'ять!

Редакція "Нових Днів"

Замість квітів на свіжу могилу Св. п. Петра та Ольги Неліпів складаємо 69.00 на пресфонд "Н.Д.", а дорогим кумам, Людмилі та Василеві, висловлюємо наші глибокі та щирі співчуття.

В ПАМ'ЯТЬ ІВАНА ГАЄВСЬКОГО

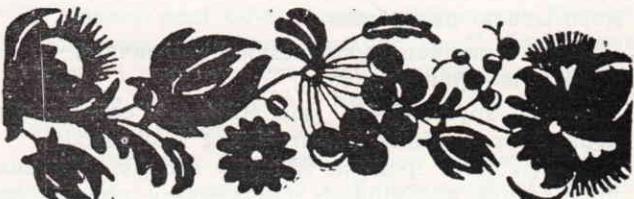
Пересилаю чек на 50 дол., з яких 18 дол. на передплату журналу "Нові Дні" на 1986 рік, а 32 дол. на пресовий фонд в пам'ять моого чоловіка Івана Гаєвського, який помер 29 вересня 1985 року.

Він був передплатником журналу багато років, шанував та любив цей журнал. Завжди був гордий, що ми маємо такий цікавий та культурний журнал. Тож по традиції прошу висилати журнал на мое ім'я, бо я також люблю цей журнал та завжди з великою присміністю його читаю...

Олександра Гаєвська, Елмгорст, США

Прийміть, Пані Гаєвська, наше щире співчуття з приводу втрати бл. п. свого чоловіка і ще одного нашого приятеля. Дякуємо Вам за пожертву в його пам'ять й бажаємо, щоб наш журнал і надалі всіляко скріплював Вас у житті.

Редакція й Адміністрація "Нових Днів"

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ

"ХАРАКТЕРИ ПОКРІВЕЛЬ"

Вже дещо звикла до безсердечного каліцтва рідної мови, якого так немилосердно (здебільшого несвідомо) завдають їй різні писарі (з титулами і без) отут на чужині (мово-незнавці кажуть "в еміграції", хахли кажуть "за рубіжем", а малороси кажуть "за границею"). Візьмеш у руки часопис, або ѹ обіжник, то все переклади як не з російської, то з польської мов, або і з англійської чи іншої якої "модерної". Не переклад у повному розумінні, а просто людина думас тими термінами, а тоді бажає висловити їх українською мовою. Отоді ѹ виходить каліцтво, що його в літературі покручем називають.

Ось візьмімось за приклади.

Батьківський комітет сприяння українській освіті видав заклик. Англійський оригінал звучить як го-диться, а вже ӯраїнський "переклад" то — ковінька на яzik тому перекладачеві. Во хто збагне ось таке: "..., прибавлення учнів, стримання джерельних матеріалів, підвищення загального знання програми в суспільстві..."? Англійський зміст про те саме звучить так: "енролмент, каркулум, евейла-бліти оф ресурс матіръялс". У тому заклику ще і "отношееніе" (стосунки), "верно" (гідно), "относі-тельно" (щодо), "решеніе" (постанова), "цель" (мета), й багато дечого з чужої мазници.

А ось один обіжник. Там теж подано "листу" різних справ. Давніше не розуміла, що польське "ліста" по-нашому не що інше, а **список**. Є ще там і "ряд важних событий" (низка важливих справ), і "поточний характер", "життєвий характер", "секулярний характер", "мистецький характер", навіть інформації теж мають "характер"...

А ось заглянемо до часопису. Зразу вперлася в очі вістка і сумна, і смішна, а ще ѹ трагікомічна. Там повідомляється, що помер редактор "від інфаркту міокарда (атак серця)". Царство небесне по-мерлому, а тому писаці ковінька на яzik. Бачите, він показує, що знає латину, а не знає бідолашний, що французьке слово "атак" наша мова використовує лише у військовому терміні як "атака", тобто наступ, напад. А коли людина гине від "інфаркта", то це по-нашому **серцевий припадок**, а не польський (з французького) атак.

І спитати б отих редакторів, пошто вони друкують статтю Рильського "Мова про мову" поруч отого "атака", коли самі тою ділянкою не цікавляться?

Але... Не торкалася б ѹ цих болючих проблем, коли б так не "наткнулась" на статтю (уже 3-тю) свого земляка Василя Сокола, а особливо на отой "характер покрівлі". Спочатку розсміялась, потім зажурилася і навіть у душі заплакала. Що з того характеру наші писарі не виробляють, чим тільки його не оздоблюють. Колись те грецьке слово означало людську прикмету, вдачу. А тепер люди починають ту вдачу дедалі втрачати.

Мій земляк іще грішиль іншими кальками. Во Остап Вишня писав, що "по-українському не процент, а відсоток". Здивувало мене й оте його "НА мові", а ще більше оте звичай-обичай". Він же знає, що ті слова одного значення, лише перше українське, а друге російське. В нас було слово "обичайка" — це рама для сита чи решета.

Хоч мій земляк вже опинився на волі, але ѹ далі вживає оту російську "свободу". Недарма п. Чапленко пише, що не простолюддя, а провідники (різні писарі) засмічують нашу рідну мову.

Зрештою, доволі про болюче. Надіюсь, що земляк вибачить за одвертість. З цією надією закінчу,

Олександра Сорока

Вельмишановна Пані Добродійко!

І я проти безсердечного калічения української мови, хоч деколи несвідомо, поспішаючи, ѹ сам її калічу. Але я також проти того, щоб нашу мову запопадливо збіднювати й виключати з ужитку таї традиційні (і нормативні) наші терміни, як "відносини", "вірно", "відносно", "рішення", "ціль", "свобода" тощо, тільки тому, що в зруїфікованій формі їх присвоїли собі росіяни, або тому, що деякі некомпетентні писарі вживають їх не там де треба.

Це правда, що словом "характер" у нас від якогось часу зловживають, але, мабуть, існує пекуча потреба розширити вживання цього терміну й на неживі предмети, може й під впливом інших мов. Тож можна говорити і про "мистецький характер", і навіть про "характер покрівель", хоч і в іншому сенсі, ніж приклади, які Ви навели.

В обороні Вашого земляка Василя Сокола хочу сказати таке: тому, що він уже опинився на волі, де панує **свобода** вислову, йому цікавіше було б почутти думку читачів про зміст його творів, аніж про дрібні мовні недоліки в них.

М. Дальний

КОРОТКО ПРО "НОВІ ДНІ"

...Висилаю передплату на два роки. Чомусь загубились "Нові Дні" за липень-серпень, але я Вас не турбую, бо дочка виписує і я взяв у неї. "Нові Дні" маю з дня їх існування (крім числа № 2)...

Знаменіті речі читаю М. Дальнего. Чудова відповідь була Р. Василенка (думаю, що одна з найліпших в цім році).

Якби Ви якимсь чином "запрягли" до "Нових Днів" д-ра Ю. Мовчана та проф. Вадима Сварога — це були б світила "Нових Днів".. Якщо вийде хоч одна особа з молодих з українським олівцем, то тоді я буду радий, що не дурно змарнував час на еміграції, що не "спав мертвюю колодою" (натяк на заініціований автором тисячний фонд для

конкурсу молодих у "Молодій Україні". — Ред.).

Я дійсно радію, що маємо безстрашного редактора "Нових Днів". При появлі мене в Торонто — перша бутилка шампанського буде поставлена головному редакторові "Н.Д." як "зарплата".

Ф. Бойко, Бр. Колюмбія

"Запрягли" ми д-ра Ю. Мовчана і проф. Вадима Сварога. Ale ж вони вільні "степовики" і не звикли тягнути воза постійно. Може, після відпочинку, передумають і впряжуться самі.

А я й не такий то ѹ "безстрашний", приятелю Федоре Бойко. Навіть бутилка шампанського вже лякає мене. Хіба дивитись на неї та згадувати давні часи... Ale радо вітатимемо Вас у Торонті ѹ без шампанського.

М. Дальний

**

Ми "свіжі" втікачі ѹ тому з ріжких причин ще не можемо передплатити вашого цінного журналу. Зате є одна добра душа, що прочитавши число, передає його нам. Признаюсь, що я як той п'яничка, що мріє про чарку, так і я чекаю наступного примірника...

Сердечно бажаю Вам Веселих Свят та дійсно щасливого Нового Року. Хай Вам Бог помагає у всьому!

Г. Т.

Серед читачів "Нових Днів" нараховується чимало добрих душ. Посилаємо Вам журнал, щоб після прочитання числа Ви могли передати число ще свіжішим утікачам чи ѹ "туристам". Журнал шлемо на рахунок дарової передплати, яку вініс наш давній читач п. Іван Халява з США. — Ред.

ЧОГО МОВЧИТЕ?

Чого "Нові Дні" мовчать і не відповідають на зливу пасквільних очорнень української еміграції, які останнім часом з'явилися англійською мовою у львівському видавництві "Каменяр" чи навіть у торонтському "прогресивному" видавництві "Кобзар"? Маю на увазі такі брехливі памфлети, як "Віакюз!" якогось Стрикула, "Гір іс де евіденс" якогось Марка Терлиці ѹ десяток інших їм подібних...

Б. С.

Мовчимо, пане (чи пані) Б. С., бо гайдко знижуватись до рівня цих писань ѹ соромно признаватись, що ѹ після сталінського терору маємо землячків, які рабськи плаzuють перед "старшим братом", цілком не рахуються з правою ѹ оклевечують не лише кращих представників українського народу, але ѹ самих себе. — Ред.

У МЮНХЕНІ ВІДЗНАЧЕНО 20-ЛІТТЯ У.І.Т.

У суботу 7 грудня 1985 р. в великій викладовій залі Українського Вільного Університету відбулася наукова конференція, присвячена 20-літтю діяльності Українського Історичного Товариства (1965-1985). Ініціаторами конференції були проф. д-р Володимир Янів, ректор УВУ і проф. д-р Любомир Винар, голова У.І.Т. Головним організатором цієї вдалої конференції за співучастию українських, німецьких і польських науковців був проф. д-р Теодор Мацьків.

Це вже друга спільна наукова конференція УВУ і УІТ в Мюнхені. Перша відбулася в 1984 році для відзначення 50-ліття смерті Михайла Грушевського, найвидатнішого українського історика і першого президента Української Народної Республіки.

У серії Українського Історичного Товариства "Грушевськія" вийшов збірник праць Михайла Грушевського, присвячений життю і творчості В. Антоновича (1834-1908), найвидатнішого українського історика в 19 стол. і провідного громадського діяча.

Це видання з'явилося за редакцією проф. Любомира Винара, основника і редактора серійного видання "Грушевськія". Ціна книжки 6.50 дол. Дохід призначений на розбудову видавничого фонду М. Грушевського при УІТ, який призначений на видання праць М. Грушевського і про нього. Особи, які зложать добровільний даток на Фонд Грушевського, одержуть гратісово ще основне видання праць М. Грушевського про одного з найвидатніших українських вчених і громадських діячів. Замовлення і пожертви на Фонд проситься надсилати на таку адресу:

Ukrainian Historical Association
Hrushevskyj Fund
P.O. Box 312
Kent, Ohio 44240, USA

в Канаді:
U.N.A.
3804 Oxford Ave.
Montreal 28, Que.
Canada H4A 2Y2

...Нам дуже приємно, поздоровити Вас усіх зі Святами ѹ побажати Вам доброго здоров'я ѹ міцних нервів, продовжувати і далі видавати один з найкращих українських журналів.

Зокрема хочемо подякувати Редакторові М. Дальному за його, коли так можна висловитися, всеукраїнське редактування журнала.

В прилозі надсилаємо чек у сумі 50.00 дол. з котрим: — 18.00 дол. — передплата на 1986 р., а решта — 32.00 дол. на потреби Видавництва.

Зі щирим привітом і пошаною

Віктор Андре з Родиною

"НОВІ ДНІ", лютий 1986

**ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД
“НОВИХ ДНІВ”**

КАНАДА

С. Притула, Стовні Крік
М. Лобода, Вінніпег
П. Шахів, Порт Алберні
О. Сосновська, Торонто
Н. Духній, Едмонтон
П. Сарнавський, Монреаль
В. Матвієнко, Ля Сал
Б. Томашевський, Оттава
В. Конопуд, Торонто
Н. Барабаш, Віловдейл
Е. Літвінова, Торонто
П. Сіренко, Ошава
М. Семотюк, Торонто
І. Смеречинська, Торонто
П. Вовкодав, Каледон
С. Федоренко, Торонто
Й. Н., Торонто
А. Гурський, Васага Біч
К. Ткаченко, Садбері
Ю. Стефанович, Торонто
Н. Мотта, Торонто
М. Перекліта, Торонто
С. Кучерявий, Грімсбі
К. Вовкодав, Торонто
А. Шиманський, Барнабі
П. Гурінов, Вінніпег
О. Котовський, Едмонтон
А. Лист, Віндзор
М. Стрілецька, Монреаль
К. Дорковська, Торонто
В. Жураківський, Miccicccara
Й. Роніш, Монреаль
А. Добринь, Вітбі
А. Гергеша, Торонто
А. Сорока, Лак ла Біш
А. Петришин, Тандер Бей
В. Руденко, Торонто
М. Клекор, Равдон

АНГЛІЯ

П. Боднарчук, Шіплейс
Д. Лосниця, Дамферлайн Файв
В. Клімницький, Госфорд Вей
М. Полюга, Лондон

фт. ст. 5.00
5.00
4.00
4.00

АВСТРАЛІЯ

Г. Корінь, Бундура
П. Срібна, Нюкомб

\$ 15.00
10.00

ІНШІ КРАЇНИ

о. І. Кіт, Бельгія
В. Петренко, Норвегія
Е. Момот, Німеччина

\$ 20.00
12.00
25.00

США

A. Гувер, Сакраменто	82.00
А. Лисій, Гопкінс	32.00
М. Чишкала, Нью-Йорк	25.00
А. Юриняк, Коронадо	20.00
А. Швець, Гранд Рапідс	17.00
І. Даниленко, Сомердейл	14.00
Т. Маленко, Непа	14.00
І. Макарець, Арлінгтон	12.00
В. Гаєвська, Лос Анджелес	12.00
М. Ковалевський, Ютіка	12.00
А. Повстенко, Сілвер Спрінг	12.00
М. Посипайлло, Форт Лавдердейл	12.00
В. Павленко, Філадельфія	12.00
П. Сулківський, Стерлінг Гайтс	12.00
Г. Костюк, Рутерфорд	12.00
І. Манченко, Порт Джарвіс	12.00
А. Шкребець, Чікаго	12.00
А. Маковійчук, Чікаго	10.00
О. Любська, Гластонбері	10.00
С. Яблонський, Дітройт	10.00
П. Косенко, Рочестер	10.00
Д. Пальчик, Дітройт	7.00
А. Кармелюк, Тюнга	7.00
М. Рудик, Нью Гавен	7.00
Р. Бобик, Йонкерс	7.00
А. Брежник, Нью-Йорк	7.00
А. Слюсаренко, Філадельфія	7.00
А. Воронин, Сілвер Спрінг	7.00
М. Пащенко, Денвер	7.00
Л. Дончук, Філадельфія	7.00
Т. Кулицький, Ст. Пітерсбург Біч	7.00
П. Форманюк, Лос Анджелес	7.00
В. Зінченко, Чікаго	7.00
А. Снігур, Санта Барбара	7.00
П. Гурський, Челтенгам	7.00
П. Гурський, Челтенгам	5.00
Ф. Гайовий, Міннеаполіс	4.00
А. Меркело, Купертіно	2.00
В. Гришко, Голлівуд	2.00
О. Тарнавський, Філадельфія	2.00
С. Мартюк, Норт Порт	2.00
Н. Гордієнко, Філадельфія	2.00
П. Воробієвський, Лінсфорд	2.00
В. Могучий, Вютлі	2.00
П. Попович, Клівленд	2.00
А. Ляхін, Філадельфія	2.00
Х. Шерстюк, Рівер Форист	2.00
Н. Бульба, Філадельфія	2.00
В. Остроушко, Міннеаполіс	2.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

I. Даниленко, Сомердейл, США	1
М. Демянович, Сомерсет, США	1
Е. Літвінова, Торонто, Канада	1
Н. Когут, Бродмідовс, Австралія	1

Щире спасибі всім за допомогу і пожертві.

Редакція й адміністрація

POSTAGE PAID AT TORONTO
Second Class Mail Registration
Number 1668
if not delivered please return to:
NOWI DNI
P.O. Box 130, Etobicoke, Ont.
Canada M9C 4V2

ГУМОР

Дві сусідки плещуть язиками, розпускають плітки. Нарешті одна каже:

— Це все! Розказала вам стільки, що і сама того перед тим не знала!

— Кандрашка! — звернувся начальник советської в'язниці до в'язня-урки. — Я здивований тим, що тебе ніхто ніколи не відвідує і тобі нічого не пишуть. Невже ти не маєш ані рідних, ані друзів?

— Звичайно, що маю! — відповів Кандрашка, здивований такою увагою начальника в'язниці. — Але ж вони вже всі в цій в'язниці!

— Сусідо! Що це ви фарбуєте з такою швидкістю ваш паркан?

— Та ж поспішаю ввесь паркан пофарбувати, поки вся фарба вийде!

— Діду, яка цього року зима буде? — запитали вісімдесятирічного діда.

— А хто його знає? Це треба старих людей запитати.

ДАЙМО В РУКИ АНГЛОМНОВНИКАМ

10,000 прим. 2-го видання
(виправленого і доповненого)

КИШЕНЬКОВОГО
ДОВІДНИКА
ПРО УКРАЇНУ
Й
УКРАЇНЦІВ

136 стор. — 3.75 ам. дол.

10% знижки при зам. 20 прим.

20% — за 100 прим.

Будьмо діловими амбасадорами поневоленої України! Замовляймо і поширюймо це унікальне видання, якого наша еміграція чекала майже сорок років та 1-й наклад якого (4,000 прим.) розійшовся за не повних три місяці!

Dr. Iwan Owechko

P.O. Box 811, Greeley, Colorado 80632 — U.S.A.
(303) 352 2409

Синя обкладинка (35%) з
золотими і білими написами

У ВИДАВНИЦТВІ "НОВІ ДНІ" МОЖНА КУПИТИ ТАКІ КНИЖКИ:

Іван Бережний, УКРАЇНСЬКА МОВА (початкова граматика ч. 1)	\$3.50
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 1. (фонетика і морфологія)	5.00
Дмитро Кислиця, ГРАМАТИКА ч. 2 (синтакса)	5.00
Т. Шевченко, ВИБРАНІ ВІРШІ	2.00
Софія Гаєвська, TREASURES OF THE CENTURIES (англійською мовою)	5.00
Галія Мазуренко, СКИТ ПОЕТИВ (поезії)	4.00
Григорій Костюк, ВОЛОДИМИР ВИНЧЕНКО ТА ЙОГО ДОБА (досліди, критика) з пересилкою	12.00
Володимир Винниченко, МІЖ ДВОХ СИЛ (драма на 4 дії)	2.00
Dmytro Chub, WEST OF MOSKOW (англ. мовою)	6.50
Дм. Чуб, В ЛІСАХ ПІД ВЯЗЬМОЮ	6.50
Wasyl Hryshko, THE UKRAINIAN HOLOCAUST OF 1933 (в м'якій оправі)	5.00
Гелій Снегірьов, НАБОЇ ДЛЯ РОЗСТРІЛУ (з пересилкою)	20.00
Петро Волиняк, ПОГОВОРIMO ВІД- ВЕРТО (з пересилкою)	12.75

ЗНІМАЄТЬСЯ ФІЛЬМ "КАРМАЛЮК"

Творча група кіностудії імені Олександра Довженка в околицях Львова за сценарієм Олександра Сацького і Григорія Кохана веде знімання нового трисерйового телефільму "Кармалюк". Фільм присвячений 200-річчю від дня народження українського народного героя, керівника боротьби селян Поділля проти кріпацтва Устима Кармалюка.

Над картиною працюють режисер-постановник, заслужений діяч мистецтв України Григорій Кохан і оператор-постановник, лавреат Державної премії СРСР Фелікс Гілевич.

Головну роль — Устима Кармалюка — грає за-
служений артист УРСР Іван Гаврилюк.